

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

ZAVAROVANJE KOT NAČIN VARČEVANJA ZA POKOJNINO

Ljubljana, april 2018

RIA SANDA

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Ria Sanda, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtorica predloženega dela z naslovom Zavarovanje kot način varčevanja za pokojnino, pripravljena v sodelovanju s svetovalcem red. prof. dr. Alešem Ahčanom.

IZJAVLJAM,

1. da sem predloženo delo pripravila samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označila;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnala v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne _____

Podpis študentke: _____

KAZALO

UVOD	1
1 OSNOVE ZAVAROVALNIŠTVA	3
1.1 Začetki zavarovalništva.....	3
1.2 Zgodovina slovenskega zavarovalništva	4
1.3 Opredelitev zavarovanja	6
1.3.1 Tveganje	7
1.3.2 Zavarovalna pogodba	7
1.3.3 Zavarovalna premija	8
1.3.4 Vrste zavarovanj	9
2 DEMOGRAFSKA PROBLEMATIKA.....	10
2.1 Staranje prebivalstva.....	10
2.2 Nizke pokojnine.....	13
2.3 Razmerje med zaposlenimi in upokojenci	14
2.4 Brezposelnost.....	15
2.5 Podaljšana delovna doba	16
3 POKOJNINSKI SISTEM.....	17
3.1 Zgodovina pokojninskih sistemov	17
3.2 Razdelitev pokojninskih sistemov	18
3.2.1 Bismarckov in Beveridgov sistem.....	18
3.2.2 Tristebni pokojninski sistem	19
3.3 Primerjava pokojninskih zakonov v Sloveniji	22
3.3.1 Pogoji za pridobitev starostne pokojnine.....	22
3.3.2 Odmera starostne pokojnine	23
3.3.3 Bonusi in malusi	23
3.4 Načrt nove reforme pokojninskega sistema	24
3.5 Pokojninski sistemi v drugih državah.....	27
3.5.1 Avstrija	27
3.5.2 Velika Britanija	27
3.5.3 Nemčija.....	28
3.5.4 Švedska.....	29

4	DODATNO POKOJNINSKO ZAVAROVANJE	30
4.1	Opredelitev dodatnega pokojninskega zavarovanja	30
4.2	Vrste dodatnih pokojninskih zavarovanj	32
4.2.1	Poklicno zavarovanje oz. obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje	32
4.2.2	Kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje za javne uslužbence	34
4.2.3	Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje	35
4.3	Izvajalci dodatnega pokojninskega zavarovanja.....	37
4.4	Davčna ureditev	38
4.5	Prednosti in pomanjkljivosti.....	39
5	ŽIVLJENJSKA ZAVAROVANJA	41
5.1	Značilnosti življenjskega zavarovanja.....	42
5.1.1	Tablice umrljivosti	42
5.1.2	Indeksakcija.....	43
5.1.3	Udeležba na dobičku	43
5.1.4	Matematične rezervacije	43
5.1.5	Stroški, povezani z življenjskim zavarovanjem	44
5.2	Vrste življenjskih zavarovanj	44
5.3	Kako izbrati življenjsko zavarovanje	47
5.4	Davčni vidik življenjskih zavarovanj.....	50
6	EMPIRIČNA RAZISKAVA	50
6.1	Zbiranje podatkov	51
6.2	Opredelitev vzorca.....	52
6.3	Omejitve raziskave	53
6.4	Analiza rezultatov ankete	54
6.5	Ugotovitve.....	64
	SKLEP.....	65
	LITERATURA IN VIRI.....	67
	PRILOGA	71

KAZALO TABEL

Tabela 1: Primerjava pokojninskih zakonov v Sloveniji	26
Tabela 2: Potrebe in zavarovalne vrste	49

Tabela 3: Podrobnejši rezultati posameznih trditev glede vpliva demografskih sprememb	60
Tabela 4: Podrobnejši rezultati o načinih varčevanja	62

KAZALO SLIK

Slika 1: Delež starostnih skupin prebivalstva (v Sloveniji za obdobje 2015–2080, v %)...	12
Slika 2: Razmerje med številom užitelcev pokojnine ter povprečno starostno pokojnino v odvisnosti od plače (v Sloveniji za obdobje 2004–2016, v %)	13
Slika 3: Povprečna doba prejemanja pokojnine užitelcev, ki jim je prenehala pravica do pokojnine (v Sloveniji za obdobje 2004–2016)	14
Slika 4: Razmerje med zaposlenimi in upokojenci (v Sloveniji za obdobje 2007–2016)...	15
Slika 5: Delež brezposelnih v mlajši in starejši starostni skupini za mesec januar (v Sloveniji za obdobje 2005–2018, v %)	16
Slika 6: Število zavarovancev, vključenih v dodatno pokojninsko zavarovanje (v Sloveniji za obdobje 2001–2015)	31
Slika 7: Delež kolektivnega in individualnega dodatnega pokojninskega zavarovanja (v %)	37
Slika 8: Življenjska zavarovanja v Sloveniji med letoma 2002 in 2015	41
Slika 9: Vrste življenjskih zavarovanj glede na premije za leto 2015 (v %).....	47
Slika 10: V katero starostno skupino spadate?	52
Slika 11: Kakšen je vaš trenutni status?	53
Slika 12: Kakšna je vaša najvišja dosežena formalna izobrazba?	53
Slika 13: Kdo bi moral poskrbeti za to, da bi imeli v času upokojitve dovolj sredstev za dostojno življenje?.....	54
Slika 14: Koliko ste na mesečni ravni pripravljeni nameniti varčevanju za pokojnino?	55
Slika 15: Kolikšno povprečno mesečno pokojnino pričakujete glede na vašo trenutno mesečno plačo?.....	56
Slika 16: Ali bo pokojnina iz obveznega pokojninskega zavarovanja, zadostovala za vašo finančno brezskrbnost v starosti?	56
Slika 17: Kateri je glavni razlog, da ne varčujete za pokojnino?	57
Slika 18: Na kakšen način že dodatno varčujete za pokojnino? (v %).....	57
Slika 19: Redno spremljam novice glede pokojninskega sistema (v %).....	58
Slika 20: S pokojninskim sistemom nisem dovolj dobro seznanjen (v %)	58
Slika 21: Rezultati strinjanja s trditvami o trenutnem pokojninskem sistemu	59
Slika 22: Kako primerni se vam zdijo spodnji načini dodatnega varčevanja za pokojnino?	61
Slika 23: Kdaj je primerna starost za začetek dodatnega varčevanja za pokojnino ob predpostavki, da se zaposlimo pri 20. letih?	63
Slika 24: Kje dobite največ informacij o možnostih dodatnega varčevanja za pokojnino? 63	

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Anketni vprašalnik.....	1
------------------------------------	---

SEZNAM KRATIC

€ – denarna enota evro

ang. – angleško

DB – (ang. defined benefit); pokojninski sistem z določenimi pravicami

DC – (ang. defined contribution); pokojninski sistem z določenimi prispevki

EET – (ang. exempt, exempt, taxed); oproščeno davka, oproščeno davka, obdavčeno

ETT – (ang. exempt, taxed, taxed); oproščeno davka, obdavčeno, obdavčeno

EU – (ang. European Union); Evropska unija

EU-27 – Evropska unija s 27 državami članicami

GBP – (ang. Great Britain Pound); britanski funt

OECD – (ang. Organisation for Economic Co-operation and Development); Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj

PAYG – (ang. Pay as you go); dokladni sistem

RS – Republika Slovenija

SHS – Srbov, Hrvatov in Slovencev

slo. – slovensko

TEE (ang. taxed, exempt, exempt); obdavčeno, oproščeno davka, oproščeno davka

TTE (ang. taxed, taxed, exempt); obdavčeno, obdavčeno, oproščeno davka

UVOD

Zadnja leta smo priča številnim demografskim spremembam, srečujemo se tudi z ekonomskim in socialnim napredkom. Na zdravstvenem področju poznamo vedno več rešitev za nekatere bolezni, ki včasih niso bile ozdravljive, zato se smrtnost zmanjšuje in ljudje živimo dlje. V obdobju petdesetih let se je življenjska doba v povprečju povečala za več kot deset let, z leti pa naj bi še naprej rastle. Ljudje smo v sedanjem času navajeni kakovostnejšega življenja. Že v svoji aktivni dobi si ustvarimo življenjski stil, ki ga želimo ohranjati tudi v svoji neaktivni dobi. Upokojitveni čas predstavlja daljše življenjsko obdobje kot včasih. Pred sto leti so le redki uživali pokojnino, medtem ko se moramo danes z njo preživljati še približno 20 let, kar je skoraj polovica delovne dobe. Za ohranitev kvalitetnega življenjskega stila v času upokojitve potrebujemo dovolj prihodkov.

Po ugotovitvah Tomaža Modica (2010) naj bi v obdobju upokojitve potrebovali vsaj 70 % prihodkov, ki smo jih prejeli v aktivni dobi. Sredstva iz obveznega pokojninskega zavarovanja ne bodo zadostovala za doseg tega cilja. Trenutno lahko iz naslova obveznega pokojninskega zavarovanja pričakujemo največ okoli 60 % naše povprečne mesečne plače. V Sloveniji se srečujemo tudi z vedno slabšim razmerjem med delovnim in neaktivnim prebivalstvom. Upokojencev je vedno več, zaposlenih, ki plačujejo v pokojninsko blagajno, pa vedno manj. Zaradi staranja prebivalstva ter slabšega razmerja med aktivnimi in neaktivnimi se bo pokojninska situacija težko bistveno spremenila, kar pomeni, da bomo morali odgovornost za zadostna finančna sredstva v starosti prevzeti sami ter poiskati primeren način dodatnega varčevanja.

Pomembno je, da se zavedanje o potrebi dodatnega varčevanja začne že dovolj zgodaj, saj si lahko na tak način zagotovimo ugodnejše premije in daljšo dobo njihovega plačevanja. Poznamo več različnih možnosti varčevanja, med katere sodita tudi dodatno pokojninsko zavarovanje ter življenjsko zavarovanje, katerima se bom podrobneje posvetila v pričujočem magistrskem delu.

Pokojninska zavarovanja so mlajša oblika zavarovanja, saj jih poznamo šele od prejšnjega stoletja (Bešter, 1996). Že obvezno pokojninsko zavarovanje ima značilnosti varčevanja, saj se aktivna populacija s plačevanjem prispevkov odpoveduje delu današnjega zaslužka. Dodatno pokojninsko zavarovanje predstavlja zavarovancem dodaten vir prihodka v pokoju. Spada v drugi steber pokojninskega sistema in pomeni zbiranje denarnih sredstev na osebnih računih zavarovalcev, s katerih se jim zagotovi pravica do dodatne pokojnine ob izpolnitvi zakonskih pogojev za upokojitev. V dodatno pokojninsko zavarovanje se lahko vključi le oseba, ki je zavarovana ali upokojena po Zakonu o pokojninskih in invalidskem zavarovanju. Ločimo kolektivno in individualno dodatno pokojninsko zavarovanje. Če se posameznik vključi v dodatno pokojninsko zavarovanje s podjetjem, v katerem je zaposlen, govorimo o kolektivnem zavarovanju. Dodatno pokojninsko

zavarovanje je zanimivo zaradi davčnih olajšav, katerih sta deležna tako delodajalec kot zaposleni (Bešter, 2013).

Zanimanje za življenjska zavarovanja v Sloveniji se je povečalo po osamosvojitvi, torej leta 1991 (Budimir, 2008). Življenjsko zavarovanje je pogodba med zavarovancem in zavarovalnico, pri čemer zavarovanec vplačuje premije, zavarovalnica pa se obveže, da bo ob uresničitvi zavarovalnega dogodka zavarovancu izplačala dogovorjen denarni znesek (Bogataj, 1998). Življenjsko zavarovanje je posebno predvsem zaradi negotovosti trajanja človeškega življenja.

Življenjsko zavarovanje ima lahko poleg zavarovanja tudi varčevalno komponento. Za življenjsko zavarovanje se posameznik odloči, kadar želi svoji družini zagotoviti varnost v primeru svoje smrti, za dodatno zavarovanje pri poplačilu kredita ali kot dodatno sredstvo ob upokojitvi (Vončina & Musil, 2013). Najbolj razširjena oblika življenjskih zavarovanj je mešano življenjsko zavarovanje, kjer upravičenec iz police življenjskega zavarovanja dobi dogovorjeno zavarovalnino tako ob smrti zavarovanca kot tudi ob njegovem doživetju (Budimir, 2008). Pri odločitvi za življenjsko zavarovanje je zelo pomembno ugotoviti, v katerem življenjskem obdobju se trenutno nahajamo in kakšne so naše prioritete, s kakšnim namenom želimo varčevati oziroma se zavarovati.

Cilj magistrskega dela je predstaviti pokojninski sistem in njegov razvoj. Zatorej sem v njem predstavila glavne značilnosti trenutnega pokojninskega sistema ter opisala demografske spremembe, katerim smo priča v zadnjih letih in ki imajo močen vpliv na vzdržljivost pokojninskega sistema. Namen magistrskega dela je podrobneje predstaviti dodatno pokojninsko zavarovanje in življenjsko zavarovanje kot načina za dodatno varčevanje za starost.

V empiričnem delu pričujočega dela sem raziskovala poznavanje pokojninskega sistema, zavedanje o potrebi dodatnega varčevanja ter trenutno vključenost posameznikov v dodatno varčevanje. Cilj magistrskega dela je s pomočjo ankete ugotoviti, ali so ljudje seznanjeni s spremembami v pokojninskem sistemu, ter raziskati, v kolikšni meri so se pripravljene prilagoditi različnim spremembam. Namen anketnega raziskovanja je potrditi ali zavrniti glavno tezo, da je zavest o potrebi dodatnega varčevanja za pokojnino nizka.

V teoretičnem delu magistrskega dela sem uporabila metodo deskripcije, pri čemer sem se osredotočala na teoretično proučevanje tuje in domače strokovne literature. Z deskriptivno metodo sem opisala glavne zavarovalniške pojme in glavne vzroke za potrebo po dodatnem varčevanju ter se osredotočila na pokojninske sisteme. Opisala sem tudi značilnosti različnih vrst zavarovanj. V empiričnem delu sem se osredotočila na metodo anketiranja in analizo odgovorov.

Magistrsko delo je razdeljeno na šest poglavij. V prvem poglavju sem predstavila osnove zavarovalništva, kjer sem najprej predstavila zgodovinski oris zavarovalništva na splošno in v Sloveniji, nato sem predstavila še osnovne pojme, ki so povezani z zavarovanjem. V

naslednjem poglavju sem se poglobila v demografsko problematiko, s katero se srečujemo in ki nam posledično predstavlja potrebo po dodatnem varčevanju za pokojnino. Predstavila sem problematiko staranja prebivalstva, nizkih pokojnin, koeficient starostne odvisnosti, brezposelnost ter podaljševanje delovne dobe.

V tretjem poglavju sem se osredotočila na trenutni pokojninski sistem v Sloveniji, ki sem ga primerjala s prejšnjim. Nadalje sem predstavila predloge nove možne reforme pokojninskega sistema in opisala, kakšne pokojninske sisteme imajo nekatere druge evropske države.

V naslednjih dveh poglavjih sem predstavila možna načina za dodatno varčevanja za pokojnino. V četrtem poglavju sem se ukvarjala z dodatnim pokojninskim zavarovanjem, v petem pa z življenjskim zavarovanjem. V zadnjem poglavju sem predstavila empirično raziskavo, ki temelji na anketnem vprašalniku in analizi tega. Magistrsko delo sem zaključila s sklepom, v katerem sem povzela ključne ugotovitve raziskave in problematike.

1 OSNOVE ZAVAROVALNIŠTVA

Za razumevanje zavarovanja se najprej posvečam osnovam, kot je denimo zgodovina zavarovanja na splošno in v Sloveniji, nadalje predstavljam osnovne pojme, ki so pomembni za razumevanje izbrane tematike.

1.1 Začetki zavarovalništva

Ljudje se vsakodnevno srečujemo s potrebo po varnosti; skrbi nas tako zase, za varnost svojih bližnjih kot tudi materialnih dobrin. Z istimi potrebami pa so se srečevali že v davni preteklosti. Zgodnje družbe so iskale svojo varnost v krogu plemenske skupnosti, za kasnejše družbe pa so bile značilne velike družine, v okviru katerih so si posamezniki zagotovili socialno varnost (Bogataj, 1998, str. 14).

Prve oblike zavarovanja segajo v čas 3.000 let pred našim štetjem, ko so kitajski trgovci iskali rešitev za zavarovanje v obliki prerazporeditve tveganja. Svoje blago so razporedili na različne ladje in se tako izognili večji izgubi, ki bi jo sicer imeli, če bi imeli celotno blago naloženo na eni ladji. Kadar se je ena od ladij uničila, se je izguba razporedila na vse trgovce namesto na enega (Vaughan & Vaughan, 2008, str. 74).

Prvi zapis, ki govori o zavarovanju kot instituciji, pa sega v leto 1750 pred našim štetjem, ko je bil izdan Hamurabijev zakonik, po katerem je bila država obvezana poskrbeti za nepreskrbljeno družino državljana, ki je bil ubit pri roparskem napadu na trgovsko karavano (Bogataj, 1998, str. 14).

S prvo obliko, ki spominja na življenjska zavarovanja, se srečamo že, če preučimo starodavne dobrodelne družbe, kjer so člani prispevali za pomoč tistim, ki so bili manj

premožni. Že 2500 let pred našim štetjem so Egipčani organizirali sklad, kjer so zbirali sredstva za stroške pokopa članov in potreb vdov ter sirot. Prvo od modernih oblik zavarovanja je bilo pomorsko zavarovanje, ki se je začelo v 13. stoletju v Italiji. Izoblikovalo se je kot individualno zavarovanje. Lastniki ladij ali trgovci, ki so želeli zavarovati ladjo ali tovor, so podpisali dokument, na katerem so zabeležili podatke o ladji, tovoru ter destinaciji. V polje »tveganje in pogoji sporazuma« so zabeležili svoje ime, kar je pomenilo, da prevzemajo tveganje. Od tu izhaja tudi angleški izraz underwriter (writing under), ki pomeni prevzemalec tveganja oziroma zavarovatelj (Vaughan & Vaughan, 2008, str. 74).

Druga moderna veja zavarovanja, ki se je uveljavila, pa je bilo življenjsko zavarovanje. Leta 1536 je skupina pomorskih zavarovateljev gospodu Williamu Gybssonsu izdala tako rekoč prvo polico življenjskega zavarovanja. Šlo se je za enoletno polico v vrednosti 400 dolarjev. Leta 1693 je Edmund Halley pripravil že prvo tabelo smrtnosti, vendar se natančnost v izračunu smrtnosti ni vzpostavila še skoraj 100 let po tem. Prva sodobna življenjska zavarovalnica, imenovana Society for the Assurance of Widows and Orphans (slo. Družba za preskrbljenost vdov in sirot), ki je bila ustanovljena leta 1699, je vsem zavarovancem obračunavala enako premijo. Omenjena zavarovalnica in vse nadaljnje, ki so sledile temu vzorcu, so bile neuspešne. Leta 1762 je Družba za preskrbljenost življenja in preživetja predstavila inovacijo, ki je takoj postala uspešna – premija, ki variira glede na starost zavarovanca. To je pomenilo začetek modernega zavarovalništva (Vaughan & Vaughan, 2008, str. 75).

1.2 Zgodovina slovenskega zavarovalništva

Žnidarič (2004, str. 80) razvoj zavarovalništva na Slovenskem razdeli na štiri obdobja:

- obdobje pred nastankom Jugoslavije;
- obdobje prve Jugoslavije;
- obdobje druge Jugoslavije ter
- obdobje po osamosvojitvi Slovenije.

V obdobju pred nastankom Jugoslavije je bila leta 1872 ustanovljena prva slovenska zavarovalnica z imenom Zavarovalna banka Slovenije, ki je imela uspešen začetek, vendar je že po dveh letih propadla. Pravi začetek slovenskega zavarovalništva je bil leta 1900, ko je bila ustanovljena Vzajemna zavarovalnica, ki je takrat delovala proti požarnim škodam in poškodbi zvonov v Ljubljani. V tem času je v Ljubljani poslovalo še 23 organizacijskih oblik tujih zavarovalnic (Žnidarič, 2004, str. 81).

V obdobju prve Jugoslavije je bila zelo močna Vzajemna zavarovalnica, saj je – poleg teritorialne širitve – uvajala tudi nove zavarovalne produkte. Že leta 1918 je uvedla življenjsko zavarovanje. Poleg Vzajemne je bila v tem obdobju v Sloveniji močna zavarovalnica tudi Jugoslovanska zavarovalna banka Slavija, ki je bila ustanovljena leta

1922. V obdobju prve Jugoslavije je v Sloveniji poleg domačih zavarovalnic delovalo še okoli 25 zastopstev in podružnic tujih in jugoslovanskih zavarovalnic (Žnidarič, 2004). Leta 1927 je bila ustanovljena zavarovalnica Ljudska samopomoč, ki je delovala za pomoč svojcem pri plačilu zdravstvenih in pogrebnih stroškov. Za to obdobje je značilno predvsem pomanjkanje zavarovalnega nadzora. Zaradi svetovne krize in pomanjkanja nadzora je leta 1936 propadla dunajska zavarovalnica Phoenix, kar je imelo velik vpliv tudi na Jugoslavijo oziroma Slovenijo, saj je bilo v tej zavarovalnici sklenjenih precej življenjskih zavarovanj. Posledično je država leta 1937 uvedla zavarovalni nadzor (Bijelić, 1998, str. 13).

Obdobje druge Jugoslavije je čutilo sprva posledice 2. svetovne vojne, saj je s strani takratne oblasti prišlo do strogih ukrepov, zaradi česar je propadel bivši politični sistem in uvedla se je centralizacija zavarovalništva. Nova oblast je ukinila in zaplenila premoženje tujih in zasebnih zavarovalnic (Bijelić, 1998, str. 13). V marcu 1945 so bile podržavljene zavarovalnice združene v Državni zavod za zavarovanje in pozavarovanje, ki je postal edina in enotna zavarovalnica s sedežem v Beogradu, kjer je bilo zavarovano vso državno in tudi drugo premoženje (Žnidarič, 2004, str. 83). Od leta 1946 do 1961 je bilo za zavarovalništvo obdobje monopola. Nov zakon o zavarovalnicah in zavarovalnih skupnosti pa je leta 1962 namesto monopola prinesel navidezno konkurenco. Nastalo je veliko samostojnih zavarovalnic, ki so se med seboj morale združevati v republiške zavarovalne skupnosti; vse skupaj je bilo pod okriljem Jugoslovanske zavarovalne skupnosti. V Sloveniji je v tem času delovala Zavarovalna skupnost Slovenije, ki je bila razdeljena na občinske in medobčinske zavarovalne zavode. Leta 1967 so se zaradi novega sistemskega zakona o zavarovalništvu začele združevati občinske in medobčinske zavarovalnice. Na ta način sta v Sloveniji po letu 1967 nastali prvi komercialni zavarovalnici – zavarovalnica Sava s sedežem v Ljubljani in zavarovalnica Maribor s sedežem v Mariboru. Skoraj 10 let kasneje pa sta se ti dve zavarovalnici združili v Zavarovalno skupnost Triglav, ki je bila do leta 1990 edina slovenska zavarovalna organizacija. Po letu 1977 je za zavarovalništvo veljalo obdobje liberalizacije, kjer ni bilo zavarovalnega nadzora, vse zavarovalnice pa so delovale kot vzajemne (Bijelić, 1998, str. 14–15).

V obdobju po osamosvojitvi Slovenije se je osamosvojilo tudi precej zavarovalnic. Iz Zavarovalne skupnosti Triglav so se osamosvojile tri samostojne delniške družbe – Zavarovalna družba Adriatic, Zavarovalnica Tilia in Zavarovalnica Maribor. Iz podružnic tujih zavarovalnic so nastale Zavarovalnica Slovenica (prej delovala pod Zavarovalnico Croatia) ter Ljubljanska zavarovalnica, ki se je preoblikovala iz srbske zavarovalnice Dunav. V tem obdobju je nastalo še veliko novih zavarovalnic. Leta 1994 je bil sprejet zakon o zavarovalnicah, pri katerem je bil velik poudarek tudi na zavarovalnem nadzoru (Bogataj, 1998, str. 16).

1.3 Opredelitev zavarovanja

Nemški klasik v zavarovalništvu Manes je zavarovanje opredelil z naslednjimi besedami: »Zavarovanje je vzajemno zadovoljevanje potreb številnih in na enak način ogroženih oseb, ki nastanejo slučajno in jih ni mogoče oceniti.« Poznamo še mnogo opredelitev zavarovanja, a vse temeljijo na istem bistvu. Zavarovanje je dejavnost zaščite gospodarstva pred nekaterimi nevarnostmi, ki ogrožajo premoženje in osebe (Bijelić, 1998, str. 3).

Za določenega posameznika je težko predvideti, kdaj in na kakšen način bo utrpel škodo, za skupino posameznikov pa je to precej lažje določiti. Zato je namen zavarovanja, da tveganja, ki so jim posamezniki izpostavljeni, prerazporedi na vse zavarovance in da se zavarovancu za doživeto škodo izplača dogovorjeni zavarovalni znesek v skladu s sklenjeno zavarovalno pogodbo. Pri zavarovanju je nujno, da obstaja skupina uporabnikov, ki lahko utrpijo škodo zaradi določenih tveganj (Bijelić, 1998, str. 4).

Vsi smo vsakodnevno soočeni z različnimi nevarnostmi, kot so naravne katastrofe, nesreče, nevarnosti pred izgubo premoženja, zdravja ali smrti družinskih članov. Ljudje se zavarujemo pred finančnim izpadom zaradi doživetja določene nevarnosti. Z zavarovanjem se tveganje do določene nevarnosti razprši med skupino posameznikov, ki so vključeni v isto skupino tveganja. Tako smo zaradi vplačane premije in prenosa tveganja med več zavarovancev upravičeni do zavarovalne vsote, če pride do zavarovalnega dogodka.

Zavarovanje opravlja funkcijo preprečevanja in likvidacije škod, finančno ter socialno funkcijo. S prvo funkcijo zavarovanje poskuša na kakršen koli način preprečiti ali zmanjšati pojavljanje različnih škod. To opravlja tako, da posameznike osvešča o različnih nevarnostih, stimulira samozaščitno aktivnost ter v nekaterih primerih zavrne določena izplačila škod v kolikor zavarovanec ni pravilno ukrepal ob povzročeni škodi. S takšnim načinom želi zavarovance izučiti, da bi v prihodnje pravilneje ukrepali ter se izognili morebitni škodi. Finančno funkcijo zavarovalnica koristi tako, da ko ne uporablja sredstev iz vplačanih premij zavarovalcev za izplačila zavarovalnih vsot, se ta sredstva uporabljajo kot finančni kapital za kritno premoženje ali kot kritni sklad. Socialna funkcija pa pomeni, da se z ozaveščanjem posameznikov o potrebi zavarovanja ob zavarovalnem dogodku prepreči prevelik finančni manko na življenjski standard posameznika (Kačar, 2010, str. 10–11).

Dr. Boncelj opredeljuje zavarovanje kot gospodarsko institucijo ustvarjanja gospodarske varnosti z združevanjem različnih objektov zaradi izravnavanja nevarnosti. Vsako zavarovanje mora vsebovati informacije o predmetu zavarovanja, tveganju, ki mu je predmet zavarovanja izpostavljen, čas trajanja zavarovanja ter obliko škodnega kritja. Dogodek, ki je nastal zaradi tveganja, za katerega je predmet zavarovanja zavarovan, se imenuje zavarovalni dogodek. Znesek, ki ga zavarovalec plača zavarovalnici za zaščito pred nevarnostjo, pa se imenuje zavarovalna premija (Starman, 2013).

1.3.1 Tveganje

Pomembno funkcijo pri zavarovanju ima tudi tveganje, saj je to ena izmed osnovnih prvin, zaradi katere se odločimo za zavarovanje. Tveganje pomeni, da se lahko naključno zgodi določena nevarnost, proti kateri se zavarujemo v prihodnjem časovnem obdobju. Za zavarovanca in zavarovalnico je pomembno, da se tveganje čim boljše oceni, saj je od tega odvisna višina zavarovalne premije. Zato je pomembno tudi, da vemo, kaj vpliva na velikost tveganja. Dejavniki, povezani s tveganjem, so:

- oblika tveganja (zdravstveno tveganje, naravne katastrofe, nevarnost smrti);
- vrednost predmeta zavarovanja ter njegovo kritje;
- trajanje zavarovalne pogodbe in
- kraj, kjer je predmet zavarovanja prisoten.

Bolj kot smo izpostavljeni določenemu tveganju, višjo premijo moramo plačati (Starman, 2013, str. 10).

1.3.2 Zavarovalna pogodba

Zavarovalna pogodba je opredeljena v 921. členu Obligacijskega zakonika (OZ), Ur. l. RS, št. 83/2001: »Z zavarovalno pogodbo se zavarovalec zavezuje, da bo zavarovalnici plačal zavarovalno premijo ali prispevek, zavarovalnica pa se zavezuje, da bo, če se zgodi zavarovalni dogodek, izplačala zavarovancu ali nekomu tretjemu zavarovalnino ali odškodnino.«

Predmet zavarovanja so lahko stvari ali osebe, zato tudi zavarovanja v širšem smislu ločimo na premoženjska ter osebna oziroma življenjska. Ta delitev je med drugim pomembna zaradi različne logike izplačila zavarovalnih vsot. Pri premoženjskih zavarovanjih zavarovalna vsota, ki se ob zavarovalnem dogodku izplača, ne more biti višja od povzročene škode. Po drugi strani pa je pri osebnih zavarovanjih zavarovalna vsota največkrat določena že ob sklenitvi zavarovalne pogodbe (Ristin, 2013, str. 84).

V zavarovalni pogodbi morajo biti jasno navedeni: zavarovalni dogodek, zavarovalna oseba, izključitveni primeri, trajanje pogodbe, določitev in plačilo premije. Zavarovalno pogodbo sestavljata dva elementa – zavarovalna polica in zavarovalni pogoji. V zavarovalni polici je zabeležena vsebina zavarovalne pogodbe, ki služi kot dokazilo za sklenitev zavarovalne pogodbe. 926. člen OZ določa, da mora zavarovalna polica vsebovati podatke o: pogodbeni stranki, zavarovani stvari ali osebi, nevarnosti, na katero se zavarovanje veže, trajanju zavarovanja ter dobi kritja, zavarovalni vsoti, omejenosti zavarovanja, zavarovalni premiji, datumu izdane zavarovalne pogodbe, na koncu pa tudi podpis obeh pogodbenih strank.

Zavarovalna pogodba ne deluje sočasno, ampak vzajemno za nazaj, kar pomeni, da je v primeru nastopa zavarovalnega dogodka zavarovalnica dolžna plačati zavarovalnino. Deluje kot tvegana pogodba, saj nobena od pogodbenih strank ne ve, ali se bo zavarovalni primer res uresničil. Zavarovalnica ne more v nobenem trenutku z gotovostjo vedeti, ali bo morala izplačati zavarovalno vsoto ali ne, torej z vsako pogodbo prevzema tveganje. Prav tako pa lahko zavarovanec zahteva povračilo sredstev samo v primeru uresničitve zavarovalnega primera in se tako zavaruje ter plačuje premije ne glede na to, ali se bo zavarovalni dogodek res zgodil ali ne (Budimir, 2008, str. 90).

Zavarovalni dogodek, za katerega se sklene zavarovanje, mora biti bodoč, negotov in neodvisen od izključne volje pogodbenikov (OZ, 922. člen). Pogodbene stranke torej sklenejo zavarovanje samo v primeru, ko je dogodek mogoč, vendar se ne ve, ali se bo zares zgodil. Prav tako se zavarovanje sklene samo v primeru, ko stranki neposredno ne vplivata na uresničitev dogodka. Zato se na primer samomor v prvem letu trajanja zavarovanja izključuje.

Zavarovalna pogodba se lahko prekine ne glede na voljo pogodbenih strank, če poteče čas časovno določene pogodbe. Preneha se lahko tudi zaradi uničenja stvari zaradi dogodka, ki ni naveden v polici, ali zaradi uvedbe stečaja pogodbene stranke (Ristin, 2013, str. 92).

Pri zavarovalniški terminologiji moramo ločiti med besedama zavarovalec in zavarovanec. Zavarovalec je tista oseba, ki sklene zavarovalno pogodbo in zanjo plačuje premije. Zavarovanec pa je oseba, ki je zavarovana. Največkrat sta zavarovalec in zavarovanec ista oseba, lahko pa zavarovalec sklene pogodbo za drugo osebo oziroma drugega zavarovanca. Primer razlikovanja lahko vidimo, kadar starši sklenejo zavarovanje in plačujejo premije za svoje mladoletne otroke; v takem primeru je starš zavarovalec, otrok pa zavarovanec (Ristin, 2013, str. 89).

Upravičenec je tista oseba, ki je, če se zavarovalni dogodek iz zavarovalne pogodbe zgodi, upravičena do zavarovalne vsote. Tudi v tem primeru je največkrat zavarovalec tudi upravičenec do zavarovalne vsote, osebi pa se lahko tudi razlikujeta. To je pogosto pri življenjskih zavarovanjih, ko določimo, kdo je upravičen do zavarovalne vsote v primeru naše smrti, če je tako sklenjena zavarovalna pogodba.

1.3.3 Zavarovalna premija

Za izračun zavarovalne premije je pomembno poznati riziko zavarovanja. Zavarovanje obstaja, če obstaja tudi riziko, če pa rizika ni, je sklepanje zavarovanja nesmiselno. Glavna lastnost, ki jo mora riziko imeti, da ga lahko ocenimo, je lastnost ponavljanja. Njegova velikost se namreč lahko oceni na podlagi preteklih primerjav. Vpliv na velikost rizika pa imajo: zavarovalna vsota (večji riziko pomeni večjo zavarovalno vsoto), trajanje zavarovanja (daljše zavarovanje pomeni večjo verjetnost, da se škoda zgodi), intenzivnost

pojavljanja dogodka ter intenzivnost škode. Na podlagi teh lastnosti se oceni velikost nevarnosti, čemur pravimo ocena rizika (Kačar, 2010, str. 41).

Zavarovalna premija je znesek, ki ga mora zavarovalec plačati zavarovalnici. Višina premije je določena v zavarovalni pogodbi in se plačuje vnaprej; možno je tudi obročno odplačevanje, ki je največkrat mesečno. Sestavljena je iz funkcionalnega in režijskega dela ter je tesno povezana z rizikom. Višji kot je riziko, višja je zavarovalna premija (Kačar, 2010, str. 42).

Zavarovalna premija v celoti se imenuje bruto premija oziroma kosmata ali skupna premija; določena je s cenikom zavarovalnice. Po navadi se zavarovalno premijo izračuna kot zmnožek zavarovalne vsote in premijske stopnje. Bruto premija vsebuje tehnično premijo, dodatek za prevencijo in represijo ter režijski dodatek. Tehnična premija se uporablja za kritje obveznosti zavarovalnice iz sklenjenega zavarovanja, torej za plačilo morebitnih škod. Tehnična premija pa se naprej deli še na nevarnostno premijo in varnostni dodatek ter v primeru življenjskih zavarovanj še varčevalno premijo (Kačar, 2010).

Zavarovalnice se za izračun višine zavarovalne premije obračajo predvsem na pretekle statistične rezultate, ker rezultati za prihodnost niso znani. Velikost zavarovalne premije je odvisna od škodne pogostosti, višine odškodnine ter režijskega dodatka (Kačar, 2010, str. 49).

Poznamo več različnih načinov izračunavanja zavarovalne premije, največkrat pa se zavarovalnice poslužujejo pričakovalnega financiranja v kombinaciji z individualnim. Pri pričakovalnem financiranju zavarovalnice vnaprej določijo zavarovalne premije glede na premijske sisteme. Najprimerneje bi bilo, da bi zavarovalnice vsak primer obravnavale individualno, ker se tudi vsako zavarovanje razlikuje od drugega, vendar pa je tak način financiranja dražji.

Pri zavarovanjih se srečujemo tudi z zavarovalno-tehničnimi rezervacijami, ki so rezervacije za ocenjene prihodnje obveznosti zavarovalnice. Poznamo več vrst zavarovalno-tehničnih rezervacij: škodne rezervacije, rezervacije za prenosne premije, matematične rezervacije, izravnalne rezervacije, rezervacije za bonuse, popuste ter druge zavarovalno-tehnične rezervacije (Kačar, 2010, str. 43–46). V pričujočem delu se bomo najbolj osredotočili na matematične rezervacije, saj so oblikovane predvsem za življenjska zavarovanja.

1.3.4 Vrste zavarovanj

Poznamo več različnih načinov delitve zavarovanja. Ena od delitev je glede na način odločanja, kjer ločimo obvezna zavarovanja, ki so zakonsko določena s strani države, ter prostovoljna zavarovanja, za katera se odločimo po svoji izbiri. Najbolj priznana delitev zavarovanj pa je klasifikacija, ki je zabeležena v 7. členu Zakona o zavarovalništvu

(ZZavar-1), Ur. l. RS, št. 83/2015. V grobem delimo zavarovanja na premoženjska ter življenjska, glede na krito nevarnost pa jih razdelimo na:

- nezgodno zavarovanje;
- zdravstveno zavarovanje;
- zavarovanje kopenskih vozil;
- zavarovanje tirnih vozil;
- letalsko zavarovanje;
- zavarovanje plovil;
- zavarovanje prevoza blaga;
- zavarovanje požara;
- drugo škodno zavarovanje;
- zavarovanje odgovornosti pri uporabi vozil;
- zavarovanje odgovornosti pri uporabi zrakoplovov;
- zavarovanje odgovornosti pri uporabi plovil;
- splošno zavarovanje odgovornosti;
- kreditno zavarovanje;
- kavcijsko zavarovanje;
- zavarovanje finančnih izgub;
- zavarovanje stroškov postopka;
- zavarovanje pomoči;
- življenjsko zavarovanje;
- zavarovanje za primer poroke oziroma rojstva;
- življenjsko zavarovanje z naložbenim tveganjem;
- tontine;
- zavarovanje s kapitalizacijo izplačil ter
- zavarovanje izpada dohodkov zaradi nezgode ali bolezni.

2 DEMOGRAFSKA PROBLEMATIKA

Zadnja leta se Slovenija – tako kot tudi mnoge druge države – srečuje s številnimi demografskimi spremembami, ki močno vplivajo na pokojninski sistem. Ljudje živimo dlje, število upokojencev se povečuje, delež aktivnega prebivalstva se manjša, zato se soočamo s slabim razmerjem med zaposlenimi in upokojenci.

2.1 Staranje prebivalstva

Skoraj vsaka država po svetu se dandanes srečuje s problematiko staranja prebivalstva; odstotek starejše populacije se z vsakim letom viša. Že vrsto let smo priča daljši življenjski dobi, po drugi strani pa število rojstev še vedno ni na dovolj visoki ravni.

Glede na raziskavo World Population Prospects: 2015 Revision (United Nations, 2015a) se je število starejšega prebivalstva (nad 60 let) v preteklih letih v večini držav znatno povečalo, v naslednjih desetletjih pa se predvideva še višja rast. Med letoma 2015 in 2030 naj bi število starejšega prebivalstva zrastle za kar 56 %. Do leta 2050 naj bi se število starejših ljudi povečalo z 901 milijona na 2,1 milijarde. Še bolj pa se povečuje število najstarejšega prebivalstva (nad 80 let), ki naj bi s 125 milijonov leta 2015 do leta 2050 zrastle na 434 milijonov. V naslednjih 15 letih naj bi se najhitreje povečevalo število starejšega prebivalstva v Latinski Ameriki in Karibih, kjer naj bi šlo za 71 % rast števila starejših. Sledile bi jim Azija (66 %), Afrika (64 %), Severna Amerika (41 %) in Evropa (23 %). V svetovnem merilu število starejšega prebivalstva raste hitreje kot katera koli druga starostna skupina (United Nations, 2015b).

Zanimiv vidik staranja prebivalstva lahko razberemo iz podatka, objavljenega leta 2012, ko je japonsko podjetje Unicharm tega leta prvič prodalo več plenjc za starejše kot za dojenčke. Staranje prebivalstva je posledica različnih, večinoma pozitivnih, demografskih sprememb: spremembe v rodnosti, zmanjšanje smrtnosti, ekonomski in socialni napredek, večje možnosti za izobraževanje in zaposlitev, enakost med spoloma ter napredek v zdravstvu. Posledično ljudje – predvsem v starejših letih – živijo bolj kakovostno in preživijo več let. Rast v številu in deležu starejšega prebivalstva ima veliko ekonomskih, socialnih in političnih posledic. Največ držav se srečuje s problematiko hitrejše rasti števila starejšega prebivalstva in prebivalstva v delovnih letih. Takšne spremembe močno vplivajo na ekonomsko stanje držav, ki so svoj pokojninski sistem posledično prisiljene prilagoditi tem spremembam (Žnidaršič, 2017, str. 22–24).

Nemčija je bila leta 1889 prva država na svetu, ki je uvedla pokojnine. Takrat je bila določena starost 70 let, ko naj bi lahko posameznik dobil pokojnino, pričakovana življenjska doba pa je bila 35 let. Iz tega lahko ugotovimo, da je zelo majhen delež prebivalstva dejansko dobil sredstva iz pokojnine, danes pa je to povsem drugače. Leta 1916 so Nemci znižali pokojninsko starostno mejo na 65 let in takšna je ostala do danes. Glede na to, da od leta 1916 do danes živimo skoraj enkrat dlje, je ta podatek presenetljiv (Žnidaršič, 2017, str. 22–24).

Slovenija ni izjema glede problematike staranja prebivalstva. Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije je bila v letu 1954 stopnja rodnosti 2,58 otroka na žensko. Ta je do leta 1961 že padla pod 2,1, kar je v razvitih državah veljalo za mejo, potrebno za enostavno obnavljanje prebivalstva (Čok, Sambt & Majcen, 2010, str. 2). Stopnja rodnosti je vztrajno padala vse do najnižje vrednosti 1,2 v letu 2003. Po letu 2008 je stopnja ponovno preseгла vrednost 1,5, v letu 2016 pa je ta znašala 1,58 otroka na žensko (Statistični urad Republike Slovenije, 2017a).

Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije je bila v Sloveniji leta 1960 pričakovana življenjska doba ob rojstvu moškega 66,11 leta, za ženske pa ob rojstvu 71,96 leta. Pričakovana življenjska doba nenehno raste in se je do leta 2015 za moške povzpela

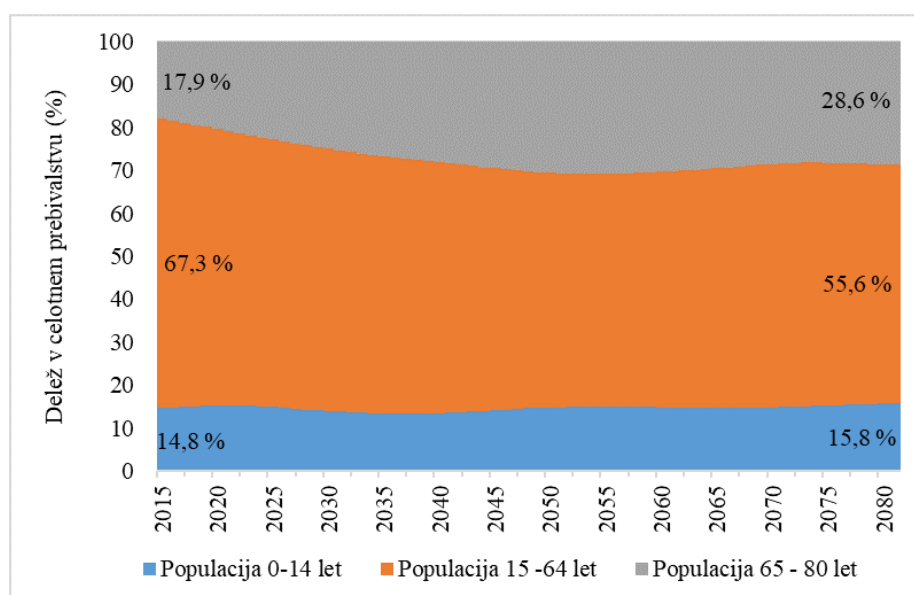
do 77,59 leta in za ženske na 83,51 leta. V zadnjih desetih letih se je ta v povprečju podaljšala za več kot dve leti. Po podatkih projekcije Eurostat (Eurostat, 2015a) iz leta 2015 naj bi se življenjska doba za Slovenijo do leta 2080 dvignila za moške na 87 let in za ženske 91,1 leta, stopnja rodnosti pa bi bila 1,85.

Zanimiv podatek iz Eurostat raziskave za Slovenijo je tudi delež delovnega prebivalstva in delež upokojencev. Pri tem posplošimo, da med delovno prebivalstvo spadajo prebivalci že od 15. do 65. leta, med upokojence pa prebivalstvo po 65. letu. Glede na projekcijo naj bi se delež delovnega prebivalstva s 67,3 % v letu 2015 do leta 2080 zmanjšal na kar 55,7 %, kar pomeni, da govorimo že skoraj o polovici celotnega prebivalstva Slovenije. Po drugi strani pa se naj bi starejše prebivalstvo s 17,9 % povečalo na 28,6 %. Posameznikov iz starejše populacije bi bilo tako že skoraj enkrat več kot mladih (do 14 let), ki bi do leta 2080 predstavljali samo 15,7-% delež (Eurostat, 2015b).

Delovna doba se vedno manj pokriva z življenjsko dobo, zaradi česar so trenutni pokojninski sistemi problematični. Pravila, ki so bila postavljena v času visoke gospodarske rasti, ne veljajo več – treba se bo prilagoditi in postaviti nova. S problematiko se soočajo vse starostne skupine: mladi, ker ne bodo imeli dovolj sredstev za lastno dostojno življenje in ne bodo več pripravljeni plačevati prispevkov; srednja generacija, ki je negotova glede svoje pokojnine; in upokojenci, ki se sklicujejo na to, da jim je bila dostojna pokojnina obljubljena in so si jo prislužili. To, da bo država poskrbela za finančno brezskrbnost državljanov v vseh starostnih obdobjih, ne drži več (Bešter, 1996, str. 127).

Na sliki 1 je nazorno prikazano, kako se naj bi po raziskavi Eurostat (2015b) delež populacije, stare od 15 do 64 let, od leta 2015 do 2080 zmanjšal s 67,3 % na 55,6 %, starejše prebivalstvo pa precej povečalo.

Slika 1: Delež starostnih skupin prebivalstva (v Sloveniji za obdobje 2015–2080, v %)

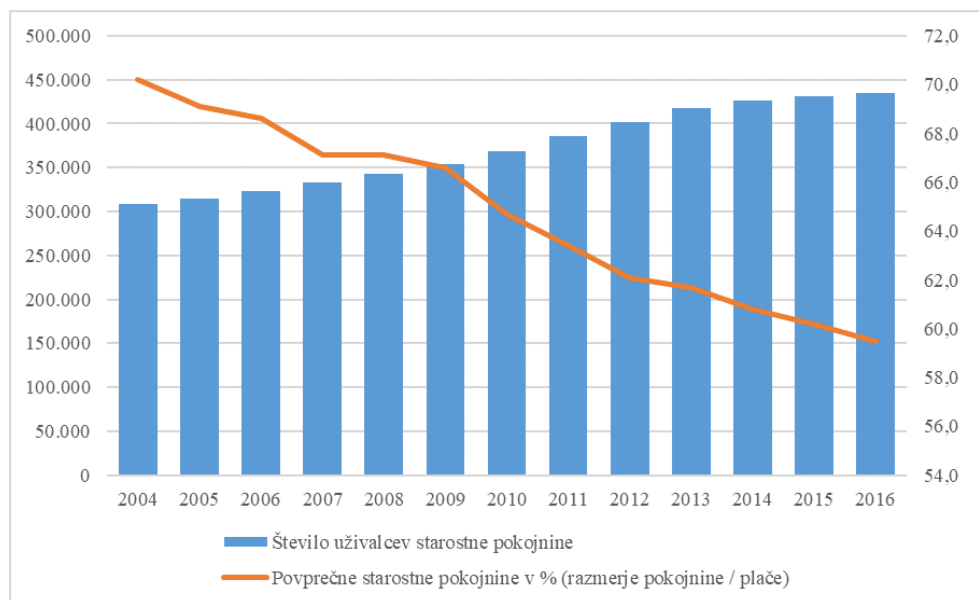
Vir: Eurostat (2015b), lastno delo.

Pred 19. stoletjem se je pričakovana življenjska doba ob rojstvu gibala le nekje med 30. in 40. letom starosti, pred sto leti večji delež ljudi ni dočakal niti 60 let; leta 1917 je bila na primer pričakovana življenjska doba v Veliki Britaniji 52,2 leta, danes pa se pričakuje, da bomo pri 65 letih živeli še vsaj 15 let (Roser, 2017). To je z vidika posameznikov vsekakor pozitiven podatek, vendar se moramo na teh 15 let brez dovolj visokih rednih prilivov dobro pripraviti, saj pokojninska blagajna tako visokega deleža starejšega prebivalstva ne bo mogla v celoti pokrivati.

2.2 Nizke pokojnine

Po podatkih Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (v nadaljevanju ZPIZ) je bilo leta 2007 v Sloveniji 332.780 prejemnikov starostne pokojnine, v letu 2016 pa že 437.128, kar pomeni, da se je v 9 letih število prejemnikov povečalo za 31%. Zaradi vedno večjega števila prejemnikov pokojnin in slabih razmer na trgu dela se posledično tudi višina pokojnine precej niža. V letu 1992 je povprečna neto pokojnina znašala 71 % povprečne neto plače, kar je bila dovolj visoka pokojnina za dostojno preživljanje (Lah, Svetin & Razpotnik, 2013). Od leta 2004 do leta 2016 je povprečna starostna pokojnina padla s 70,2 % povprečne neto plače na 59,5 %. Povprečna neto pokojnina je decembra 2016 znašala 613,46 evrov (v nadaljevanju €) (Šuštar, Rici & Cerjanec, 2014, 2017). Na sliki 2 lahko vidimo kako se je z leti število uživalcev starostne pokojnine višalo, povprečna starostna pokojnina pa se je nižala.

Slika 2: Razmerje med številom uživalcev pokojnine ter povprečno starostno pokojnino v odvisnosti od plače (v Sloveniji za obdobje 2004–2016, v %)

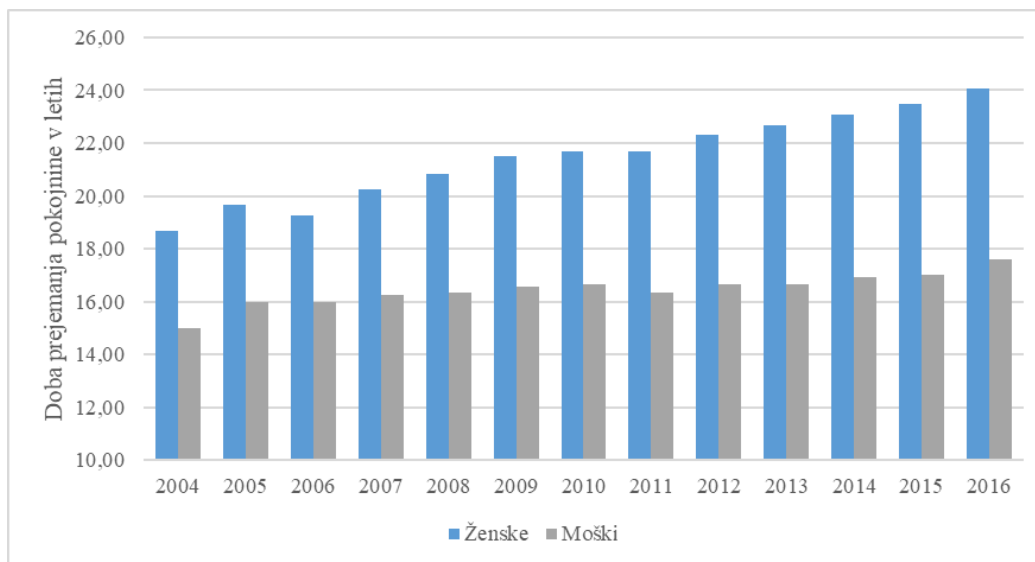

Vir: Šuštar, Rici & Cerjanec (2014), Šuštar, Rici & Cerjanec (2017), lastno delo.

Zaradi staranja prebivalstva se tudi obdobje prejemanja pokojnine vedno bolj podaljšuje, kar lahko nazorno vidimo na sliki 3. Povprečna doba prejemanja starostne pokojnine

uživalcev, ki jim je prenehala pravica do pokojnine, je leta 2004 za ženske znašala 18 let in 8 mesecev, za moške pa 15 let in 10 mesecev. Do leta 2016 pa se je povprečna doba prejemanja pokojnine povišala že na 24 let in 1 mesec za ženske ter 17 let in 7 mesecev za moške (Šuštar, Rici & Cerjanec, 2014, 2017).

Slika 3: Povprečna doba prejemanja pokojnine uživalcev, ki jim je prenehala pravica do pokojnine (v Sloveniji za obdobje 2004–2016)

Vir: Šuštar, Rici & Cerjanec (2014), Šuštar, Rici & Cerjanec (2017), lastno delo.

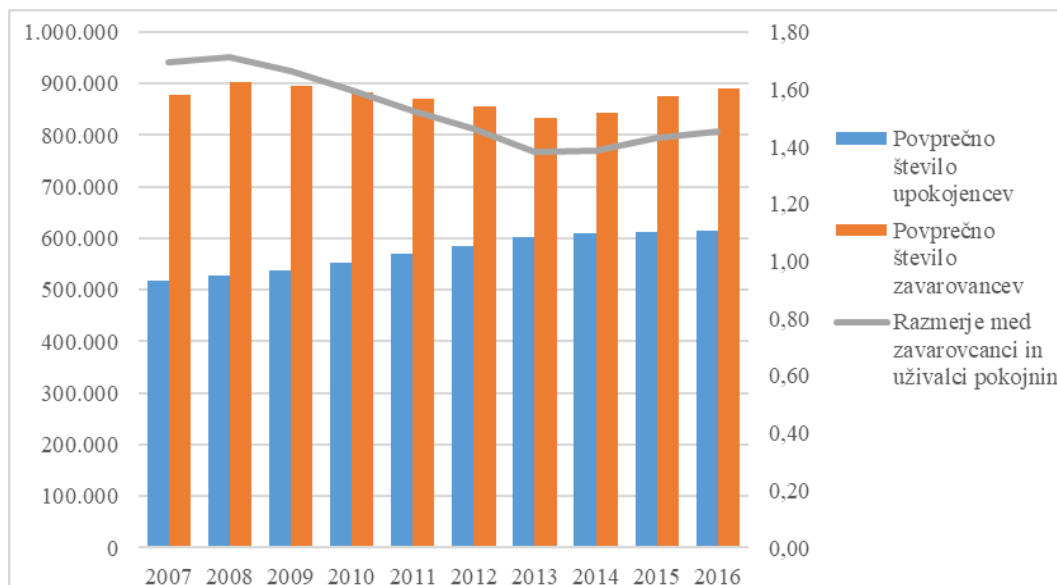
Pomemben podatek o tem, koliko bo znašala naša pokojnina, je podatek o trenutni plači. Če je ta minimalna, ne moremo pričakovati, da bomo lažje shajali s pokojnino. Direktor Inštituta za ekonomska raziskovanja dr. Boris Majcen je v intervjuju za časopis Delo povedal tako: »Pokojnine v Sloveniji so pretežno nizke, ker so nizke tudi plače.« Po podatkih iz raziskave o stopnji tvegane revščine v državi, ki jo je Statistični urad Republike Slovenije (v nadaljevanju RS) nazadnje opravil za leto 2014, je med ljudmi, ki se otepajo revščine, 26 % upokojencev, kar je največji delež med vsemi skupinami (Fidermuc, 2016). Če se bo trend nadaljeval, se bo ponovila praksa iz preteklosti, ko so otroci poskrbeli za finančno stabilnost staršev, saj si ti v starosti več ne bodo mogli pridobiti zadostnih sredstev.

2.3 Razmerje med zaposlenimi in upokojenci

Zaradi problema staranja prebivalstva in premajhne rodnosti prihaja do pojava, pri katerem število starejšega prebivalstva presega število mlajših. V zadnjih letih se mladi v povprečju kasneje zaposlujejo, kar poleg težave številčnosti starejših privede do vedno manjšega razmerja med zaposlenimi in upokojenci. Razmerje med zavarovanci in uživalci pokojnin se je od leta 2007 do leta 2016 znižalo z 1,69 na 1,45, kar pomeni, da imamo na enega upokojenega samo še 1,45 zaposlenega. Najnižje razmerje je bilo leta 2013, ko je padlo na 1,38 (Šuštar, Rici & Cerjanec, 2014, 2017). Grafičen prikaz razmerja med zaposlenimi in

upokojenci, od leta 2007 do 2016, je prikazan na sliki 4. Sodobna razmerja so precej nižja od razmerij pred skoraj tridesetimi leti, saj je bilo leta 1990 razmerje 2,3 zavarovanca na upokojenca (Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, 2005).

Slika 4: Razmerje med zaposlenimi in upokojenci (v Sloveniji za obdobje 2007–2016)

Vir: Šuštar, Rici & Cerjanec (2017), lastno delo.

Na to problematiko lahko pogledamo tudi s primerjavo delovno sposobnih prebivalcev (15–64 let) in starostno odvisnih (otroci do 14. leta in starejši od 65. leta), s čimer dobimo koeficient starostne odvisnosti. Po podatkih iz leta 2013 je bilo v Sloveniji na vsakih 100 delovno sposobnih prebivalcev 46 otrok in starejših, kar pomeni, da je 46 % prebivalstva odvisnega od delovno sposobnih. Glede na projekcije EUROPOP2010 se predvideva, da bo leta 2060 v Sloveniji od 100 delovno sposobnih prebivalcev odvisnih 25 otrok in 58 starejših, skupaj torej 83 % prebivalcev (Lah, Svetin & Razpotnik, 2013).

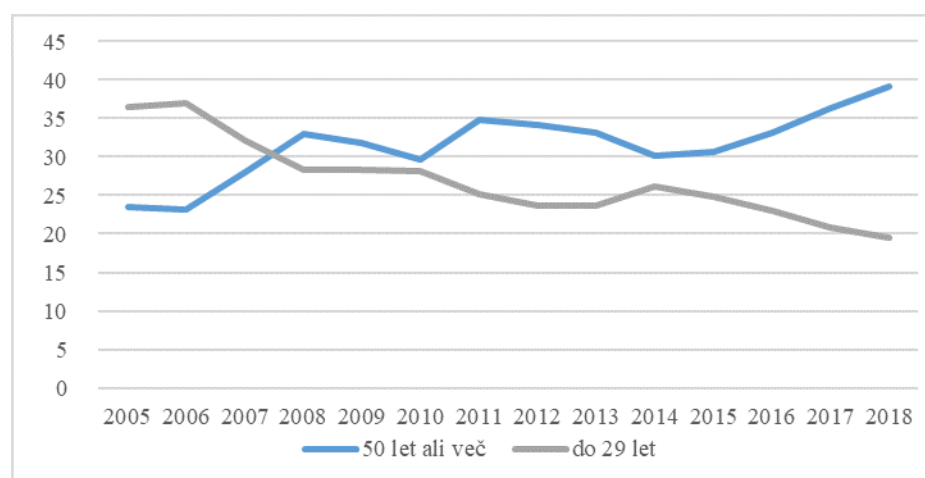
2.4 Brezposelnost

Problem, ki je povezan s premajhnim prilivom v pokojninsko blagajno, je tudi brezposelnost. V Sloveniji je brezposelnost rastla vse od leta 2008, ko je bilo število brezposelnih registriranih oseb 66.239, do leta 2013, ko je ta številka dosegla 124.015. Od leta 2013 se brezposelnost spet znižuje – leta 2017 je bila do julija v povprečju 92.639. Največja stopnja brezposelnosti je bila po podatkih Statističnega urada RS v starostni skupini 15 do 29 let in je leta 2013 znašala 21,6 %. To je lahko posledica tega, da se mladi kasneje zaposlujejo predvsem zaradi dolgega študija in njihovih težav s prvo zaposlitvijo. Situacija se v zadnjih letih s ponovno gospodarsko rastjo izboljšuje. Stopnja brezposelnosti v starostni skupini od 15 do 24 let je bila v letu 2015 že nižja – znašala je 16,4 %. Leta 2015 je bila povprečna starost mladih ob prvi zaposlitvi 27 let (Zorko, 2015). To pomeni, da mladi začnejo pozno prispevati v pokojninsko blagajno. Do leta 2012 je bilo največ

mladih ob prvi zaposlitvi starih od 20 do 24 let, v letu 2013 pa se je situacija spremenila in je največ prvih zaposlitev v starostni skupini 25 do 29 let (Urad RS za mladino, 2017).

V Sloveniji najbolj narašča brezposelnost v starejši populaciji. Leta 2005 je bilo med vsemi brezposelnimi 23,6 % v starostni skupini nad 50 let, do leta 2018 je ta delež zrastel do 39,2 %, kar je prikazano na sliki 5. V starostni skupini od 55 do 65 let se srečujemo z zelo nizko stopnjo aktivnosti. Leta 2012 je ta znašala le okoli 30 %, kar je Slovenijo uvrščalo na zadnje mesto med članicami Evropske unije (v nadaljevanju EU). Razlogi za neaktivnost so zgodnje upokojevanje, zdravstvene težave ter nezmožnost zaposlitve starejših. V zadnjih letih je zaradi stečaja več podjetij veliko starejših izgubilo službo in se s tem priključilo skupini brezposelnih, nekateri pa so se zaradi tega predčasno upokojili. Za trg dela to ni dobra poteza, saj bi bilo treba poiskati možnosti, da se zaposli tudi starejšo starostno skupino. Ena izmed rešitev bi bilo postopno upokojevanje (Lah, Svetin & Razpotnik, 2013). Država je leta 2017 v podporo zaposlovanja starejših od 55 let namenila skupno 1,5 milijona evra. Delodajalec lahko tako dobi za zaposlitev starejšega brezposelnega za nedoločen čas največ 13.000 € subvencije, vendar pod pogojem, da ostane ta zaposlen 30 mesecev. Tovrstne subvencije so oktobra 2017 spodbudile več kot 100 podjetij (Pak, 2017).

Slika 5: Delež brezposelnih v mlajši in starejši starostni skupini za mesec januar (v Sloveniji za obdobje 2005–2018, v %)

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (2018), lastno delo.

2.5 Podaljšana delovna doba

Za Slovenijo sta značilna zgodnje upokojevanje in nizka stopnja aktivnosti v starostni skupini od 50 do 64 let ter še nižja v kasnejših letih. V različnih anketah, ki so se izvajale v Sloveniji, je bilo med prebivalci občutiti veliko željo po zgodnji upokojitvi; le 25 % jih je izrazilo mnenje, da bodo zmožni delati po 60. letu. V primerjavi z drugimi evropskimi državami je ta odstotek zelo nizek. V drugih državah članicah EU je ta odstotek v povprečju 60 %. Podatki za leto 2012 kažejo, da je bilo v starostni skupini od 50 do 59 let

62 % delovno aktivne populacije, 5 % je bilo brezposelnih in kar 33 % neaktivnih. To je predvsem posledica zgodnejšega upokojevanja. V starostni skupini od 60 do 69 let je bilo aktivnih le 12 %, neaktivnih pa 88 %. Manjši delež ljudi, le 5 %, jih je bilo v letu 2012 aktivnih tudi po 70. letu starosti. V starostni skupini od 50 do 64 let je bilo v Sloveniji leta 2012 delovno aktivnih le 48 %, medtem ko je bila povprečna vrednost delovne aktivnosti v ostalih državah članicah EU okoli 58 %. Glede na najnižjo stopnjo delovne aktivnosti v starejši starostni skupini je bila Slovenija tretja evropska država po vrsti – nižjo stopnjo sta imeli le Malta in Grčija. Najvišjo stopnjo pa je imela Švedska (80 %). Ena izmed možnih rešitev prezgodnjega upokojevanja je tudi postopna upokojitev, ki je v nekaterih državah že zelo dobro razvita, v Sloveniji pa precej manj. V letu 2012 je bilo v Sloveniji v starostni skupini od 50 do 64 let za polovični delovni čas zaposlenih 9,8 %. V državah EU pa je ta delež leta 2013 v povprečju znašal 20,4 % (Lah, Svetin & Razpotnik, 2013).

Kasnejše upokojevanje je – poleg dodatnega prispevka v pokojninsko blagajno – priporočljivo tudi zaradi ohranjanja umske dejavnosti ter telesnega zdravja posameznikov. Slabše zdravstveno stanje v starejših letih je pogosto razlog za upokojitev. V letu 2012 je v starostni skupini od 50 do 64 let le 14,5 % te populacije kot glavni razlog za svojo neaktivnost navedlo nezmožnost za delo (bolezen ali invalidnost) (Lah, Svetin & Razpotnik, 2013). To potrjuje dejstvo, da slabo zdravje ni glavni razlog za upokojitev. Največkrat se srečamo s tem, da zaposleni niso zadovoljni na svojem delovnem mestu in si zato želijo čim hitreje upokojitve. Težavo bi lahko rešili z večjimi stimulacijami in izboljšanimi pogoji.

3 POKOJNINSKI SISTEM

Obvezno pokojninsko zavarovanje se je izoblikovalo za ohranitev finančne stabilnosti delavcev v času upokojitve. V pričujočem poglavju bom obravnavala začetke pokojninskega sistema in njegov razvoj. Predstavila bom različne načine delitve pokojnine. Podrobneje bom predstavila obvezni pokojninski steber v Sloveniji in naredila kratek vpogled v pokojninsko situacijo v nekaterih drugih evropskih državah.

3.1 Zgodovina pokojninskih sistemov

Pokojninska zavarovanja, ki nam omogočajo redne prilive tudi v času pokojnine, so bolj mlada oblika zavarovanj, saj jih poznamo šele od prejšnjega stoletja. Za evropske države pred industrijsko revolucijo je bilo značilno, da so se za preživetje starejših ljudi posluževale sistema neformalne preskrbe med posamezniki, največkrat med družinskimi člani ali vaškimi skupnostmi. Ta sistem je torej deloval tako, da so mlajši aktivni prebivalci poskrbeli za starejše člane skupnosti, ki niso bili več zmožni za delo. Tak sistem lahko deluje pod pogojem, da je starejša skupnost dovolj majhna in temu primerno mlajša skupnost dovolj velika, z leti pa se ne sme številčno zmanjševati. Z industrijsko revolucijo pa tak neformalen sistem več ni zadoščal zaradi večkratne menjave dela in mobilnosti

delavcev. V prvi polovici 19. stoletja so se začeli prvi zametki pokojninskih sistemov, ko so se v razvitejših industrijskih državah pojavili podjetniški pokojninski načrti. Država se je vedno bolj zavedala te odgovornosti in v ta namen je leta 1849 v veljavo stopil pruski zakon, ki je zaposlenim omogočal, da se priključijo pokojninskemu sistemu. Leta 1854 pa je bila v Nemčiji uzakonjena dolžnost delodajalcev, da zaposlenim omogočijo pravico do pokojnine (Bešter, 1996, str. 15–16).

V Nemčiji je bil leta 1884 najprej sprejet Zakon o zavarovanju delavcev za primer nesreče, pet let za tem pa še Zakon o zavarovanju za primer invalidnosti in starosti. Po sprejetju teh dveh zakonov se je začela po svetu širiti vest o socialni varnosti. Anglija je leta 1908 uzakonila Zakon o državnih podporah za starost, Zakon za zavarovanje za primer bolezni, invalidnosti in nezaposlenosti pa leta 1911. Kraljevina SHS je prvi zakon sprejela leta 1922 (Cvetko, Kalčič & Pogačar, 2009, str. 61).

Konec 19. stoletja, ko je bila pričakovana življenjska doba 58 let in je bila pogoj za izplačilo pokojnine starost 70 let, je to pomenilo, da je bila ta namenjena le redkim in je predstavljala osnovno sredstvo za preživetje. Danes pa to ni dovolj, kajti pokojnina mora zagotavljati ohranitev življenjskega standarda, ki smo ga dosegli v času aktivne dobe, saj bomo trenutno s pokojnino – upoštevajoč daljšanje življenjske dobe – morali preživeti v povprečju 24 let (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2016a, str. 62).

3.2 Razdelitev pokojninskih sistemov

Pokojninski sistem v grobem ločimo na javni in zasebni pokojninski sistem. Javni največkrat deluje na principu »pay-as-you-go« (PAYG), kjer aktivna populacija s svojimi prispevki skrbi za pokojnine starejših in pričakuje, da bo v njihovi starosti mlajša generacija plačevala za njih. Izplačana pokojnina je v tem primeru odvisna od razmerja odvisnosti (ang. dependency ratio), ki predstavlja razmerje med zaposlenimi in upokojenci. Zasebni pokojninski sistemi pa delujejo oziroma temeljijo na kapitalski osnovi in se največkrat financirajo z akumuliranjem sredstev. Prihodki od investicij ter akumulirana sredstva v tem primeru predstavljajo osnovo za izračun in izplačilo pokojnin. V kapitalskem principu je dejanska pokojnina odvisna od pasivnega razmerja (ang. passivity ratio), ki predstavlja odvisnost med številom let zaposlitve in predvidenim številom let v pokoju. Zaradi demografskih sprememb, ki smo jim priča v zadnjih letih, se razmerje odvisnosti slabša, vedno več je namreč upokojencev, kar pomeni, da ni več toliko prednosti v medgeneracijski menjavi (Bešter, 1996, str. 30).

3.2.1 Bismarckov in Beveridgov sistem

Javni pokojninski sistem v Evropi pogosto razdelimo na dve različni veji. V Bismarckov sistem so vključene države: Avstrija, Belgija, Francija, Nemčija, Italija, Španija ter

Slovenija. Ime je dobil po nemškem kanclerju Ottu von Bismarcku, ki je postavil njegove temelje. Glavne lastnosti tega sistema so, da pokojnine temeljijo na prispevkih, ki so plačani s strani delodajalca in zaposlenih, višina pokojnine pa je odvisna predvsem od višine plače v določenem obdobju (Bešter, 2013, str. 59–60). Bismarck je v veliki meri zaslužen za to, da so leta 1881 sprejeli Zakon o državnem in socialnem zavarovanju. Pokojninski sistem je bil najprej namenjen t. i. »modrim ovratnikom«, vendar se je čez trideset let dopolnil in bil namenjen tudi za t. i. »bele ovratnike« in za družinsko pokojnino. Javni pokojninski načrti so se sprva financirali kot pokojninski skladi, okoli leta 1920 pa so se, kot posledica gospodarske krize, spremenili od sistema kapitalskih skladov do PAYG-sistema (Bešter, 1996, str. 17).

V Beveridgov sistem pa so vključene naslednje države: Velika Britanija, Irska, Nizozemska in skandinavske države. Imenovan je po Williamu Henryju Beveridgu, ki je leta 1942 objavil poročilo Beveridge, na podlagi katerega je Velika Britanija oblikovala javni pokojninski sistem. Beveridge je predlagal, da se vsa javna socialna zavarovanja združijo v en sistem, ki bo deloval z namenom pokrivanja minimalnih življenjskih potreb tistim, ki nimajo dovolj prihodkov. Značilnost tega pokojninskega sistema je, da je določena enotna minimalna pokojnina, imenovana tudi »nacionalna pokojnina«, ki je izplačana vsem prebivalcem, ko dosežejo določeno starost, in ni odvisna od višine plače v delovni dobi. Izplačilo je najpogosteje financirano s strani državnega proračuna. Glavna lastnost Beveridgovega sistema je, da so pokojnine precej nižje od tistih po načelu Bismarcka. Države, ki temeljijo na sistemu nacionalne pokojnine, imajo tako večji poudarek na dodatnem individualnem varčevanju s strani vsakega posameznika, s katerim si lahko priskrbijo višji življenjski standard za obdobje starosti (Bešter, 2013, str. 59–60).

3.2.2 Tristebrni pokojninski sistem

Pokojninski sistem najpogosteje poznamo kot tristebrni sistem, ki je bil kot tak prvič predstavljen leta 1994 s strani Svetovne banke. Tristebrni sistem predstavlja širok sistem, ki najbolje poskrbi za materialno in socialno varnost za starost. Če imamo poleg dokladnega sistema (PAYG) še naložbeni sistem, v katerem se mesečni prispevki hranijo na osebni računu zavarovanca, se ta šteje kot trdna oblika socialne varnosti starejših. Delovanje in rezultati zasebnih pokojninskih shem so v glavnem odvisni od uspešnosti naložb ter kapitalskega trga, medtem ko so javna pokojninska zavarovanja odvisna predvsem od demografskih sprememb ter od razmerja odvisnosti (Lannoo, Barslund, Chmelar & Von Werder, 2014).

Poznamo več opredelitev tristebrnega sistema, za namene pričujočega magistrskega dela navajam opredelitev Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj (ang. Organisation for Economic Co-operation and Development, v nadaljevanju OECD), ki stebre predstavi kot (Cvetko, Kalčič & Pogačar, 2009, str. 298):

- **prvi steber** – vanj sodi pokojninski sistem, ki je javno voden in deluje po sistemu vnaprej določenih izplačil (ang. defined benefit) ter dokladni sistem PAYG, v katerem so prispevki odvisni od plač;
- **drugi steber** je naložbeni steber, ki je zasebno voden, prispevki se zagotavljajo na podlagi pogodbe o zaposlitvi (kolektivni pokojninski sistem);
- **tretji steber** vsebuje različne oblike individualnih varčevalnih računov in anuitet v času črpanja.

Glavna naloga **prvega stebra** je starejšim preprečiti, da bi v času upokojitve zapadli v revščino. Zajema ga obvezen javni pokojninski sistem, ki je zasnovan na dokladnem pokojninskem sistemu (PAYG) in bi naj v upokojitvi zagotavljal minimalni življenjski standard vsem upokojencem. To je lahko na podlagi univerzalne ali osnovne pavšalne pokojnine (ang. basic flat rate pension), minimalne pokojnine ali provizije za državljane v socialnih sistemih. Prvi steber je v osnovi edini steber, ki zagotavlja ustrezno pokojnino za različne skupine ljudi in s tem zagotavlja, da minimalna oziroma osnovna pokojnina skupaj z dodatnimi prejemki za pokojnino preprečuje revščino za upokojence. V nekaterih primerih je minimalna pokojnina odvisna od trajanja prebivališča v določeni državi (npr. na Danskem in v Luksemburgu) in se za manj let prebivališča v državi pokojnina proporcionalno zniža. V teh državah si priseljenci ne morejo zagotoviti zadostnih prihodkov samo iz prvega stebra, ampak morajo biti nujno vključeni še v drugi ali tretji steber (Lannoo, Barslund, Chmelar & Von Werder, 2014).

Drugi steber je steber pokojnin poklicnih sistemov. Ta zajema pokojninske načrte, povezane z zaposlitvijo – to so lahko dokladni pokojninski sistemi z določenimi pravicami (ang. defined benefit, v nadaljevanju DB) ali pokojninski sistemi z določenimi prispevki (ang. defined contribution, v nadaljevanju DC). Sistemi se lahko razlikujejo glede na stopnjo prerazporeditve – od zelo omejene prerazporeditve v zasebnih poklicnih pokojninskih sistemih z določenimi prispevki (DC) do višje stopnje prerazporeditve pri dokladnih javnih pokojninskih sistemih z določenimi pravicami (DB). Namen drugega stebra je upokojencem v času prejemanja pokojnine omogočiti, da dosežejo zadostne prihodke, ki so primerljivi s tistimi v času zaposlitve. Deluje kot sredstvo za delno lažje ohranjanje ravni porabe v starosti (Lannoo, Barslund, Chmelar & Von Werder, 2014).

Glavna značilnost sistema DB je, da je višina pokojnine upravičencem znana in točno določena v pokojninskem načrtu, torej imajo člani več čas svojega aktivnega obdobja podatek o tem, koliko bo znašala njihova pokojnina. Višina pokojnine je krita s strani prispevkov delodajalca in z uspešnostjo upravljanja s sredstvi. Delodajalec se ob sklenitvi pokojninskega načrta zaveže, da bo članu izplačal pokojnino v določenem dogovorjenem znesku. Tveganje je torej na strani delodajalca, ki je s tem dolžen tudi zagotoviti manjkajoča sredstva v primeru slabe donosnosti. Za upravičence je takšen sistem privlačen predvsem zaradi jasnega pregleda nad pričakovanimi sredstvi, v času zaposlitve pa tudi nimajo skrbi glede izbire naložbene politike, zadostnosti vplačil ter ustrezne donosnosti. Zaradi podaljševanja življenjske dobe tak sistem za delodajalca predstavlja vedno večjo

obveznost, kar lahko vpliva na njegovo poslovanje. Zaradi tega se zadnje čase delodajalci vedno manj odločajo za sistem vnaprej določenih pravic (Cvetko, Kalčič & Pogačar, 2009, str. 301). Višina pokojnine se lahko določi na več načinov – kot odstotek povprečne plače v zadnjih letih pred upokojitvijo ali v odstotku zadnje plače pred upokojitvijo ali pa je določena enotna pravica za vsako leto v določenem pokojninskem načrtu (Bešter, 1996, str. 35).

Pri sistemu vnaprej določenih prispevkov (DC) so člani tisti, ki prevzemajo tveganje za zadostnost zbranih sredstev. Delodajalec se zaveže le, da bo za člana v pokojninski sklad vplačeval vnaprej določene prispevke, višina pokojnine pa z njegove strani ni določena. Odvisna je od višine vplačil ter uspešnosti upravljanja. Zaposleni imajo možnost vpliva na višino vplačil, dobo varčevanja ter izbiro naložbene politike (Cvetko, Kalčič & Pogačar, 2009, str. 303). Višina pokojnine lahko tako v različnih letih upokojitve precej variira, saj se v primeru, da so investicijski donosi nizki, pokojnina zniža in obratno zviša v primeru visokih donosov (Bešter, 1996, str. 35).

Tretji steber pa lahko opišemo kot individualen načrt. Ta steber deluje kot osebni varčevalni načrt s prostovoljno participacijo vsakega posameznika. Po navadi so to zasebno vodeni sistemi, lahko pa so tudi del dodatnega prostovoljnega prispevka v poklicnih sistemih in se vodijo na podoben način. Med drugim je tretji steber namenjen posameznikom, ki niso vključeni v običajna delovna razmerja, da na tak način varčujejo za pokojnino. Prav tako je namenjen samozaposlenim, preseljencem in tistim, ki dlje časa niso bili v delovnem razmerju. Tretji steber ni tako jasno določen, saj ne zajema točnih provizij, kot je sicer v pokojninskih sistemih praksa, temveč temelji na zasebni pogodbi med posameznikom in finančno institucijo. Država se finančno ali pravno vključi le zaradi davčnih olajšav oziroma uskladitev. Tretji steber je izključno tržen in je tako prostovoljen kot tudi zaseben z vnaprej točno določenimi prispevki ter brez zagotovila glede koristi (Lannoo, Barslund, Chmelar & Von Werder, 2014).

V Republiki Sloveniji je pravica do pokojnine določena v 50. členu Ustave Republike Slovenije kot ena izmed temeljnih pravic do socialne varnosti. Pravica do pokojnine je dolgotrajne narave, saj marsikateremu predstavlja edini vir dohodka v starosti (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2016a).

V Sloveniji prav tako poznamo tristebni pokojninski sistem, ki ga v grobem razdelimo na (Cvetko, Kalčič & Pogačar, 2009, str. 307):

- **Prvi steber:** obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje na podlagi medgeneracijske solidarnosti. Zavarovancem se zagotavljajo vnaprej določene pravice za starost, invalidnost, smrt, telesno okvaro, potrebo po pomoči in postrežbi.
- **Drugi steber:** obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje za delavce na težkih delovnih mestih, ki jih po določenem letu starosti več ne morejo opravljati (poklicna

- pokojnina); prostovoljna, kolektivna in individualna dodatna pokojninska in invalidska zavarovanja na principu vnaprej določenih prispevkov ter naložbenem principu;
- **Tretji steber:** življenjska in rentna zavarovanja ter druge oblike varčevanja (bančne opcije, varčevanje v vzajemnih skladih, naložbe na finančnih trgih, nepremičninske opcije), ki ne sodijo v Zakon o pokojninskih in invalidskih zavarovanjih in niso davčno stimulirane.

3.3 Primerjava pokojninskih zakonov v Sloveniji

Do leta 2000 smo v Sloveniji poznali samo javni, obvezni pokojninski sistem. 1. januarja 2000 pa je začel veljati Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-1-UPB4), Ur. l. RS, št. 109/2006, ki je precej zaostрил pogoje upokojevanja in znižal pravice. Pokojninski sistem se je v Sloveniji s tem zakonom povsem spremenil, vendar pa je bil nujen odgovor na že takratne demografske spremembe. Sčasoma se je izkazalo, da tudi ZPIZ-1 ni zadostoval za nadaljnjo vzdržnost pokojninske blagajne. S 1. januarjem 2013 je tako začel veljati nov Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2), Ur. l. RS, št. 96/12, ki je bil že tretja sprememba slovenskega pokojninskega sistema. ZPIZ-2 je začel veljati že preden so se vse postopne spremembe iz ZPIZ-1 uspele povsem izvršiti (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2016a).

3.3.1 Pogoji za pridobitev starostne pokojnine

Po ZPIZ-1 so se zavarovanci lahko starostno upokojili pri dopoljenem 58. letu, če so dopolnili 40 let zavarovalne dobe (moški) oziroma 38 let zavarovalne dobe (ženske). Če niso izpolnili tega pogoja, so se lahko ob dopolnitvi 20 let zavarovalne dobe ženske upokojile v 61. letu in moški v 63. letu starosti. Ob dopolnitvi le 15 let zavarovalne dobe pa so se ženske lahko upokojile v 63. letu in moški v 65. letu starosti.

Minimalni pogoji za pridobitev starostne pokojnine so se z ZPIZ-2 zaostрили. Po novem zakonu se starostna pokojnina za zavarovanca (moškega in žensko) pridobi s 65. letom v primeru, da ta doseže vsaj 15 let delovne dobe. Izjema predčasne upokojitve brez dokupa je v primeru, da delavec doseže 40 let pokojninske dobe, saj se lahko v tem primeru upokoji v 60. letu starosti.

Starostna meja za pridobitev starostne pokojnine se po 28. členu ZPIZ-2 lahko zniža zaradi:

- skrbi za otroka v 1. letu starosti za: 6 mesecev (za 1 otroka), 16 mesecev (za 2 otroka), 26 mesecev (za 3 otroke), 36 mesecev (za 4 otroke), 48 mesecev (za 5 ali več otrok);
- služenja vojaškega roka: za dve tretjini njegovega dejanskega trajanja;
- delo pred 18. letom: za ves čas trajanja obveznega zavarovanja pred 18. letom.

Starostna meja se od ZPIZ-1 do ZPIZ-2 postopoma dviguje in se bo do leta 2019 uskladila tako za moške kot za ženske. Zavarovanec lahko po 136. členu ZPIZ-2 za izpolnitev pogojev ali boljše odmero pokojnine dokupi do 5 let zavarovalne dobe.

3.3.2 Odmera starostne pokojnine

Za izračun pokojninske osnove se po ZPIZ-2 upošteva mesečno povprečje plač iz katerih koli zaporednih 24 let zavarovanja, ki so za zavarovalca najugodnejša. Osnova za izračun zavarovalne vsote se je po ZPIZ-2 podaljšala, saj je v ZPIZ-1 znašala 18 zaporednih let. Po ZPIZ-2 je določena najnižja osnova za pokojnino v višini 76,5 % povprečne mesečne plače v prejšnjem koledarskem letu, najvišja osnova pa je štirikratnik najnižje pokojninske osnove.

Višina starostne pokojnine se izračuna iz pokojninske osnove v odstotkih in je odvisna od dolžine zavarovalne dobe. Če je dosežena najnižja zavarovalna doba 15 let, se starostna pokojnina za moške odmeri v višini 26 %, za ženske pa 29 %. Za vsako dodatno zavarovalno leto se prišteje 1,25 %. Za doseg 40 let pokojninske dobe se torej odmeri 57,25 % za moške in 60,25 % za ženske. Odmera se je po ZPIZ-2 precej znižala, saj je bila za dopoljenih 40 let delovne dobe po ZPIZ-1 odmera za moške 72,5 %, za ženske pa 75,5 %.

V slovenskem pokojninskem sistemu se višina pokojnine po ZPIZ-2 izračuna tako kot v klasičnem Bismarckovem sistemu. Na podlagi preteklih plač, od katerih so bili plačani prispevki in ki so ustrezno valorizirane na vrednost v letu upokojitve, se izračuna pokojninska osnova, ki se pomnoži z odmernim odstotkom, ki je določen glede na dopoljeno pokojninsko dobo. Po ZPIZ-1 so se valorizacijski količniki računali na podlagi rasti povprečne plače v RS, povečane na račun uskladitev vseh pokojnin. Pri določanju valorizacijskega količnika po ZPIZ-2 pa se upošteva le rast povprečne plače v RS. S spremembo izračuna pokojnin in valorizacijskih količnikov naj bi ustavil padec pokojnin (Pogačar, Rangus, Krčmar & Žiher, 2013, str. 59).

Prostovoljna vključitev v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje je mogoča za vse osebe, ki niso vključene v obvezno zavarovanje, imajo stalno prebivališče v Sloveniji in so dopolnile 15 let. V zavarovanje se lahko prostovoljno vključijo tudi osebe, ki so zaposlene za krajši delovni čas, in sicer za razliko do polnega delovnega časa. Osnova za plačilo prispevkov za prostovoljne zavarovance je znesek, ki je najmanj 60 % povprečne letne plače zaposlenih v Republiki Sloveniji (Pogačar, Rangus, Krčmar & Žiher, 2013, str. 46).

3.3.3 Bonusi in malusi

Po ZPIZ-2 se spodbuja daljša zaposlitvena aktivnost. Zaposlene se spodbuja, da se ne upokojijo takoj, ko so za to izpolnjeni pogoji, ampak da si z daljšo aktivnostjo pridobijo

višjo pokojninsko odmero. Za vsaka nadaljnja tri meseca zavarovanja zavarovanci pridobijo bonus pri odmeri v višini 1 %. Bonus se lahko koristi maksimalno do treh let, torej se jim lahko odmera poviša za največ 12 % (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2016a).

Zavarovanci lahko, če dosežejo pogoje za predčasno ali starostno pokojnino, koristijo tudi delno uživanje pravice do pokojnine. Zavarovancu, ki ostane v zavarovanju v nespremenjenem obsegu, se ne glede na dosego predčasne oziroma starostne pokojnine omogoči uveljavitev 20 % predčasne ali starostne pokojnine, ki se mu izplačuje vsak mesec ob rednem prihodku iz zaposlitve do prenehanja zavarovanja, vendar najdlje do 65. leta starosti (Pogačar, Rangus, Krčmar & Žiher, 2013, str. 60).

Po ZPIZ-2 je določen bonus za tiste, ki se odločijo za delno pokojnino (upokojijo se za 1 do 4 ure, največ 20 ur na dan oziroma delajo 4 do 7 ur na dan). V tem primeru se zavarovancu izračunana delna pokojnina poveča za 5 % in se izplačuje do njegovega 65. leta (ZPIZ-2, 40. člen).

Po drugi strani pa so zavarovanci, ki se odločijo za predčasno upokojitev, deležni malusov oziroma odbitkov pri pokojnini. Za vsak mesec upokojitve pred dopolnjenim 65. letom se pokojnina zniža za 0,3 %, kar pomeni 3,6 % na leto (Pogačar, Rangus, Krčmar & Žiher, 2013, str. 61).

3.4 Načrt nove reforme pokojninskega sistema

Zaradi številnih demografskih sprememb, ki z leti predstavljajo vedno večji pritisk na pokojninsko blagajno, je s strani Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti prišel predlog za spremembo pokojninskega sistema. V ta namen je bila aprila 2016 za razpravo izdana Bela knjiga o pokojninah (v nadaljevanju Bela knjiga), ki prikazuje nove predloge za izboljšanje trenutne problematike pokojnin.

V Beli knjigi opozarjajo, da če primerjamo trenutno slovensko pokojninsko stanje s tujim, ugotovimo, da je za vzdržnost pokojninskega sistema nujno postopno zviševanje upokojitvene starosti. Pozornost je treba usmeriti tudi k temu, da bo Slovenija okoli leta 2030 soočena z upokojevanjem velike generacije zaradi upokojitve »baby boom« generacije, kar pa bo pomenilo tudi visoko obremenitev za pokojninsko blagajno. Zaradi demografskih sprememb je torej nova ureditev pokojninskega sistema nujno potrebna za finančno vzdržnost sistema.

V razpravo predlagajo štiri variante, ki predstavljajo različne upokojitvene starosti in zavarovalne dobe z različnimi prehodnimi obdobji (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2016a):

- 1. varianta:
  - a) upokojitvena starost 63 let in 42 let zavarovalne dobe;
  - b) upokojitvena starost 65 let in 35 let zavarovalne dobe;
  - c) upokojitvena starost 67 let in 15 let zavarovalne dobe.

- 2. varianta in 3. varianta:

Obe varianti prikazujeta enak predlog glede upokojitvene starosti in zavarovalne dobe, razlikujeta se le glede na način prehodnega obdobja, ki ga v tem delu ne bom omenjala, tako da lahko obe varianti prikažem skupaj:

- a) upokojitvena starost 65 let in 45 let zavarovalne dobe;
- b) upokojitvena starost 67 let in 15 let zavarovalne dobe.

- 4. varianta:
  - a) upokojitvena starost 63 let in 45 let zavarovalne dobe;
  - b) upokojitvena starost 65 let in 40 let zavarovalne dobe;
  - c) upokojitvena starost 67 let in 15 let zavarovalne dobe.

Vse predlagane variante predstavljajo sodeč po raziskavi v Beli knjigi pozitiven vpliv na pokojninsko blagajno v prvih nekaj letih, do leta 2030 pa ni opaziti več bistvenih sprememb. To pomeni, da sama sprememba upokojitvene starosti in zavarovalne dobe ne bo dovolj za finančno stabilnost.

Z novim načrtom se predlaga tudi ukinitvev olajšav, na podlagi katerih se upokojitvena starost lahko zniža, predvsem ukinitvev olajšave zaradi skrbi za otroke. Predstavljen je tudi predlog o mehanizmu za avtomatično prilagajanje upokojitvene starosti glede na bodoče demografske spremembe, ki je že v praksi nekaterih drugih držav.

Namesto trenutne lestvice se za odmero pokojnine v Beli knjigi predlaga uvedba točkovnega sistema, s katerim bi pridobili transparentnost, saj bi imel zavarovanec v katerem koli obdobju vpogled v pričakovano višino pokojnine. Na tak način bi se povečala motivacija za participacijo v pokojninskem sistemu. S točkovnim sistemom bi dosegli večjo povezanost med vplačanimi prispevki in višino pokojnine, tako da bi v osnovi za izračun morali upoštevati vseživljenjski zaslužek, kjer bi veljalo načelo »vsako delo šteje«. Zavarovanci bi od vsake oblike dela plačevali prispevke. Ta način se je že začel uresničevati s plačevanjem prispevkov pri študentskem delu kot tudi pri začasnem in občasnem delu upokojencev ter osebnem dopolnilnem delu. V točkovnem sistemu bi eno točko pridobil zavarovanec, ki je v koledarskem letu plačal prispevke od dohodka, ki bi bil enak povprečni plači v RS v tistem letu. Delež točke bi se zavarovancem zaračunal sorazmerno glede na povprečno plačo v RS. Ob upokojitvi bi se za vsakega zavarovanca opravil izračun povprečne točke kot razmerje med seštevkom vseh točk ter številom dopoljenih let pokojninske dobe. Po izračunu bi preverili tudi, ali povprečna točka

posameznika presega minimalno ali maksimalno mejno točko. Najnižje določena točka bi bila 0,75, najvišja vrednost povprečne točke pa bi bila 3,75-kratnik točke. Razmerje med najnižjo in najvišjo odmero bi po novem znašalo 1 : 5.

V predlogu nove pokojninske reforme je za določitev pokojninske osnove predlagano zaporedje najugodnejših 34 let, v katerih so bili plačani prispevki, kar je 10 let več kot po ZPIZ-2. Iz tega bi se odvzela določena najslabša leta zavarovanca, ki negativno vplivajo na višino njegove pokojnine. Grafična primerjava med prejšnjim pokojninskim zakonom ZPIZ-1, obstoječim ZPIZ-2 in potencialnim novim, ki je predlagan v Beli knjigi, je vidna v tabeli 1.

Tabela 1: Primerjava pokojninskih zakonov v Sloveniji

	ZPIZ-1	ZPIZ-2	Nov predlog Bele knjige
Pravica do starostne pokojnine	58 let ob zavarovalni dobi 40 let (moški) oz. 38 let (ženske); 63 let ob zavarovalni dobi 20 let (moški); 61 let ob zavarovalni dobi 20 let (ženske); 65 let ob zavarovalni dobi 15 let (moški); 63 let ob zavarovalni dobi 15 let (ženske)	60 let ob zavarovalni dobi 40 let; 65 let ob zavarovalni dobi 15 let	1. varianta: 63 let za 42 let zavarovalne dobe; 65 let za 35 let zavarovalne dobe; 67 let za 15 let zavarovalne dobe. 2. / 3. varianta: 65 let za 45 let zavarovalne dobe; 67 let za 15 let zavarovalne dobe. 4. varianta: 63 let za 45 let zavarovalne dobe; 65 let za 40 let zavarovalne dobe; 67 let za 15 let zavarovalne dobe.
Pokojninska osnova	18 zaporednih najugodnejših let	24 zaporednih najugodnejših let	34 najugodnejših let
Odmera starostne pokojnine za dopoljenih 40 let zavarovalne dobe	72,50 % (moški) 75,50 % (ženske)	57,25 % (moški) 60,25 % (ženske)	Postopno znižanje odmernega odstotka za ženske na izenačitev obeh spolov – 57,25 %. Kasneje prehod na točkovni sistem.

Vir: ZPIZ-1 (2006), ZPIZ-2 (2012), Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2016a).

3.5 Pokojninski sistemi v drugih državah

Ureditve pokojninskih sistemov se med državami razlikujejo. V tem poglavju bom predstavila pokojninske sisteme štirih evropskih držav: Avstrije, Velike Britanije, Nemčije in Švedske.

3.5.1 Avstrija

Pokojninski sistem v Avstriji – enako kot v Sloveniji – deluje po Bismarckovem modelu, ki temelji na prispevkih, plačanih s strani delodajalca in delojemalca, višina pokojnine pa je odvisna od plačanih prispevkov. Drugi in tretji steber v Avstriji sta prostovoljna in predstavljata dodatno obliko varčevanja zavarovancev. V Avstriji dajejo zadnja leta velik poudarek spodbudam za dodatno varčevanje v tej obliki. Eden izmed ukrepov, ki so ga uvedli za spodbujanje nalaganja v drugi in tretji steber, so davčne olajšave. Najnovejša zakonodaja je veljavna od 1. januarja 2005, ko so uvedli harmonizirani pokojninski sistem, ki vključuje vse udeležence na trgu delovne sile. Sistem temelji na tem, da je zavarovanec, ki je dosegel najmanj 45 let zavarovalne dobe, ob upokojitveni starosti 65 let deležen mesečne bruto pokojnine v vrednosti 80 % povprečnega mesečnega zaslužka iz vseh let zavarovanja (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2016a).

V Avstriji trenutno velja minimalna upokojitvena starost 65 let za moške in vse javne uslužbenke ter 60 let za ženske. Upokojitvena starost se bo do leta 2033 postopoma uskladila, da bo enotna za vse. Ob dosegu upokojitvene starosti si v Avstriji prislužijo pokojnino, če dosežejo predpisano minimalno zavarovalno dobo 15 let. Za določitev pokojninske osnove se je v letu 2015 štelo 28 najboljših let zavarovanja, vendar se ta številka vsako leto viša; do leta 2028 se bo pokojninska osnova obračunavala iz obdobja 40 let, torej iz polne dobe. Vrednost starostne pokojnine v Avstriji je odvisna od trajanja zavarovanja, starosti zavarovanca in višine vplačanih prispevkov ter se izplača štirinajstkrat na leto. Decembra 2013 je povprečna bruto pokojnina znašala 1.182 € (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2016a).

3.5.2 Velika Britanija

Trenutna upokojitvena starost v Veliki Britaniji znaša za moške 65 let in za ženske 62,5 leta. Upokojitvena starost za ženske se bo do leta 2018 uskladila do 65 let. Do leta 2028 pa se bo upokojitvena starost za vse še zvišala na 67 let, vlada pa je predlagala, da bi se upokojitvena starost v poznejših letih usklajevala s pričakovano življenjsko dobo. Za polno državno pokojnino je treba doseči 35 let zavarovalne dobe. Polna osnovna državna pokojnina znaša 113,10 Britanskih funtov (ang. Great Britain Pound, v nadaljevanju GBP) na teden. Državljeni lahko pridobijo tudi dodatno državno pokojnino glede na plačo, ki variira od 1 do 200 GBP na teden, odvisno od delovne preteklosti. Po novi zakonodaji več ne bo te dodatne pokojnine (OECD, 2015).

V Veliki Britaniji so leta 2012 uvedli samodejno vključitev v dodatno pokojninsko zavarovanje vseh zaposlenih. S to spremembo se je odstotek zaposlenih, ki so vključeni v dodatno zasebno pokojnino, povzpел do 90 %. V Sloveniji je, za primerjavo, v drugi steber vključenih le 60 % zaposlenih. Raziskava zadnje medgeneracijske komisije v Veliki Britaniji je pokazala, da je povprečen prihodek upokojenega gospodinjstva po odštetih stroških prvič presegel povprečen prihodek zaposlenega gospodinjstva. Velik delež britanskih upokojencev ima namreč v lasti kakšno nepremičnino, zaradi česar imajo tudi precej nižje stroške. V Veliki Britaniji velik delež starejšega prebivalstva še vedno opravlja delo – nekateri za skrajšan delovni čas, drugi pa kot zunanji sodelavci. Karmen Dietner, predsednica uprave Pokojninske družbe A, sporoča, da je Velika Britanija lahko velik vzgled za pokojninski sistem. Po podatkih OECD namreč zaposleni Britanec prejme s povprečnimi prihodki ob upokojitvi javno pokojnino le v višini 38 % svoje neto plače pred upokojitvijo, vendar zraven prejme v povprečju še dodatno pokojnino v višini 40 % svoje plače. Skupaj njegovi prihodki ob upokojitvi znašajo skoraj 80 % njegove plače pred upokojitvijo, kar večini omogoča dovolj visoke prihodke za dostojno življenje (Račič, 2017).

V britanskem pokojninskem sistemu poznajo tudi tako imenovani pokojninski kredit (ang. pension credit), ki je finančna ugodnost, oproščena davkov in namenjena državljanom, ko dosežejo upokojitveno starost in imajo prihodke pod minimalnim predpisanim standardom. S tem omogočajo vsem upokojencem, da imajo zagotovljen vsaj nek minimalen in zadosten prihodek (OECD, 2015).

3.5.3 Nemčija

V Nemčiji še vedno prevladuje tradicionalen Bismarckov sistem, kjer je višina pokojnin tesno povezana s statusom zaposlitve in dohodkom med delovno dobo. Medtem ko so polobvezne poklicne pokojnine obstajale že več let, je bilo življenjsko zavarovanje do pokojninske reforme leta 2001 v večji meri edini način za individualno varčevanje posameznikov. Pokojninska reforma je uvedla davčne olajšave za poklicne in individualne poklicne sisteme. V Nemčiji so, da bi pritegnili širšo javnost za varčevanje v drugem in tretjem stebru, dali velik poudarek oglaševalskim kampanjam (Le Blanc, 2011).

V Nemčiji so si pokojnino do leta 2012 prislužili s starostjo 65 let in dvema mesecema ob minimalnem 5-letnem prispevku v zavarovanju. Od leta 2012 pa se starostna upokojitev povečuje do starosti 67 let. Izračun pokojnin temelji na pokojninskih točkah. Z vsakim letom zavarovanja zavarovanca s povprečno plačo se pridobi ena pokojninska točka. Če je povprečna plača nižja ali višja od povprečja, se temu primerno tudi proporcionalno zaračuna več ali manj pokojninskih točk. Ob upokojitvi se vse pokojninske točke seštejejo in pomnožijo z vrednostjo pokojninske točke (ang. pension-point value), ki je leta 2014 znašala 337,68 € (OECD, 2015).

Predčasna upokojitev je možna pri starosti 63 let ob minimalni zavarovalni dobi 35 let, vendar se zavarovalnina za vsako predčasno leto zmanjša za 3,6 %. V nasprotju s tem pa se spodbuja odložena upokojitev. Če zaposleni, ki dosežejo pokojninsko starost, z delom prostovoljno nadaljujejo in se odločijo za upokojitev kasneje, kot je to zakonsko določeno, jim to prinese 0,5-% povišanje pokojnine za vsak delovni mesec. Če dohodki iz različnih virov pri določeni starosti niso zadostni, se lahko zaprosi za določene oblike socialne pomoči (OECD, 2015).

3.5.4 Švedska

Minimalna starost za predčasno upokojitev na Švedskem je 61 let. Do zajamčene pokojnine (ang. guaranteed pension) pa so upravičeni zavarovanci po 65. letu starosti, ki so v državi prebivali minimalno tri leta. Ta pokojnina pripada prebivalcem, ki ne dosežejo minimalne pokojnine, tako da v starosti ne živijo v revščini. Upravičenost do maksimalne zajamčene pokojnine pa dosežejo zavarovanci, če prebivajo v državi 40 let, sicer pa krajša doba proporcionalno pomeni nižjo pokojnino (OECD, 2015).

Švedski sistem velja kot primer dobrega pokojninskega načrta, saj gre za razvit in učinkovit sistem zagotavljanja varnosti vsem generacijam. Švedski pokojninski sistem sestavljajo trije stebri, od katerih je prvi obvezen, medtem ko se za vključitev v drugi in tretji steber odloči vsak posameznik. Drugi steber predstavlja poklicno pokojninsko zavarovanje, pri katerem delodajalec plačuje vnaprej določene prispevke na podlagi kolektivne pogodbe. V drugi steber je vključenih več kot 90 % aktivnega delovnega prebivalstva. V tretjem stebru pa lahko posamezniki varčujejo v okviru bank, investicijskih skladov in zavarovalnic (Pogačar, 2008b).

Švedska je z reformo pokojninskega sistema prvi steber javnega obveznega pokojninskega zavarovanja spremenila v kapitalsko krit sistem z vnaprej določenimi prispevki. Ta je naprej razdeljen na tri dele – prvi je obvezno pokojninsko zavarovanje, ki še naprej deluje na dokladnem sistemu in predstavlja mesečne prispevke v višini 16 % osnove, kar se vodi na navideznem računu zavarovanca. Prednost tega sistema je, da se neprestano prilagaja demografskim spremembam, s čimer se prilagajajo tudi sredstva ter izdatki za pokojnine. Drugi del prvega stebra je tako imenovano premijsko varčevanje, kjer se delež prispevkov (2,5 %) preusmeri na varčevanje na osebnih kapitalskih računih. Posamezniki lahko izbirajo med vrsto vzajemnih skladov, če pa se sami ne odločijo za nobenega, se sredstva avtomatsko prenesejo v poseben vzajemni sklad. V okviru prvega stebra Švedska nudi tudi zajamčeno pokojnino, ki je namenjena vsem tistim, ki zaradi različnih razlogov ne privarčujejo dovolj za pokojnino v obveznem zavarovanju. Letni znesek pokojnine se izračuna ob doseženi starosti tako, da se sredstva na zavarovalčevem računu delijo s koeficientom pričakovane preostale življenjske dobe. Švedski pokojninski sistem ima tudi to prednost, da so zavarovanci ves čas seznanjeni z višino do tedaj privarčevanih sredstev in pričakovano višino pokojnine (Pogačar, 2008b).

4 DODATNO POKOJNINSKO ZAVAROVANJE

Glede na trenutno stanje vemo, da bodo sredstva iz obveznega pokojninskega zavarovanja ob upokojitvi zadostovala samo za osnovno preživetje. Da pa bi lahko zavarovanci tudi v upokojitveni dobi ohranili življenjski standard, ki so ga dosegli v aktivni dobi, bo treba še pravočasno več sredstev nameniti tudi za dodatno varčevanje. Eden izmed načinov za dodatno varčevanje je dodatno pokojninsko zavarovanje. Nizozemska velja za državo, ki je med prvimi uvedla dodatno pokojninsko zavarovanje, saj so bile prve sheme dodatnega pokojninskega zavarovanja za javne uslužbence tam uvedene že leta 1836, tristebni sistem pa so razvili po 2. svetovni vojni. Švica je drugi steber uvedla leta 1985, kasneje pa so ji sledile še druge države: leta 1994 – Danska in Irska, leta 1998 – Madžarska, leta 1999 – Poljska in Švedska, leta 2002 – Avstrija, Hrvaška in Estonija (Pogačar, Rangus, Krčmar & Žiher, 2013, str. 17). V Sloveniji smo se z dodatnim pokojninskim zavarovanjem prvič srečali po letu 2001, podrobneje pa ga bom raziskala in predstavila v pričujočem poglavju.

4.1 Opredelitev dodatnega pokojninskega zavarovanja

Dodatno pokojninsko zavarovanje spada v drugi steber pokojninskega sistema in pomeni zbiranje denarnih sredstev na osebnih računih zavarovalcev, iz katerih se jim ob dopolnitvi pogojev, določenih po pokojninskem načrtu ali po ZPIZ-2, zagotovi pravica do dodatnih sredstev oziroma dodatne pokojnine (ZPIZ-2, 214. člen). Dodatno pokojninsko zavarovanje deluje na podlagi zastavljenega pokojninskega načrta, ki mora biti potrjen s strani ministrstva, pristojnega za delo. Samo pod tem pogojem se lahko uveljavijo tudi davčne olajšave. Finančna sredstva iz tega naslova se zbirajo in upravljajo v pokojninskem skladu, ki se lahko oblikuje kot vzajemni, krovni ali kritni pokojninski sklad (ZPIZ-2, 216. člen). Upravljavec pokojninskega sklada zbrana sredstva upravlja v skladu z naložbeno politiko življenjskega cikla člana ali v skladu z naložbeno politiko zagotavljanja zajamčene donosnosti na čisto vplačilo (ZPIZ-2, 217. člen).

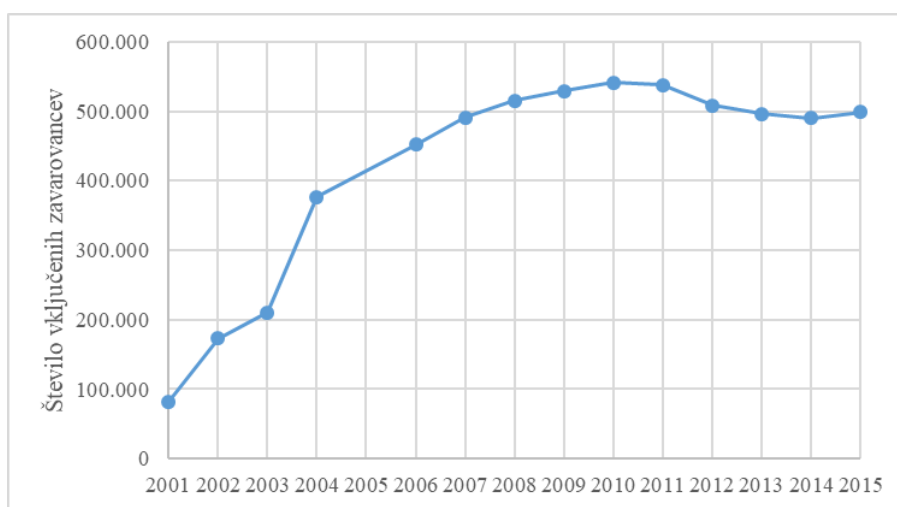
Vzajemni pokojninski sklad je premoženje, ki se financira s sredstvi iz vplačil premij v prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje in je namenjeno za kritje obveznosti do zavarovancev prostovoljnega dodatnega zavarovanja. Vzajemni pokojninski sklad je ločeno premoženje od premoženja upravljavca pokojninskega sklada, saj je to premoženje v lasti članov sklada (ZPIZ-2, 295. člen). Oblikuje se lahko kot odprt ali zaprt vzajemni sklad. Krovni pokojninski sklad je vzajemni pokojninski sklad in je sestavljen iz najmanj treh podskladov, ki so oblikovani kot ločeno premoženje. Podskladi se med seboj razlikujejo po naložbeni politiki in ciljni skupini vplačnikov, ki so ji prvenstveno namenjeni (ZPIZ-2, 296. člen). Kritni sklad je kritno premoženje, namenjeno kritju obveznosti zavarovalnice ali pokojninske družbe iz dodatnega zavarovanja (ZPIZ-2, 323. člen).

Po 224. členu ZPIZ-2 je določeno, da mora pokojninski načrt vsebovati:

- opredelitev, na podlagi katere naložbene politike bo pokojninski načrt deloval;
- opredelitev oblike pokojninskega sklada;
- opredelitev, ali gre za kolektivno ali individualno zavarovanje;
- pogoje za pridobitev, prenehanja zavarovanja in možnosti predčasne dodatne pokojnine;
- postopek uveljavitve dodatne pokojnine.

Decembra 2015 je bilo v Sloveniji v dodatno pokojninsko zavarovanje vključenih 498.490 zavarovancev, kar predstavlja 59,16 % zavarovancev obveznega zavarovanja. V Beli knjigi o pokojninah raziskovalci opažajo, da se je v zadnjih dveh letih zanimanje za dodatno pokojninsko zavarovanje povečalo, vendar to še vedno ne dosega pričakovanj. Naraščanje števila zavarovancev, vključenih v dodatno pokojninsko zavarovanje, je prikazano na sliki 6. Vključenost v dodatno pokojninsko zavarovanje bi morala biti še večja. Kot razlog navajajo, da koristi v trenutnem sistemu še niso dovolj privlačne, in predlagajo, da se naredijo spremembe, ki bodo privedle do dviga povpraševanja (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2016a).

Slika 6: Število zavarovancev, vključenih v dodatno pokojninsko zavarovanje (v Sloveniji za obdobje 2001–2015)

Vir: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2016c), lastno delo.

Ugotovitve iz Bele knjige kažejo, da bo pokojninska blagajna pod trenutnim pokojninskim sistemom zdržala nekje do leta 2023. Število članov v pokojninskih skladih iz drugega stebra pokojninskega sistema se je v letu 2015 povečalo za dober odstotek. Posamezniki namenijo za plačilo teh premij povprečno 36,4 € mesečno oziroma 436,3 € letno, kar pomeni, da se je povprečni letni znesek v letu 2015 povišal za 16 €. Vključenost v prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje iz 3. stebra (vseživljenjska izplačila iz pokojninskih in rentnih zavarovanj po Zzavar-1) je trenutno še precej nižja kot v drugem

stebri. V letu 2015 se je število zavarovancev povečalo za 2,9 % (Slovensko zavarovalno združenje, 2016, str. 68).

Dodatno pokojninsko zavarovanje ima podobne lastnosti kot naložbeno življenjsko zavarovanje, vendar se v nekaterih lastnostih tudi bistveno razlikuje. Dodatno pokojninsko zavarovanje ne pozna riziko premije, zato se v primeru smrti izplača samo del, ki je bil privarčevan. Največkrat se privarčevani znesek ob upokojitvi izplačuje v obliki rente. Pri pokojninskih zavarovanjih mora biti v času plačevanja premij zagotovljena minimalna garantirana zavarovalna vsota. Zavarovalnice lahko v časih, ko je donosnost boljša, zadržijo sredstva v rezervah, iz katerih pokrijejo razliko do minimalne zavarovalne vsote, kadar donosnost ni dosežena. Zavarovanci ne morejo vplivati na to, kam zavarovalnica nalaga sredstva (Močivnik, 2010, str. 60).

Pri dodatnem pokojninskem zavarovanju je treba pozornost nameniti tudi temu, kakšni stroški ob tem nastanejo. V prvi fazi se srečamo z vstopnimi stroški, ki se po navadi gibajo v višini do 3 % in nastanejo ob vsakem vplačilu v pokojninski sistem. Upravljavska provizija pa se zaračunava od celotne vrednosti sredstev v pokojninskem načrtu čez celotno obdobje varčevanja. Večji delež ponudnikov mesečno zaračunava upravljavsko provizijo – od 1,2 do 1,5 %, obstajajo pa tudi ponudniki z nižjo provizijo – 0,65 % ali 0,97 %. Pozorni moramo biti tudi na izstopne stroške, ki lahko nastanejo ob izplačilu denarja. Izplačevanje sredstev v dodatnem pokojninskem zavarovanju je po navadi dosmrtno, lahko pa poteka tudi v časovno omejenem obdobju (Milič, 2009). Vstopni stroški ne smejo znašati več kot 3 % od zneska vplačil, izstopni stroški pa ne več kot 1 % od zneska izplačil. Letna provizija za upravljanje pokojninskega sklada ne sme presegati 1 % povprečne letne čiste vrednosti sredstev pokojninskega sklada (ZPIZ-2, 260. člen).

4.2 Vrste dodatnih pokojninskih zavarovanj

Dodatno pokojninsko zavarovanje delimo na poklicno zavarovanje, kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje javnih uslužbencev ter prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje, ki se še naprej deli na kolektivno in individualno obliko. Med njimi je najbolj razširjeno kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje, kjer delodajalec vplačuje premije za svoje zaposlene.

4.2.1 Poklicno zavarovanje oz. obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje

Poklicno zavarovanje v Sloveniji poznamo od leta 2001, ko je nadomestilo prej obstoječo beneficirano delovno dobo. Ta vrsta zavarovanja je obvezna za tiste zavarovance, ki opravljajo delo, ki ga po določeni starosti ni več moč opravljati, in za tiste, ki opravljajo posebej težka ter zdravju škodljiva dela. Decembra 2015 je bilo v poklicno zavarovanje vključenih 45.644 zavarovancev. Prispevke plačuje delodajalec, pri čemer je osnova za plačilo prispevkov plača zavarovanca. Enotna stopnja prispevkov v poklicnem zavarovanju

je bila določena 1. januarja 2014 in je znašala 9,25 % (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2016a).

V poklicno zavarovanje so vključeni poklici, kot so: policist, vojak, železničar, šofer v javnem cestnem prometu, pilot, rudar, železar, tekstilka in drugi (Jaklič & Pustovrh, 2013). Delovna mesta, ki so vključena v sistem poklicnih pokojnin, so določena s strani ministra za delo na seznamu delovnih mest, ki veljajo za zdravju škodljiva ali neprimerna za opravljanje po določeni starosti. Delovno mesto lahko določi tudi posebna komisija ali zakon (Cvetko, Kalčič & Pogačar, 2009, str. 315).

Pri zavarovancih, ki so vključeni v poklicno zavarovanje, lahko nastopi delovna nezmožnost že pred dosegom minimalne pokojninske starosti oziroma ne morejo opravljati svojega poklica z minimalno pokojninsko dobo. Posledično bi bili zavarovanci upravičeni do sorazmerno nižje starostne pokojnine. V ta namen delodajalci svojim zaposlenim vplačujejo premije za poklicno pokojnino in na tak način krijejo tveganje predčasne zapustitve delovnega mesta ali tveganje nižje pokojnine iz obveznega zavarovanja. Zavarovanci do dosega poklicne upokojitve prevzemajo naložbeno tveganje z zajamčenim donosom na vplačane prispevke obveznega pokojninskega zavarovanja in pridobijo ob izpolnitvi pogojev pravico do poklicne pokojnine. Zavarovalna vsota poklicne pokojnine se izplačuje obročno do upokojitve v obveznem pokojninskem in invalidskem zavarovanju, od redne upokojitve do smrti pa se zavarovancu izplačuje znižana poklicna pokojnina (Cvetko, Kalčič & Pogačar, 2009).

Pogoj za poklicno pokojnino je dosežen, ko pokojninska doba zavarovanca skupaj z dodano dobo znaša 42 let in šest mesecev, pod dodatnim pogojem, da zbrana sredstva na njegovem osebnem računu zadoščajo za izplačilo poklicne pokojnine. Zavarovanec lahko iz naslova pokojninskega zavarovanja pridobi pravico do poklicne pokojnine že pri starosti 52 do 56 let, odvisno od tega, v katero skupino spada njegovo delovno mesto, ter pod pogojem dosežene minimalne 40-letne pokojninske dobe z dodano dobo (ZPIZ-2, 204. člen). Zavarovanec, ki je vključen v obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje, ima pravico do dodane dobe. Slednja predstavlja četrtno obdobja vključenosti v obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje pod pogojem, če je delodajalec za celotno leto vplačal prispevke. V enem letu to pomeni tri mesece (Cvetko, Kalčič & Pogačar, 2009, str. 328).

Zavarovanec prejema poklicno pokojnino za čas razlike med dejansko dopolnjeno pokojninsko dobo (brez dodane dobe) in 40 leti pokojninske dobe. Za primer vzamemo delavca, ki je dopolnil pokojninsko dobo 34 let ter prejel osem let in šest mesecev dodane dobe. Skupaj je torej dopolnil 42 let pokojninske dobe. Obdobje prejemanja poklicne pokojnine je razlika med 40 leti in 34 leti dopolnjene dobe, torej bo prejemal poklicno pokojnino šest let (Pogačar, Rangus, Krčmar & Žiher, 2013).

Obvezno dodatno zavarovanje ima enake davčne stimulacije kot obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Vplačilo prispevkov ne spada pod boniteto iz delovnega razmerja;

od prispevkov, plačanih s strani delodajalca, se ne plačujejo prispevki za socialno varnost. Vplačani prispevki se delodajalcu štejejo kot poslovni odhodek pri oblikovanju osnove za odmero davka od dobička pravnih oseb (Cvetko, Kalčič & Pogačar, 2009, str. 325).

V trenutku, ko zavarovanec doseže pravico do poklicne pokojnine, je njena višina odvisna od zbranih sredstev na njegovem osebnem računu in predvidenega obdobja prejemanja pokojnine. Izračunani znesek mora znašati vsaj toliko, kolikor bi znašala pokojnina v obveznem zavarovanju ob upoštevanju dejanske pokojninske dobre. Če je znesek nižji od starostne pokojnine, ki bi jo zavarovanec prejel, to pomeni, da sredstva ne zadoščajo za izplačilo poklicne pokojnine in zavarovanec še ne izpolnjuje pogoja za pridobitev pravice do poklicne pokojnine (Pogačar, Rangus, Krčmar & Žiher, 2013).

4.2.2 Kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje za javne uslužbence

Zaprta sklad javnih uslužbencev (v nadaljevanju ZVPSJU) je vstopil v veljavo leta 2004 po pogajanjih med vlado in sindikati javnega sektorja. Sprejeli so sklep, da se namesto uskladitve plač sprejme posebna premija pokojninskega zavarovanja za javne uslužbence ter se zagotovijo tudi precej nizki stroški upravljanja (Modic, 2016). Glavni trije razlogi za uvedbo kolektivnega dodatnega pokojninskega zavarovanja za javne uslužbence so (Cvetko, Kalčič & Pogačar, 2009, str. 432):

- kratkoročno znižanje stopnje inflacije;
- kratkoročno stabiliziranje javnofinančnih odhodkov – od avgusta 2003 so se javnim uslužbencem namesto dela plač nakazovale pokojninske premije, kar je imelo finančno pozitiven vpliv na pokojninsko blagajno; s tem se pokojninski blagajni ni bilo treba dodatno zadolževati, saj so se pokojnine uskladile na nižjo raven;
- nadaljevanje pokojninske reforme iz leta 2000 – s tem so javnim uslužbencem zagotovili boljši materialni in socialni položaj po upokojitvi.

V kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje za javne uslužbence so vključeni vsi zaposleni, ki imajo status javnega uslužbenca oziroma imajo sklenjeno pogodbo o zaposlitvi z Republiko Slovenijo, lokalno skupnostjo ali osebo javnega prava (Cvetko, Kalčič & Pogačar, 2009). Kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje za javne uslužbence je kot poseben zakon določeno v Zakonu o kolektivnem dodatnem pokojninskem zavarovanju za javne uslužbence (v nadaljevanju ZKDPZJU), pri čemer je treba upoštevati tudi veljaven Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. ZKDPZJU določa predvsem posebnosti, ki odstopajo od splošne ureditve dodatnega kolektivnega zavarovanja, kot so poseben sistem davčnih olajšav, posebna ureditev izplačila odkupne vrednosti ter sankcije za delodajalca, ki ne vplačuje premij za javne uslužbence (Cvetko, Kalčič & Pogačar, 2009).

Pokojninsko zavarovanje za javne uslužbence se sklene v skladu z delodajalcem in sindikati javnega sektorja. Na podlagi kolektivnih pogajanj se je določilo, da Republika

Slovenije, ki v tem primeru nastopa kot delodajalka, oblikuje zaprti vzajemni pokojninski sklad za javne uslužbence, zavarovalniške posle pa v tem primeru upravlja Kapitalska družba (Pogačar, 2007).

Na podlagi 8. člena Zakona o kolektivnem dodatnem pokojninskem zavarovanju za javne uslužbence (ZKDPZJU), Ur. l. RS, št. 73/03, se javnim uslužbencem na mesečni ravni obračunavajo ter vplačujejo skupne premije kolektivnega dodatnega zavarovanja v zneskih, ki so določeni z aneksom h kolektivni pogodbi za negospodarske dejavnosti v Republiki Sloveniji, ki so odvisni od let dopolnjene delovne dobe.

Po novem naj bi se ZVPSJU preoblikoval v krovni sklad, ki ga bodo sestavljali trije podskladi. Prvi podsklad bo imel z najagresivnejšo naložbeno politiko največji delež delnic v portfelju. Drugi podsklad bo imel preudarno naložbeno politiko in bo vseboval večji delež varnejših naložb, medtem ko bo tretji podsklad še vedno deloval kot zajamčen, pri čemer bo predpisana zajamčena donosnost (Modic, 2016).

4.2.3 Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje

Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje predstavlja obliko dolgoročnega varčevanja na osebnih računih upravičencev z namenom, da se jim ob dopolnitvi določene starosti iz privarčevanih sredstev ter donosov iz naložb zagotovi dodatna pokojnina. Glavne značilnosti dodatnega prostovoljnega zavarovanja so (Cvetko, Kalčič & Pogačar, 2009):

- vanj se lahko vključijo samo tisti, ki so vključeni v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje;
- premije se vplačujejo obročno;
- zavarovanec prevzema naložbeno tveganje, z minimalnim zajamčenim izplačilom.

Poznamo dve obliki prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja – kolektivno in individualno. Kolektivno dodatno zavarovanje je zavarovanje, v katerega se lahko vključijo zavarovanci prek svojega delodajalca, ki v celoti ali delno financira pokojninski načrt in s tem plačuje prispevke za dodatno pokojnino v breme lastnih sredstev. V individualno dodatno zavarovanje pa se lahko posameznik vključi sam in v celoti z lastnimi sredstvi financira pokojninski načrt ter na tak način ni odvisen od delodajalca (ZPIZ-2, 214. člen).

Pri kolektivnem zavarovanju delodajalec in njegov zaposleni skleneta pogodbo o oblikovanju pokojninskega načrta, ki mora vsebovati (Pogačar, Rangus, Krčmar & Žiher, 2013, str. 126):

- pogoje za vključitev;
- višino vplačila oziroma način izračuna vplačila ter roke za njihovo financiranje;
- informacijo o tem, kdo bo upravljal pokojninski sklad;

- posledice prenehanja zaposlitve pri delodajalcu;
- pogoje za prenehanje pogodbe ter s tem povezane stroške, ki jih upravljavec zaračuna.

Kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje se sklene tako, da delodajalec oblikuje pokojninski načrt in se zaveže, da bo vplačeval premije za svoje zaposlene. Vključitev v kolektivno zavarovanje za zaposlene ni obvezna – ti se vključijo po svoji izbiri; s pisno izjavo lahko zahtevajo, da se ne vključijo v pokojninski načrt. Slednji je lahko del kolektivne pogodbe (ZPIZ-2, 233. člen). Sklep o sklenitvi pogodbe o oblikovanju pokojninskega načrta je določen s strani sindikata, sveta delavcev ali zaposlenih na zboru delavcev (ZPIZ-2, 235. člen). Na podlagi 245. člena ZPIZ-2 je določena minimalna višina vplačila v kolektivno zavarovanje, ki ga plača delodajalec, ta pa ne sme biti nižja od 240 € za posamezno koledarsko leto. Kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje se za delodajalca splača v primeru, da je vanj vključenih več kot 51 % vseh zaposlenih, saj je samo v tem primeru upravičen do davčnih olajšav (Pogačar, 2008a).

Posameznik je lahko istočasno vključen v dodatno zavarovanje po samo enem pokojninskem načrtu kolektivnega zavarovanja in enem pokojninskem načrtu individualnega zavarovanja (ZPIZ-2, 223. člen). Če smo vključeni v kolektivno zavarovanje in zamenjamo službo, lahko z zavarovanjem nadaljujemo individualno, zamrznemo sredstva ali jih prenesemo na nov račun v primeru, da ima nov delodajalec drugega ponudnika zavarovanja. Če ima nov delodajalec istega ponudnika kot prejšnji, lahko brez težav nadaljujemo (Milič, 2009).

Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje ločimo na obdobje plačevanja prispevkov ter obdobje črpanja pravic. V obdobju plačevanja prispevkov zavarovanec ali njegov delodajalec vplačujeta prispevke na zavarovalčev osebni račun, ki je oblikovan v pokojninskem načrtu. Zavarovanec prevzema naložbeno tveganje, saj ni zagotovljena fiksna obrestna mera. Naložbeno tveganje je omejeno, saj je z zakonom določen zajamčen donos, za katerega jamči izvajalec pokojninskega načrta, ki upravlja s sredstvi na zavarovalčevem računu. V obdobju črpanja pravic zavarovalnica določi višino mesečne rente, ki pripada zavarovancu, in sicer glede na vplačani znesek, spol in starost zavarovanca. Izvajalec pokojninskega načrta mora odmerjeno pokojnino izplačati ne glede na lastno uspešnost poslovanja. V tem obdobju torej zavarovanec nima več naložbenega tveganja (Cvetko, Kalčič & Pogačar, 2009, str. 342).

Decembra 2016 je bilo v dodatno pokojninsko zavarovanje vključenih 518.404 zavarovancev, od tega je bilo 499.713 zavarovalnih polic sklenjenih za kolektivno zavarovanje in samo 18.691 zavarovalnih polic za individualno zavarovanje (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2016c). Za individualno zavarovanje se je torej v letu 2016 odločilo samo 3,6 % zavarovancev dodatnega zavarovanja. Grafično primerjavo vključenosti v kolektivno in individualno zavarovanje sem prikazala na sliki 7. Majhen delež vključenosti v individualno dodatno pokojninsko zavarovanje je posledica

slabih davčnih olajšav, nizkega neto donosa in pri zelo dolgi vezavi nejasnega končnega donosa (Krisper & Pondelek, 2007, str. 3).

Slika 7: Delež kolektivnega in individualnega dodatnega pokojninskega zavarovanja (v %)

Vir: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2016c), lastno delo.

4.3 Izvajalci dodatnega pokojninskega zavarovanja

Upravljalci pokojninskih skladov upravljajo s premoženjem in tveganjem pokojninskega sklada, opravljajo z njim povezane administrativne storitve ter storitve trženja pokojninskih skladov. 257. člen ZPIZ-2 narekuje, da lahko pokojninske sklade upravljajo:

- pokojninske družbe s sedežem v Republiki Sloveniji, ki imajo za to dovoljenje,;
- zavarovalnice, ki imajo dovoljenje za opravljanje poslov v zvezi z življenjskimi zavarovanji, ter
- banke, ki imajo dovoljenje za upravljanje pokojninskih skladov, ki jih lahko oblikujejo samo kot vzajemni pokojninski sklad ali kot krovni pokojninski sklad.

Decembra 2013 so bili v Sloveniji naslednji izvajalci z odobrenimi pokojninskimi načrti (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2013):

- Vzajemni pokojninski skladi:
  - Zaprti vzajemni pokojninski sklad za javne uslužbence (Modra zavarovalnica, d. d.), število zavarovancev: 205.531.
  - Kapitalski vzajemni pokojninski sklad (Modra zavarovalnica, d. d.), število zavarovancev: 28.142.
  - OVPS Banke Koper (Banka Koper, d. d.), število zavarovancev: 5.305.
  - Delta (Probanka, d. d.), število zavarovancev: 3.617.
  - A III vzajemni pokojninski sklad (Abanka Vipa d.d.), število zavarovancev: 2.126.
- Pokojninske družbe:

- Skupna pokojninska družba, d. d., število zavarovancev: 61.182.
- Pokojninska družba A, število zavarovancev: 39.577.
- Moja naložba, pokojninska družba, d. d., število zavarovancev: 31.361.
- Zavarovalnice:
  - Prva osebna zavarovalnica, d. d., število zavarovancev: 76.346.
  - Zavarovalnica Triglav, d. d., število zavarovancev: 35.087.
  - Adriatic Slovenica, zavarovalna družba, d. d., število zavarovancev: 2.291.

4.4 Davčna ureditev

Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje se od ostalih oblik varčevanja za pokojnino razlikuje predvsem v davčni ureditvi. Davčne olajšave so značilnost vseh dodatnih pokojninskih zavarovanj, vendar se ureditve med različnimi državami razlikujejo. Poznamo več oblik davčnih ureditev (Bešter, 1996, str. 49):

- **EET** (ang. exempt, exempt, taxed) davčna ureditev, kjer se oprostitev od plačila davka prizna pri vplačanih premijah ter kapitalskem dobičku iz naslova donosov iz upravljanja s sredstvi. Obdavči pa se končni dohodek dodatne starostne pokojnine.
- **TEE** (ang. taxed, exempt, exempt) davčna ureditev, kjer so obdavčene samo vplačane premije. Kapitalski dobiček in končni dohodek pa sta predmet davčne olajšave.
- **TTE** (ang. taxed, taxed, exempt): obdavčeni so prispevki ter prihodki sklada, pokojnine pa so predmet davčne olajšave.
- **ETT** (ang. exempt, taxed, taxed): prispevki niso obdavčeni, prihodki sklada ter pokojnine pa so obdavčeni.

Najbolj razširjeni in davčno prijaznejši sta ureditvi EET in TEE, manj razširjeni, ker sta nespodbudni za varčevanje, pa sta obliki TTE in ETT. V oblikah EET in TEE je stopnja obdavčitve enaka, razlikuje se le v tem, da so pri prvi (EET) davki odloženi in se plačujejo v času potrošnje, obdavčena so izplačila pokojnin. Ta oblika je prijaznejša, saj so davki pokojnin praviloma nižji od plač v aktivni dobi. Pri obliki TEE se plačuje davek za varčevanje – prispevkov, izplačilo pokojnin pa ni obdavčeno (Bešter, 1996, str. 49). Slovenija se, tako kot večina držav EU, drži sistema EET. Davčna ureditev po sistemu TEE je uveljavljena v državah, kot so Litva, Latvija in Poljska. Višina davčnih olajšav se med državami razlikuje; v drugih državah so v povprečju višje. V zadnjih letih se davčne olajšave v nekaterih državah povečujejo, saj želijo zaradi demografskih sprememb in sistema vnaprej določenih prispevkov na tak način državljanom spodbuditi k dodatnemu varčevanju (Cvetko, Kalčič & Pogačar, 2009).

Pri sistemu EET se torej vplačane premije lahko upoštevajo kot olajšava pri odmeri dohodnine, kapitalski dobiček prav tako ni obdavčen, predmet obdavčitve pa je izplačilo iz dodatnega pokojninskega zavarovanja. Davčna olajšava se po zakonu lahko omogoči na dva načina – prejemek se ne šteje v osnovo za odmero davka oziroma prejemek lahko znižuje osnovo za odmero davka. Davčna olajšava za zavarovanca predstavlja sistem

odloženega plačila dohodnine. To pomeni, da je zavarovanec v obdobju plačevanja premij sicer oproščen davka, vendar mora v letu, ko pravice iz zavarovanja koristi ter iz tega naslova prejme plačilo, dohodnino poravnati (Cvetko, Kalčič & Pogačar, 2009). Po 117. členu Zakona o dohodnini (ZDoh-2), Ur. l. RS, št. 117/2006, se lahko letna davčna osnova zavezanca dodatnega pokojninskega zavarovanja zmanjša za znesek premije tega zavarovanja, ampak največ do zneska, ki je enak 24 % obveznih prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje oziroma 5,844 % pokojnine zavarovanca in ne več kot 2.819,09 € na leto. Znesek se enkrat letno uskladi z rastjo cen življenjskih potrebščin.

V davčno osnovo zavarovanca se prav tako ne štejejo premije prostovoljnega pokojninskega zavarovanja, ki ga za zavarovanca plačuje delodajalec. Znesek je tudi v tem primeru omejen na odstotek upoštevajoče plače zavarovanca (24 % obveznih prispevkov) ter nominalno na določen znesek, ki se enkrat letno uskladi. Če v istem letu premije vplačujeta tako delodajalec kot zavarovanec, se pri uveljavljanju olajšave upošteva skupni znesek vplačanih premij. Kadar ta znesek presega davčno olajšavo določeno v ZDoh-2, ima prednost pri uveljavljanju olajšave delodajalec. Zavarovanec lahko v tem primeru uveljavlja olajšavo samo za razliko do predpisane davčne olajšave (Cvetko, Kalčič & Pogačar, 2009, str. 428).

Delodajalec je po ZPIZ-1 moral za pridobitev davčnih olajšav pri kolektivnem dodatnem pokojninskem zavarovanju izpolniti tri pogoje (Cvetko, Kalčič & Pogačar, 2009):

- delodajalec oblikuje pokojninski načrt, ki je potrjen s strani ministra, pristojnega za delo, in je vpisan v pokojninski načrt pri Davčni upravi Republike Slovenije;
- v pokojninski načrt je vključenih vsaj 51 % vseh zaposlenih pri delodajalcu;
- delodajalec plačuje premije za zaposlene, ki so vključene v omenjenem pokojninskem načrtu.

Delodajalec lahko uveljavlja davčno olajšavo pri plačilu davka od dobička, davčno olajšavo pri prispevkih za socialno varnost ter davčno olajšavo za premije, vplačane na podlagi Zakona o udeležbi delavcev pri dobičku (Cvetko, Kalčič & Pogačar, 2009, str. 428). Delodajalec po ZPIZ-2 ni več dolžen dokazovati, da je več kot 51 % njegovih zaposlenih vključenih v pokojninski načrt kolektivnega zavarovanja, kot je bilo to določeno v 302. členu ZPIZ-1.

4.5 Prednosti in pomanjkljivosti

Dodatno pokojninsko zavarovanje je zanimivo zaradi davčnih olajšav tako zavarovancev kot tudi delodajalcev. Z vplačili v dodatno pokojninsko zavarovanje si lahko zagotovimo boljši finančni položaj v upokojitvenem času. Kot dodatne prednosti drugega pokojninskega stebra pa Bogataj (2015) navaja naslednje njegove lastnosti:

- do trga delovne sile je prijaznejši kot prvi pokojninski steber;

- deloma prostovoljna priključitev;
- prisotna je solidarnost med člani;
- višina izplačanih pokojnin in višina plačanih prispevkov sta precej povezani.

Kot prednost dodatnega pokojninskega zavarovanja nekateri navajajo tudi minimalno zajamčeno donosnost, ki jo lahko prepoznamo tudi kot slabost. Dobra je za zavarovalca, saj ima v vsakem primeru zagotovljen določen donos. Po drugi strani pa zajamčena donosnost pomeni konzervativno naložbeno politiko. Minimalna zajamčena donosnost se je vzpostavila zaradi promoviranja dodatnega pokojninskega zavarovanja. Prednost tega je, da vsak posameznik ob upokojitvi dobi minimalno določen znesek ter se na tak način zavaruje pred finančnim tveganjem in izogne socialni ogroženosti. Prav tako ni izpostavljen tveganju pred padcem kapitalskih trgov in tako nima strahu, da bi doživel drastično izgubo dohodka. Zajamčena donosnost pa poleg omejitve navzdol pomeni tudi omejitve navzgor, saj so člani pokojninskega sistema omejeni v prosti izbiri. Za dolgoročno varčevanje je smiselno nalaganje v bolj tvegane in s tem donosnejše naložbe. V primeru zajamčene donosnosti pa se zavarovalnice ne odločajo za tak način, saj prevzemajo tveganje in morajo zagotoviti minimalen donos (Berk Skok & Simoneti, 2011). Z ZPIZ-2 se je to uredilo s krovnim pokojninskim skladom s tremi podskladi ter skupino treh kritnih skladov, ki izvajajo naložbeno politiko življenjskega cikla. Na podlagi tega si lahko zavarovanci izberejo naložbeno politiko, ki sredstva ne bo nujno investirala v konzervativne naložbe, ampak v bolj dinamične delniške naložbe. S starostjo pa zavarovanci prehajajo v vedno bolj konzervativne sklade (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2016a).

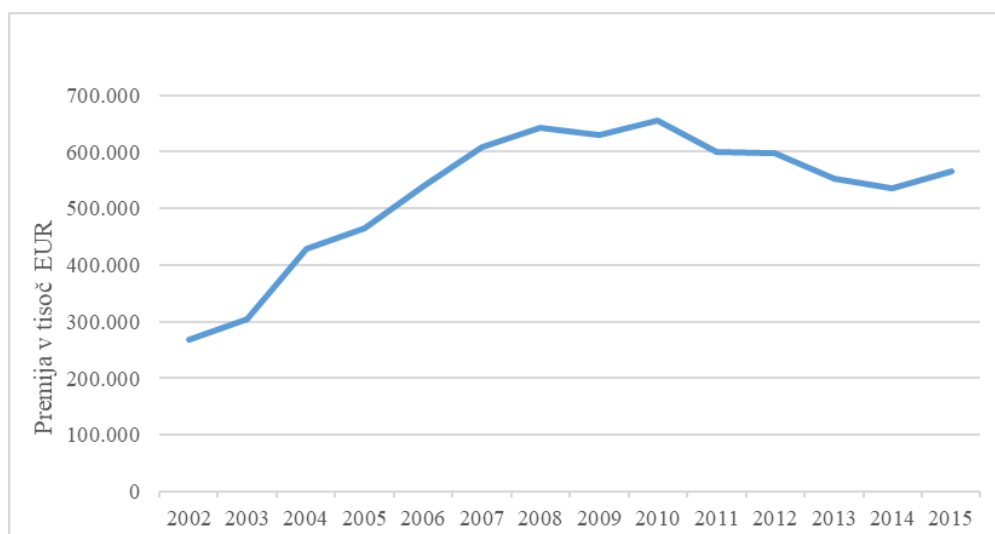
Dodatno pokojninsko zavarovanje je prostovoljno in v večji meri odvisno od odločitve delodajalca, zato največkrat zbrana sredstva ne zadoščajo, da bi si zavarovanci z njimi zagotovili zadostna finančna sredstva za neaktivno življenjsko dobo. Zavarovancu bi bilo smiselno omogočiti izbiro o upravljavcu pokojninskih skladov, pri katerem bi varčeval. S tem bi se omejila vloga delodajalca pri izbiri upravljavca pokojninskih skladov, povečala pa bi se osveščenost zavarovancev glede ugodnosti, ki jim jih delodajalec zagotavlja (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2016a).

Dodatno pokojninsko zavarovanje pozna davčne olajšave, vendar je njihova višina omejena na 24 % obveznih prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje oziroma 5,844 % pokojnine zavarovanca in ne več kot 2.819,09 € na leto. Pri uveljavljanju davčne olajšave ima prednost delodajalec. Na tak način se ne spodbuja dovolj dodatnega varčevanja, prav tako pa ni dovolj stimulacij za delodajalce, da bi se še v večji meri vključili v dodatno pokojninsko zavarovanje in ta institut učinkoviteje uporabljali kot element kadrovske politike. Veljavna ureditev omogoča relativno nizko znižanje davčne osnove za posamezno koledarsko leto, ne določa pa upoštevanja vplačil v pokojninske sklade kot davčno priznane odhodke (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2016a).

5 ŽIVLJENJSKA ZAVAROVANJA

V Sloveniji se je življenjsko zavarovanje pojavilo precej kasneje kot v razvitih evropskih državah. Prve oblike so se pojavile v drugi polovici 19. stoletja z delovanjem tujih zavarovalnic. V času Jugoslavije je bil v državi velik poudarek na socialni varnosti, zato ni bilo potreb po dodatnem zavarovanju. Takoj po osamosvojitvi, torej leta 1991, pa se je zanimanje za življenjska zavarovanja precej povečalo in je rastlo vse do gospodarske krize leta 2008 (Budimir, 2008, str. 22).

Slika 8: Življenjska zavarovanja v Sloveniji med letoma 2002 in 2015

Vir: Slovensko zavarovalno združenje (2007, 2016), lastno delo.

Leta 2009 je premija prvič padla, kar se je zgodilo kot posledica gospodarske krize. Na sliki 8 je prikazana vključenost v življenjsko zavarovanje od leta 2002 do 2015. V zadnjih letih se zanimanje za življenjska zavarovanja spet povečuje. V letu 2015 je bilo možno ponovno zaznati velik porast življenjskih zavarovanj. Razlogi za to so višja stopnja izobrazbe, večja ozaveščenost o potrebi dodatnega zavarovanja ter tudi višje povprečne plače. Leta 2015 so se zavarovalnicam v primerjavi s prejšnjim letom premije povišale za 5,3 %. V povprečju so Slovenci v letu 2015 za življenjske premije namenili 273,4 €. Delež življenjske zavarovalne premije v skupni premiji pa je bil 28,7 % (Slovensko zavarovalno združenje, 2016).

Povečano zanimanje za življenjska zavarovanja v zadnjih letih je tudi posledica pokojninske reforme leta 2000 in leta 2013, ko so se zavarovanci začeli zavedati potreb po dodatnem varčevanju. Po reformah namreč delež sredstev s strani obveznega pokojninskega zavarovanja več ni zadoščal za finančne potrebe upokojencev (Vončina & Musil, 2013, str. 10).

5.1 Značilnosti življenjskega zavarovanja

Življenjsko zavarovanje je možno opredeliti kot pogodbo med lastnikom zavarovalne police, ki plačuje premijo zavarovalnici, v zameno, da se ta zaveže za izplačilo določenega denarnega zneska, če je zavarovalec udeležen v zavarovalnem dogodku. Pri življenjskih zavarovanjih to pomeni v primeru smrti zavarovanca, določenih bolezni v skladu s pogodbo, nezmožnosti za delo ali dosega starosti predpisane v pogodbi (Bogataj, 1998, str. 7).

Življenjsko zavarovanje pomeni zavarovanje posameznikovega življenja za zavarovalno obdobje, ki je določeno v zavarovalni pogodbi. Posebno je predvsem zaradi negotovosti trajanja človeškega življenja. Če se zavarovalni dogodek zgodi v predpisanem zavarovalnem obdobju, je zavarovalnica dolžna izplačati zavarovalno vsoto. Poleg osnovnega zavarovanja življenja pa lahko življenjsko zavarovanje vsebuje tudi varčevalno komponento, na podlagi katere se oblikujejo matematične rezervacije. Sredstva, ki se pridobijo iz življenjskih zavarovanj, so zakonsko zaščitena in se ne smejo uporabljati za obveznosti drugih vrst zavarovanj (Bijelić, 1998, str. 214).

5.1.1 Tablice umrljivosti

Za izračun premij pri življenjskih zavarovanjih je zelo pomemben podatek umrljivosti prebivalstva določene starosti. Za izračun so potrebne informacije glede trenutnega stanja in predvidevanja prihodnosti. Določena mera smrtnosti pomeni razmerje med številom umrlih specifične starosti in srednjim številom prebivalcev iste starostne skupine. Na podlagi tega podatka zavarovalnica oceni pričakovano umrljivost, iz dosedanje spremenljivosti pa izračuna verjetnost spremembe umrljivosti za določene starostne skupine. Zavarovalnice po navadi izračunajo parametre iz preteklih statističnih podatkov. Ti podatki se nahajajo v tablicah umrljivosti in so osnovno orodje za izračun premij. Zavarovalnice včasih izračunajo svoje tablice umrljivosti, za izračun pa lahko uporabijo tudi državne tablice umrljivosti (Bogataj, 1998).

Verjetnost umrljivosti posameznika je odvisna predvsem od njegove starosti, zdravstvenega stanja in spola. Pri izračunu upoštevajo tudi dodatne faktorje, kot so: pretekla zavarovalna doba, strogost pogojev za sklepanje polic, poklic ter tudi, na primer, ali je zavarovanec kadilec ali ne. Spremembe podatkov umrljivosti so povezane z novimi boleznimi, razvojem medicine, spremembami pri metodah trženja in ciljnem trgu. Večja kot je stopnja umrljivosti oziroma verjetnost smrti posameznika, višji riziko izplačila zavarovalne vsote ima zavarovalnica, zato v primeru zavarovanja smrti zavarovalnica izoblikuje višjo premijo za takšnega zavarovanca. Pri rentnem zavarovanju pa je v primeru nizke umrljivosti premija nižja (Bogataj, 1998).

5.1.2 Indeksacija

Kadar se odločimo za življenjsko zavarovanje, je naša skrb, da sredstva, ki jih vplačamo, ne bodo sorazmerna z letno inflacijo. V ta namen se lahko ob sklenitvi zavarovalne pogodbe odločimo za indeksacijo, ki nam daje zaščito pred inflacijskimi tveganji (Krisper & Štrucl, 2015).

Z indeksacijo zavarujemo padec vrednosti našega zavarovanja, vendar je določena tudi spodnja meja, pri kateri se indeksacija opravi. Po navadi se to naredi glede na povečanje letnega indeksa maloprodajnih cen ali cen osnovnih življenjskih potrebščin. Na podlagi tega indeksa se, če se odločimo za indeksacijo, zvišata premija in zavarovalna vsota našega zavarovanja. Glede na to, da od sklenitve zavarovanja po navadi že mine nekaj let in je zavarovanec starejši, se največkrat premija zviša bolj kot zavarovalna vsota. Indeksacija tako ni primerna za vsako vrsto življenjskega zavarovanja. Preden se za njo odločimo, moramo dobro premisliti, kaj nam bo prinesla na koncu zavarovalne dobe (Budimir, 2008, str. 66).

5.1.3 Udeležba na dobičku

Življenjska zavarovanja, ki krijejo varčevalni del, se po navadi poslužujejo tudi udeležbe na dobičku. Višine udeležbe na dobičku v prihodnosti se ne da predvideti ali obljubiti. Življenjsko zavarovanje lahko ustvari dobiček iz obresti, iz razlike med upoštevano in dejansko smrtnostjo, iz razlike med stroški ter iz drugih virov. Na koncu vsakega poslovnega leta zavarovalnica ugotavlja, kakšen je njen dosežen poslovni rezultat in dobiček iz naslova življenjskih zavarovanj. Večji del tega dobička je namenjen zavarovalcem, nekaj pa ostane zavarovalnici. V Sloveniji se povprečno 90 % dobička nameni zavarovalcem. Ustvarjen dobiček se lahko zavarovalcem pripiše na podlagi metode zbiranja obresti, tako se mu pripiše ob koncu zavarovalnega leta in se ga vodi na ločenem računu, ali na podlagi metode bonusa, kjer se z njim poveča zavarovalna vsota (Vončina & Musil, 2013, str. 46).

5.1.4 Matematične rezervacije

Z zavarovalno pogodbo se zavarovalnica obveže, da bo zavarovancu ob smrti ali doživetju izplačala zavarovalno vsoto ter predpisane bonuse. Zavarovalec pa ima obveznost, da bo plačeval premijo v dogovorjeni višini. Ob sklenitvi pogodbe je razlika med obveznostmi zavarovalnice ter obveznostmi zavarovalca enaka nič. Med trajanjem pogodbe pa se z vsakim zavarovalčevim plačilom premije njegove obveznosti nižajo. Vrednost bodočih zavarovalčevih obveznosti torej ni več enaka vrednosti bodočih obveznosti zavarovalnice. Matematična rezervacija nam pove, kolikšna je ta razlika. Zavarovalnica si z matematičnimi rezervacijami zagotovi, da ima skupaj s premijami, vplačanimi s strani zavarovanca, dovolj za poplačilo obveznosti iz zavarovalne police. Matematične

rezervacije nastopajo pri vseh dolgoročnih zavarovanjih, pri katerih izračun premije temelji na tablicah smrtnosti. V danem trenutku nam torej pove, koliko obveznosti ima zavarovalnica do svojih zavarovancev (Močivnik, 2010).

Na podlagi 590. člena Zzavar-1 se matematične rezervacije oblikujejo v višini sedanje vrednosti ocenjenih bodočih obveznosti zavarovalnice, na podlagi sklenjenih zavarovanj, zmanjšanih za sedanjo ocenjeno vrednost bodočih premij iz zavarovanja. Matematične rezervacije se izračunajo s pomočjo določenih aktuarskih vrednotenj, ki upoštevajo vse bodoče obveznosti zavarovalnice, vključno z zajamčenimi izplačili, do katerih je zavarovalec upravičen, ter s stroški in provizijami. Opredelitev matematičnih rezervacij se da poenostaviti in reči, da predstavljajo vrednost police življenjskega zavarovanja. Ena izmed oblik matematične rezervacije se imenuje rezervacija za starost, ker se statistična verjetnost umrljivosti s starostjo povečuje in posledično riziko premije narašča. Druga oblika matematične rezervacije se nanaša na varčevalno vlogo življenjskih zavarovanj, ki jo vsebujejo tista življenjska zavarovanja, ki imajo poleg nevarnostne premije tudi varčevalno. Ta oblika matematične rezervacije je značilna za mešana zavarovanja in je namenjena izplačilu zavarovalnine ob doživetju (Vončina & Musil, 2013, str. 46).

5.1.5 Stroški, povezani z življenjskim zavarovanjem

Močivnik (2010, str. 58–60) razdeli stroške življenjskega zavarovanja na:

- **Sklenitvene stroške (alfa stroški)**
Zaračunajo se lahko v odstotku od zavarovalne vsote ali v odstotku od vsote vseh bodočih pričakovanih premij ali od vsote vseh premij ob upoštevanju vseh obrokov. Ti stroški se v največji meri porabijo za provizije zastopnikov zavarovanj, fiksne plače zaposlenih, stroške najemov prostorov in drugo.
- **Stroške vplačil (beta stroški)**
Stroški vplačil se zaračunajo v odstotku od bruto premije. Ti stroški so namenjeni predvsem za plačila posameznega obroka premije – to so stroški direktne bremenitve, izdajanja položnic, obvestil o zapadlosti itd.
- **Administrativne stroške (gama stroški)**
Zaračunajo se skozi celotno obdobje, ne glede na to, ali se premija plača ali ne, in sicer v odstotku od zavarovalne vsote ali vsote premij. Uporabljajo se za vse administrativne stroške, kot so korespondenca, priprava pogodb, reševanje škod in drugo.

5.2 Vrste življenjskih zavarovanj

Življenjska zavarovanja lahko ločimo glede na način izplačila zavarovalnine na kapitalska in rentna zavarovanja. Kapitalska zavarovanja navadno pomenijo enkratno izplačilo zavarovalnine, dogovorjene iz pogodbe, največkrat za primer smrti ali doživetja, medtem

ko se pri rentnih zavarovanjih zavarovalnine največkrat izplačujejo mesečno (Vončina & Musil, 2013).

Pri **kapitalskih zavarovanjih** poznamo (Vončina & Musil, 2013, str. 22–26):

- Zavarovanje za primer doživetja

Izplačilo se izvrši po poteku zavarovalne dobe le v primeru, da je takrat zavarovanec še živ. Če je v zavarovanem obdobju umrl, nihče ne dobi nobenega izplačila. Ta vrsta zavarovanja je precej nenavadna, saj ne ščiti osnove življenjskih zavarovanj, torej zavarovalčevega življenja ter preskrbljenosti družine, zato tovrstno zavarovanje v Sloveniji obstaja le v malem deležu.

- Zavarovanje za primer smrti oz. rizično življenjsko zavarovanje

Zavarovalna vsota se izplača le v primeru zavarovalčeve smrti. Če v pogodbeno določenem časovnem obdobju zavarovalec ne umre, obveznosti zavarovalnice zapadejo in zavarovalna vsota se ne izplača. Ta tip zavarovanja se še naprej deli glede na to, kdaj se zavarovalni dogodek (smrt) pripeti. Ločimo zavarovanje za primer smrti za vse življenje – torej kadar koli se zgodi ta dogodek, se zavarovalnina izplača – ter zavarovanje za določeno časovno obdobje. V tem primeru se zavarovalec odloči, za katero časovno dobo se želi zavarovati, in se zavarovalnina izplača le v primeru, da se zavarovalni dogodek zgodi v tej časovni dobi. V ta tip zavarovanja varčevanje ni vključeno in je namenjeno izključno za kritje finančne izgube ostalih družinskih članov v primeru smrti zavarovalca. Kljub temu je to zavarovanje precej razširjeno, saj ponuja ugodnejšo premijo od mešanega zavarovanja.

- Zavarovanje za primer smrti in doživetja oz. mešano zavarovanje

Ta oblika zavarovanja je najpogostejša pri življenjskih zavarovanjih, saj se zavarovalna vsota izplača tako ob primeru smrti kot ob primeru doživetja. Največkrat je v rabi klasično mešano zavarovanje, kjer je zavarovalna vsota za dogodek smrti ali doživetja enaka. Lahko pa se zavarovalec odloči tudi za različni zavarovalni vsoti za vsak dogodek. Poznamo tudi vzajemno mešano zavarovanje, kjer se zavarujeta dve osebi, največkrat zakonca. Če eden izmed njiju umre, se zavarovalna vsota izplača drugemu in zavarovanje se zaključi. V mešano zavarovanje sta vključeni tako komponenta zavarovanja kot varčevanja. Večji del zavarovalčeve premije se nalaga v varčevanje, in sicer v kritni sklad. Naložbe so precej konzervativne; največkrat se naložijo v državne obveznice, najpomembnejše pa je, da se zagotovi varnost teh naložb. Pričakovani letni donosi se po navadi gibljejo od 3 do 4 %, kar komaj pokriva letno rast inflacije. Naložbe v mešanem življenjskem zavarovanju so torej precej netvegane in posledično tudi ne tako donosne (Budimir, 2008, str. 34).

- Zavarovanje na točno določen rok (ang. term-fix)

Je še ena od oblik življenjskega zavarovanja, ki v Sloveniji ni razširjena. Zavarovalna vsota se poravnava ob koncu zavarovalne dobe ne glede na to, ali je zavarovanec medtem umrl ali je še živ. Če zavarovanec med zavarovalno dobo umre, se zavarovalna vsota izplača šele kasneje, na točno določen rok. Po navadi se ljudje odločijo za to obliko zavarovanja, kadar potrebujejo sredstva za točno določeno obdobje.

– Naložbeno življenjsko zavarovanje

Zavarovalec sam prevzema naložbeno tveganje, vrednost premoženja pa se pri tej obliki zavarovanja spreminja z indeksom. Po navadi je to borzni indeks ali indeks naložbenega portfelja, ki ga oblikuje zavarovalnica. Ob dožitju zavarovalca ni zagotovljenih izplačil. Ob smrti zavarovalca je izplačilo zagotovljeno upravičencem zavarovanja, in sicer v višini dogovorjene zavarovalne oziroma privarčevane vsote, če je ta višja od zavarovalne. Tudi pri tem zavarovanju poznamo zavarovalni in naložbeni del – v prvega se prenese del sredstev, iz katerega se potem zagotovi izplačilo upravičencem. Sredstva iz naložbenega dela pa se prenesejo v različne investicijske sklade, kjer so donosi po navadi višji kot pri mešanem zavarovanju. Poznamo različne oblike investicijskih skladov: delniški vzajemni skladi, mešani vzajemni skladi, obvezniški vzajemni skladi, investicijski skladi denarnega trga, skladi skladov ter t. i. »hedge« skladi. Na začetku zavarovanja gre po navadi večji del premije, ki jo plačuje zavarovalec, v zavarovalni del, dokler ne doseže zavarovalne vsote. Preostali del premij pa zavarovalnica porabi za naložbeni del in sredstva nalaga v različne investicijske sklade (Budimir, 2008, str. 36–38).

Rentna življenjska zavarovanja pa so ena od oblik zavarovanj, ki se največkrat uporabljajo kot dodaten vir rednega prihodka v starosti, saj se izplačujejo v obliki rent, praviloma mesečno. Poznamo dve obliki:

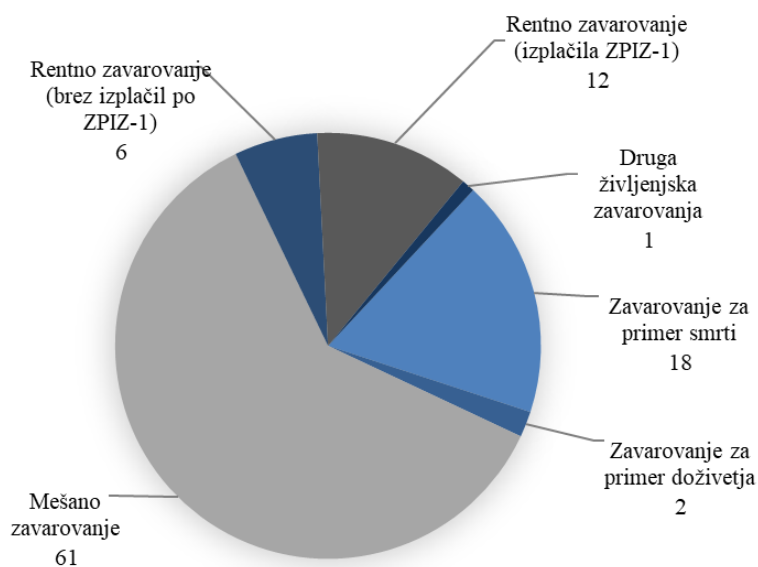
- doživljenjske rente (zavarovanec prejema rento do smrti) ter
- časovne rente (izplačujejo se samo določeno obdobje).

Tudi pri tej obliki zavarovanja so donosi precej nizki, saj zavarovalnice z zbranimi sredstvi upravljajo precej konzervativno. Zavarovanec se lahko po koncu zavarovalne dobe odloči, na kakšen način se mu bodo rente izplačale – to je lahko v enkratnem znesku, časovno omejeno izplačevanje rent ali dosmrtno. Najnižja meja izplačevanja je 10 let. Če v določeni dobi izplačevanja zavarovanec umre in se mu rente ne izplačajo do konca, pripada preostanek rent njegovim upravičencem. Če zavarovanec umre že pred iztekom zavarovalnega obdobja, pa se do takrat vplačana sredstva s pripisanim dobičkom izplačajo njegovim dedičem (Budimir, 2008, str. 39).

Življenjska zavarovanja lahko ločimo tudi glede na število oseb, ki so vanj vključene. Na tak način poznamo individualna in kolektivna zavarovanja. Kolektivna zavarovanja so zavarovanja večje skupine ljudi, to je lahko na primer skupina delavcev, ki je zavarovana s strani svojega delodajalca. V individualnih zavarovanjih pa je v zavarovalni pogodbi zavarovalna oseba ena sama. Tretji način delitve življenjskega zavarovanja je glede na cilj,

ki ga želi zavarovalec doseči. Tako ločimo klasično zavarovanje z varčevalno komponento, pri katerem se zavarovancu, če preživi določeno obdobje, privarčevani denar prihrani za kasnejše obdobje. Glede na zavarovalčev cilj poznamo tudi življenjsko zavarovanje z naložbenim tveganjem ter terminsko zavarovanje brez varčevalne komponente (Budimir, 2008, str. 32).

Slika 9: Vrste življenjskih zavarovanj glede na premije za leto 2015 (v %)

Vir: Slovensko zavarovalno združenje (2016), lastno delo.

5.3 Kako izbrati življenjsko zavarovanje

Večina ostalih zavarovanj (predvsem premoženjskih) se sklepa za krajše obdobje, njihovi zavarovalni dogodki pa so precej negotovi. Na primer pri zavarovanju avtomobila ni gotovo, da bomo doživeli nesrečo ter s tem koristili zavarovanje, zavarovanje pa moramo vsako leto obnoviti. Za razliko od ostalih zavarovanj se življenjska zavarovanja sklepajo za daljša obdobja, po navadi več kot 10 let, in predstavljajo dolgoročno zavarovanje. Zavarovalni dogodek je v tem primeru smrt zavarovanca, ki je v točno določeni starosti sicer negotov dogodek, medtem ko je na dolgi rok ta dogodek gotov. Verjetnost smrti s starostjo zavarovanca narašča, vendar v zavarovalni dobi ni konstantna. V ta namen je za zavarovalnico pomembno, da čez celotno zavarovalno obdobje pridobi sredstva za izplačilo vsot v kasnejših letih, za zavarovanca pa, da oceni svojo potrebo po življenjskem zavarovanju (Bogataj, 1998, str. 8).

Pri odločitvi za življenjsko zavarovanje je zelo pomembno ugotoviti, v katerem življenjskem obdobju se trenutno nahajamo in kakšne so naše prioritete, čemu želimo varčevati oziroma zakaj se želimo zavarovati. Mlajša kot je zavarovana oseba, nižja je premija, ki jo plačuje, saj je takšna oseba manj rizična. Razlog je v tem, da je verjetnost

smrti mlade osebe nizka in je zavarovalna doba daljša, če se zgodaj odločimo za zavarovanje (Vončina & Musil, 2013, str. 9).

Za življenjsko zavarovanje se odločimo zaradi različnih razlogov, največkrat zaradi tega, da zavarujemo svoje najbližje v primeru naše smrti ali bolezni. V primeru smrti namreč nastopijo dodatni stroški, kot so plačilo pogreba in poplačilo dolgov pokojnega. Lahko pa se za življenjsko zavarovanje odločimo tudi zaradi ohranitve življenjskega standarda v upokojitvi, za financiranje šolanja naših otrok, zavarovanje kredita, za naložbo denarnih sredstev ali zaradi davčnih ugodnosti (Krisper & Štrucl, 2015).

Poznamo različne cilje skupine, ki nam glede na pripadnost povedo, kakšne so okoliščine zavarovanca. Vsak posameznik se odloči za tip zavarovanja, ki je zanj najprimernejši. Ciljne skupine so (Vončina & Musil, 2013, str. 17):

- **Mlade družine**, kamor spadajo družine z otroki mlajšimi od 18 let, ki še niso samostojni. V taki družini sta oba starša odgovorna za njihovo finančno preskrbljenost. Če eden od staršev umre, vso finančno breme pade na enega starša. Preživeli zakonec mora še naprej ohranjati finančno stabilnost družine le s svojimi prihodki in minimalno pokojnino pokojnega, poleg tega pa mora odplačevati tudi vse dolgove ali kredite, za katere sta se skupaj odločila.
- **Prazno gnezdo** je izraz za zakonca, ki finančno več ne rabita skrbeti za otroke, saj so ti že samostojni. Glavna želja takih posameznikov je, da si priskrbijo čim več dodatnih sredstev za čas po upokojitvi, saj jim pokojnina iz obveznega pokojninskega zavarovanja ne bo zadostovala za ohranitev finančnega standarda.
- **Družine z nadpovprečnimi prihodki**, za katere je značilno, da njihov dohodek predstavlja mnogokratnik slovenske povprečne neto plače. Zaradi zakonsko predpisane najvišje pokojnine, ki po ZPIZ-2 predstavlja štirikratnik najnižje pokojninske osnove, je odločitev za življenjsko zavarovanje za takšne družine nujna. V tem primeru je razlika med dohodki v času zaposlitve ter dohodki, ki jih bodo prejeli kot upokojenci, precej višja kot pri tistih z nižjimi dohodki. Le na tak način bodo namreč lahko ohranili svoj višji finančni standard iz aktivnih let tudi po upokojitvi.
- **Družine s podpovprečnimi prihodki**, kamor spadajo tisti, kjer ima vsaj en starš minimalne prihodke. Za takšno družino je največkrat značilno, da se težko odloči za sklenitev življenjskega zavarovanja, saj so njihovi mesečni dohodki že tako nizki. Vendar je takšna družina še posebej v primeru odvisnih otrok zelo izpostavljena poslabšanju standarda, če eden izmed zakoncev umre, zato je za njih odločitev za življenjsko zavarovanje zelo priporočljiva.
- **Samostojni poklici** – v to ciljno skupino so vključeni samostojni podjetniki, posamezniki v svobodnih poklicih (igralci, umetniki, glasbeniki) ter nekateri, katerih trenutni standard ni odraz njihovih rednih prihodkov. Ti posamezniki največkrat vplačujejo minimalne prispevke v obvezno pokojninsko zavarovanje, kar pomeni, da so tudi njihove pravice v času upokojitve minimalne. V primeru smrti takšne osebe je

njegova družina prav tako upravičena do minimalnih pravic. Pomembno je, da to razliko do ustreznega standarda nadomestijo z izbiro življenjskega zavarovanja.

Naše potrebe so povezane s tem, v katero ciljno skupino spadamo. Na podlagi pripadnosti ciljni skupine se lahko odločimo za vrsto življenjskega zavarovanja, ki je za nas najprimernejša. Primerne zavarovalne vrste glede na ciljne skupine so prikazane v tabeli 2.

Tabela 2: Potrebe in zavarovalne vrste

Ciljna skupina	Potreba po		Zavarovalna vrsta			
	Varnost družine	Starostna preskrbljenost	Mešano življenjsko zavarovanje	Riziko smrti	Naložbeno življenjsko zavarovanje	Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje
Mlade družine	visoka	nizka	▲	▲	/	/
Prazno gnezdo	nizka	visoka	/	/	▲	▲
Družine z nadpovprečnimi dohodki	visoka	srednja	▲	▲	▲	▲
Družine s podpovprečnimi dohodki	visoka	nizka	/	▲	/	/
Samostojni poklici	visoka	visoka	▲	▲	▲	▲

Vir: Vončina & Musil (2013).

Da ugotovimo, kateri način zavarovanja je primeren za nas, potrebujemo podatek o svojem premoženju, dohodku ter načinu življenja, iz katerega lahko ugotovimo, kakšnim tveganjem smo izpostavljeni. Dejavniki, ki so pomembni pri odločitvi vrste življenjskega zavarovanja, so: delo, ki ga opravljamo, življenjski stil, finančne zmožnosti ter potrebe in kdo je finančno odvisen od nas. Pomemben podatek je tudi, ali želimo življenjsko zavarovanje za primer smrti ali kot način varčevanja. V ta namen moramo poznati namen zavarovanja, primerno zavarovalno vsoto za primer smrti, predvidena sredstva ob doživetju ter naš finančni cilj (Budimir, 2008).

Višina zavarovalne vsote je odvisna od našega družinskega in finančnega položaja. Za izračun primerne višine življenjskega zavarovanja obstaja več metod. Pri klasičnih življenjskih zavarovanjih za smrt in doživetje se najlažje ravnamo po metodi Hans Dieter Meyerja, ki kot minimalno potrebno višino zavarovalne vsote predlaga:

- za družine brez otrok: 2-krat letni neto dohodek;
- za družine z majhnimi otroki: 4-krat letni neto dohodek;
- za družine s starejšimi otroki: 3-krat letni neto dohodek.

Pri tem letni neto dohodek predstavlja trinajst mesečnih plač zaradi upoštevanja regresa ter drugih dohodkov (Budimir, 2008).

5.4 Davčni vidik življenjskih zavarovanj

Na področju življenjskih zavarovanj poznamo v Sloveniji obdavčitev dohodka iz življenjskih zavarovanj, ki jo ureja ZDoh-2, obdavčitev premije, s katero se ukvarja Zakon o davku od prometa zavarovalnih poslov (ZDPZP-UPB1), Ur. l. RS, št. 96/05, ter dohodninsko olajšavo posameznika.

ZDoh-2 določa obdavčitev dohodka, ki nastane iz življenjskega zavarovanja. Po 86. členu ZDoh-2 je davčna osnova, ki se upošteva iz dohodka življenjskega zavarovanja, razlika med prejetim izplačilom in vplačilom. V primeru obročnih vplačil se kot vrednost vplačil sešteje seštevek vseh obrokov. V primeru rentnih zavarovanj, ko zavarovanec prejema obročna izplačila, se seštevek vseh obročnih vplačil enakomerno porazdeli med obdobja izplačevanja. Dohodnine od dohodka življenjskega zavarovanja smo po 82. členu ZDoh-2 oproščeni v primerih, kadar:

- je življenjsko zavarovanje sklenjeno za primer smrti in se dohodek izplača zaradi smrti osebe;
- nastane pravica do zahteve izplačila zavarovalne vsote po preteku desetih let od dneva sklenitve pogodbe o življenjskem zavarovanju;
- sta sklenitelj zavarovanja in upravičenec do zavarovalne vsote ena in ista oseba,
- ni podana zahteva za izplačilo odkupne vrednosti police življenjskega zavarovanja pred potekom roka 10 let.

Po ZDPZP-UPB1 je predpisano, da se davek od zavarovalnih poslov obračunava po stopnji 8,5 % za vplačane premije. V 8. členu ZDPZP-UPB1 je davek oproščen za življenjska zavarovanja, pri katerih je zavarovalna doba daljša od 10 let. Tu se štejejo vsa življenjska zavarovanja, ne glede na to, ali se izplačajo v enkratnem znesku ali v obliki rente. Če posameznik sklene zavarovanje za manj kot 10 let ali predčasno prekine zavarovanje, mora davčni zavezanec obračunati in plačati davek od zavarovalnih poslov, razen v primeru smrti zavarovanca. Življenjska zavarovanja so največkrat sklenjena za dobo, daljšo od 10 let, tako da se v tem primeru izognemo omenjenemu davku.

6 EMPIRIČNA RAZISKAVA

Zadnja leta se v Sloveniji – kot kot tudi v mnogih drugih državah po svetu – srečujemo s številnimi demografskimi spremembami. Prebivalstvo se stara – od leta 1960 do leta 2015 se je pričakovana življenjska doba v Sloveniji v povprečju podaljšala za 11,5 leta in je leta 2015 znašala v povprečju za oba spola že 80,55 leta. Poleg tega se srečujemo s spremembami v rodnosti, napredku v zdravstvu in s številnimi ekonomskimi ter socialnimi

napredki. Vse te spremembe pa nosijo posledice in breme na pokojninski sistem. Spremembe pokojninskega sistema pomenijo kasnejšo upokojitev in precej nižje pokojnine, kot so jih bili ljudje vajeni pred dvajsetimi leti. Na drugačne razmere se je treba prilagoditi, zato se je povečala potreba po dodatnem varčevanju, saj sredstva iz obveznega pokojninskega zavarovanja ne zadostujejo več za dostojno življenje upokojencev.

V ta namen sem v empiričnem delu magistrskega dela izoblikovala vprašalnik, s pomočjo katerega sem želela pridobiti vpogled v stališča anketirancev glede trenutne pokojninske situacije in njihove angažiranosti do dodatnega varčevanja. Zanimalo me je, ali se anketiranci zavedajo potrebe po dodatnem varčevanju in ali so v dodatno varčevanje že vključeni ter na kakšen način.

Cilj empirične raziskave je bil preučiti seznanjenost naključnega vzorca ljudi s spremembami v pokojninskem sistemu ter raziskati, v kolikšni meri so se pripravljene prilagoditi različnim spremembam. Z empirično raziskavo sem želela potrditi ali zavrnila temeljno tezo magistrskega dela, ki pravi, da je v Sloveniji nizka zavest o potrebi po dodatnem varčevanju za pokojnino.

6.1 Zbiranje podatkov

Empirični del pričujočega dela sem analizirala na kvantitativen način. Podatke sem pridobila s pomočjo anketnega vprašalnika, ki sem ga izdelala v spletni aplikaciji Ika. Anketni vprašalnik sem posredovala po spletni pošti ter javnih omrežjih. Anketiranje sem izvajala od 20. septembra do 6. novembra 2017. Medtem sem pridobila 202 popolno izpolnjena anketna vprašalnika ter 23 delno izpolnjenih. Cilj raziskave je bil pridobiti rezultate vsaj 200 vprašanih. Ker je bilo s pomočjo spletne ankete zbranih dovolj odgovorov, se nisem posluževala delitve fizičnih anketnih vprašalnikov. V vzorec sem zajela posameznike, stare od 20 do 65 let.

Za obdelavo podatkov sem uporabljala spletno aplikacijo Ika ter Microsoft Excel. V analizi sem upoštevala odgovore vseh anketirancev, ki so anketne vprašalnike vsaj delno izpolnili. Anketni vprašalnik ter zbrani podatki so v celoti prikazani v prilogi.

Vprašalnik sem sestavila iz dveh delov. V prvem delu sem pridobila osnovne demografske podatke anketirancev – spol, starost, status ter izobrazbo. Za ta namen sem uporabila vprašanja zaprtega tipa. Drugi del vprašalnika pa se je ukvarjal s problematiko magistrskega naloga, tj. potrebo po dodatnem varčevanju za pokojnino. Razdelila sem ga na tri sklope. Prvi sklop je bil sestavljen iz vprašanj zaprtega tipa, ki so se nanašala na trenutno varčevanje posameznikov. Anketirance sem spraševala po primernih oblikah varčevanja za pokojnino ter razlogih, zakaj se nekateri za to še niso odločili.

V drugem sklopu so bila vprašanja, s katerimi sem preverjala, v kolikšni meri so seznanjeni s trenutnim pokojninskim sistemom. V tem sklopu so bile podane trditve, kjer

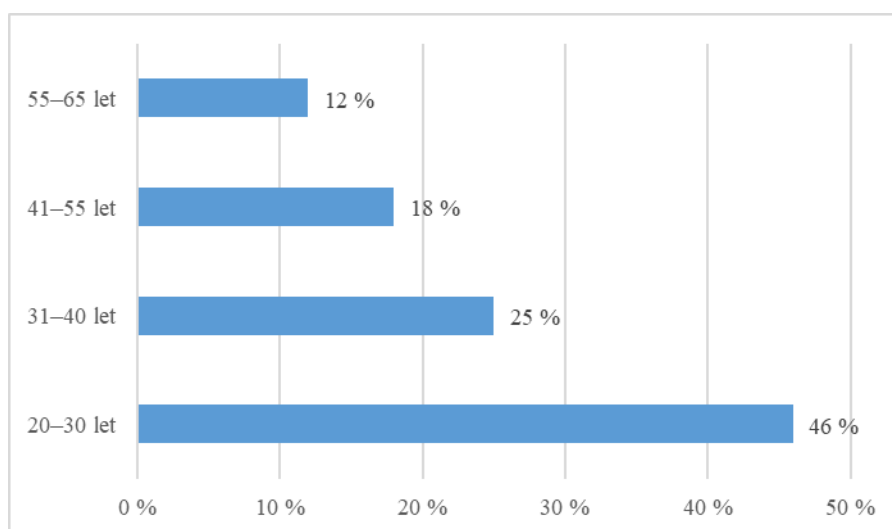
so anketiranci označili mero strinjanja na podlagi 5-stopenjske Likertove ocenjevalne lestvice, kjer vrednosti pomenijo: 1 – sploh se ne strinjam, 2 – se ne strinjam, 3 – deloma se strinjam, 4 – strinjam se, 5 – popolnoma se strinjam. Tretji sklop je bil sestavljen na enak način, vprašanja pa so se nanašala na problematiko pokojninskega sistema ter vplive demografskih sprememb nanj.

6.2 Opredelitev vzorca

Demografske podatke anketirancev sem pridobila s prvim sklopom vprašanj. Anketni vprašalnik je bil popolnoma izpolnjen 202-krat, delno izpolnjen pa 23-krat. V analizo sem vzela vse ankete, ki so bile izpolnjene vsaj delno, torej skupno 225 rezultatov. Od tega je anketo reševalo 93 moških (41 %) ter 132 žensk (59 %). Na osnovi tega podatka sklepam, da je spolna struktura dokaj enako zastopana, saj ni večjih odstopanj v spolu.

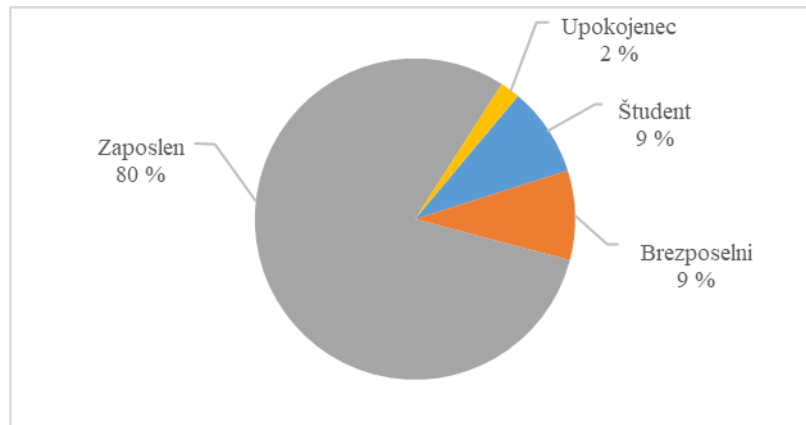
Slika 10 prikazuje starostno strukturo anketirancev. V anketo sem zajela starostno skupino od 20 do 65 let, saj sem predpostavljala, da gre za delovno aktivno prebivalstvo, ki razmišlja o potrebah dodatnega varčevanja za pokojnino. Največji delež anketirancev je prav v najmlajši skupini (od 20 do 30 let) – teh je bilo kar 46 %. Najnižji delež (12 %) pa je starejših (od 55 do 65 let). Rezultat me ne preseneča, saj še vedno velja, da je mlajša populacija aktivnejša v elektronskih medijih. Na vprašanje je odgovorilo 25 % anketirancev, starih med 31 in 40 let, ter 18 % anketirancev, starih od 41 do 55 let.

Slika 10: V katero starostno skupino spadate?

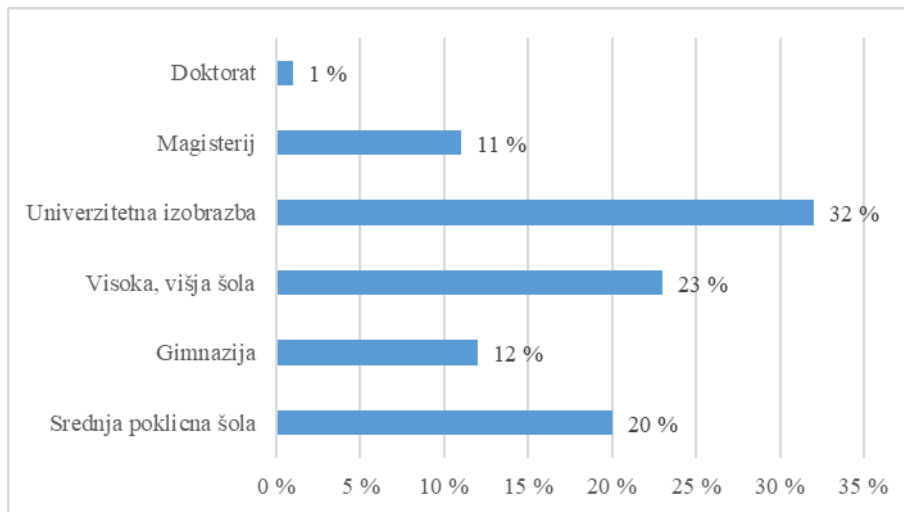
Na sliki 11 je prikazan status anketirancev. Največji delež anketirancev (80 %) predstavljajo zaposleni. Za analizo je tak rezultat dober, saj so zaposleni najbolj izpostavljeni pokojninski problematiki in bi morali aktivno razmišljati o dodatnem varčevanju za življenjsko obdobje, ko ne bodo več prejeli dovolj visokih rednih prihodkov.

Slika 11: Kakšen je vaš trenutni status?

Izobrazbena struktura je prikazana na sliki 12. Najbolj zastopani (32 %) so anketiranci, ki imajo univerzitetno izobrazbo, sledijo jim anketiranci z dokončano visoko ali višjo šolo (23 %), srednjo poklicno šolo (20 %), magisterijem (11 %) ter dokončano gimnazijo (12 %). Najmanj zastopani so doktorji znanosti (1 %). V anketi ni sodeloval nihče, ki bi imel izobrazbo nižjo od srednje poklicne šole.

Slika 12: Kakšna je vaša najvišja dosežena formalna izobrazba?

6.3 Omejitve raziskave

Empirična raziskava je bila narejena na podlagi spletne ankete, ki sem jo posredovala po elektronski pošti ter družbenem omrežju Facebook. Iz tega razloga so vsi anketiranci, ki so zajeti v raziskavo, uporabniki spleta. Največ anketirancev je do ankete dostopalo ravno prek družbenega omrežja Facebook. V splošnem so v večji meri mlajši v elektronskih medijih aktivnejši kot starejši, zato sem tudi pričakovala več odgovorov mlajše populacije kot starejše. Rezultati ankete kažejo, da je kar 71 % anketirancev mlajših od 41 let, kar predstavlja omejitev raziskave, saj starostna zastopanost ni enakomerno

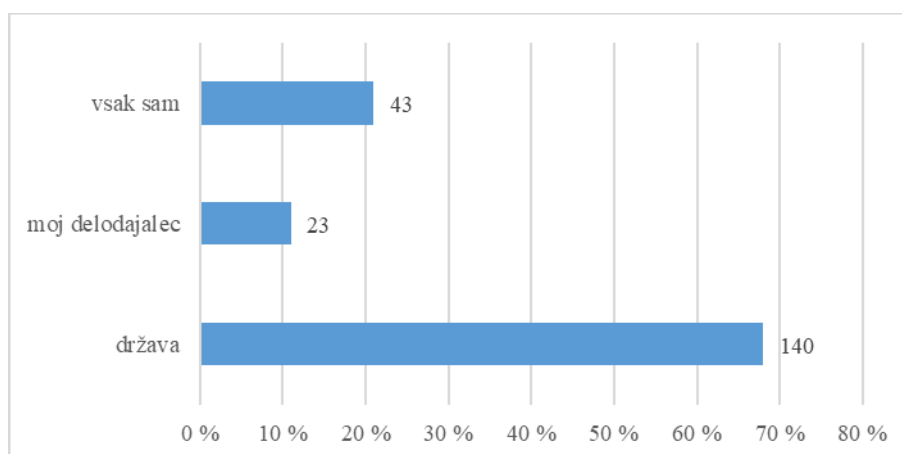
porazdeljena. V vzorec raziskave so zajeti le tisti, ki so lahko dostopali do ankete, medtem ko drugi, ki ne uporabljajo spleta, niso imeli možnosti odgovarjanja.

Na podlagi demografskih podatkov ugotavljam, da je bilo med anketiranci kar 68 % takšnih, ki imajo za izobrazbo vsaj visoko ali višjo šolo. Največji delež vzorca raziskave predstavljajo bolj izobraženi ljudje, kar je druga omejitev raziskave. Ljudje z nižjo izobrazbo bi morda odgovarjali drugače. Zaradi neenakomernega vzorca rezultatov ne morem posplošiti na celotno slovensko populacijo. Omenjene omejitve predstavljajo pomanjkljivost te raziskave.

6.4 Analiza rezultatov ankete

V anketi sem želela s splošnimi vprašanji najprej izvedeti, kakšen je odnos anketirancev do dodatnega varčevanja in kakšna so njihova pričakovanja glede višine pokojnine. Na vprašanje, kdo bi moral poskrbeti za to, da bi v upokojitvi imeli dovolj sredstev za dostojno življenje, je le 43 anketirancev (21 % vseh veljavnih odgovorov) odgovorilo, da bi moral poskrbeti vsak sam. 11 % jih meni, da je za to odgovoren njihov delodajalec. Ti anketiranci so po vsej verjetnosti vključeni v kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje pri svojem delodajalcu in pričakujejo, da bodo bila sredstva iz tega naslova zadostna za dostojno pokojnino. Kar 140 anketirancev (68 %) pa državi pripisuje odgovornost za zadostna sredstva v upokojitvi. Največ anketirancev je torej prepričanih, da bi morala država s primernim pokojninskim sistemom poskrbeti, da bodo državljani v času upokojitve finančno dovolj stabilni. Slika 13 ponazarja omenjene podatke.

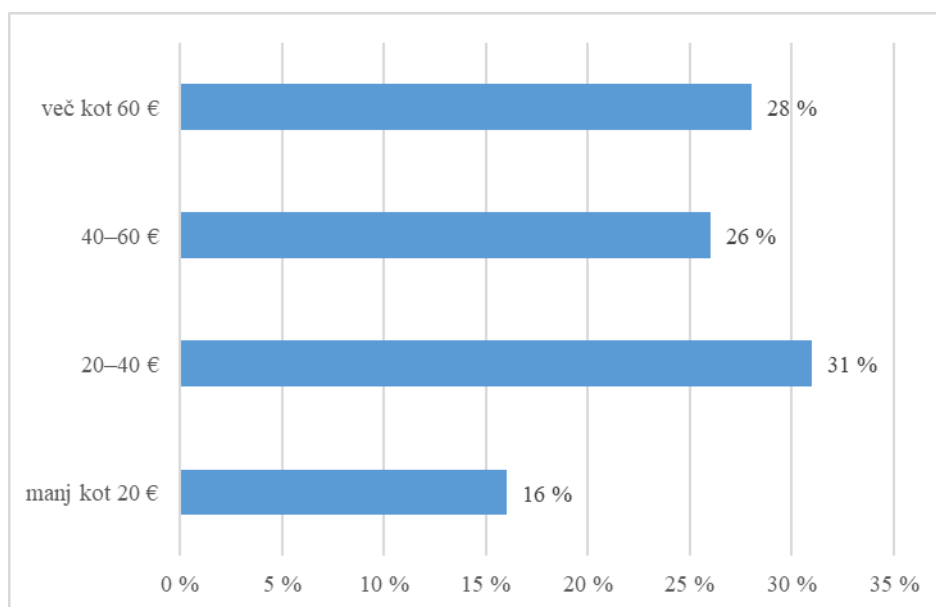
Slika 13: Kdo bi moral poskrbeti za to, da bi imeli v času upokojitve dovolj sredstev za dostojno življenje?

Slika 14 grafično ponazarja, kolikšen mesečni vložek so anketiranci pripravljene nameniti varčevanju za pokojnino. Odgovori so si različni in nobena izmed vrednosti ne izstopa. Največ (31 %) bi jih tovrstnemu varčevanju na mesečni ravni namenilo od 20 do 40 €, 28 % bi jih namenilo več kot 60 €, 16 % pa celo manj kot 20 €. Največji delež anketirancev se zaveda, da ne bo dovolj, če bodo za varčevanje namenili manj kot 20 €.

Po napovedih Tomaža Modica iz leta 2010 naj bi moški, ki v povprečju zasluži 1.000 € bruto na mesec, za pokojnino, ki bi znašala vsaj 70 % njegove plače, namenil vsaj 80 € mesečno za dodatno varčevanje. Dejanski obseg varčevanja pa je v povprečju 30 do 55 € (Modic, 2010). Podatki ankete so torej precej skladni z dejanskim obsegom varčevanja, vendar za dostojno pokojnino niso zadostni.

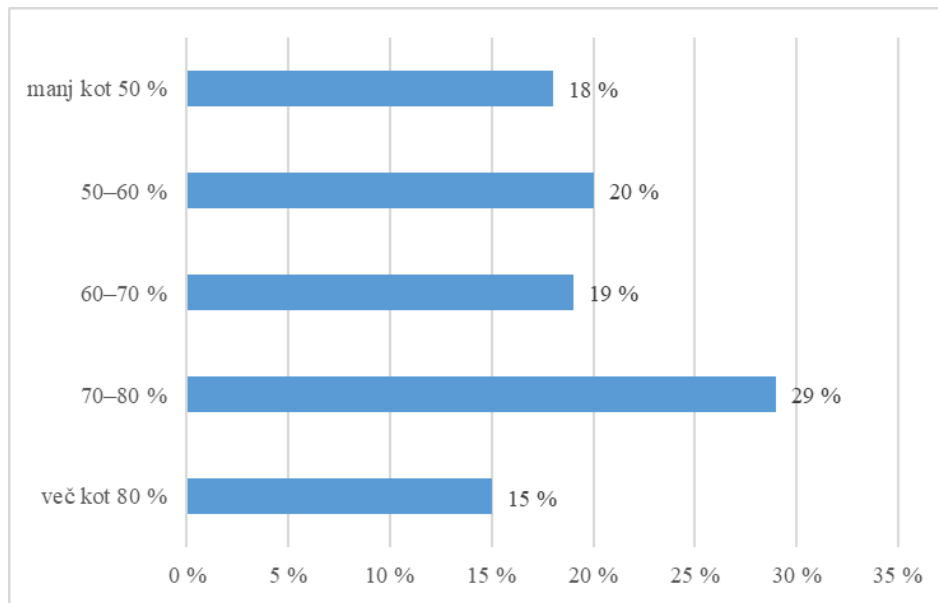
Slika 14: Koliko ste na mesečni ravni pripravljeni nameniti varčevanju za pokojnino?

Slika 15 prikazuje, kolikšno povprečno mesečno pokojnino pričakujejo anketiranci glede na njihovo trenutno plačo. 29 % jih pričakuje pokojnino v višini 70–80 %, 18 % jih ne razmišlja tako pozitivno in meni, da bo pokojnina predstavljala manj kot polovico njihove trenutne plače. 19 % je svojo pokojnino ocenilo na 60–70 % trenutne plače, 15 % anketirancev pa na več kot 80 %. Iz rezultatov lahko sklepamo, da se večji delež anketirancev ne zaveda trenutnega pokojninskega stanja, saj je povprečna starostna pokojnina leta 2016 predstavljala 59,5 % povprečne neto plače, po vseh napovedih pa se bo ta odstotek z leti še manjšal. Najbolje seznanjeni so torej ravno anketiranci, ki so odgovorili 50–60 % (tj. 20 % anketirancev) in manj kot 50 % (18 % anketirancev). Sklepamo lahko, da kar 63 % anketirancev ni seznanjenih s trenutno pokojninsko osnovo. Ta namreč že od leta 2004 ni prestopila 70 %.

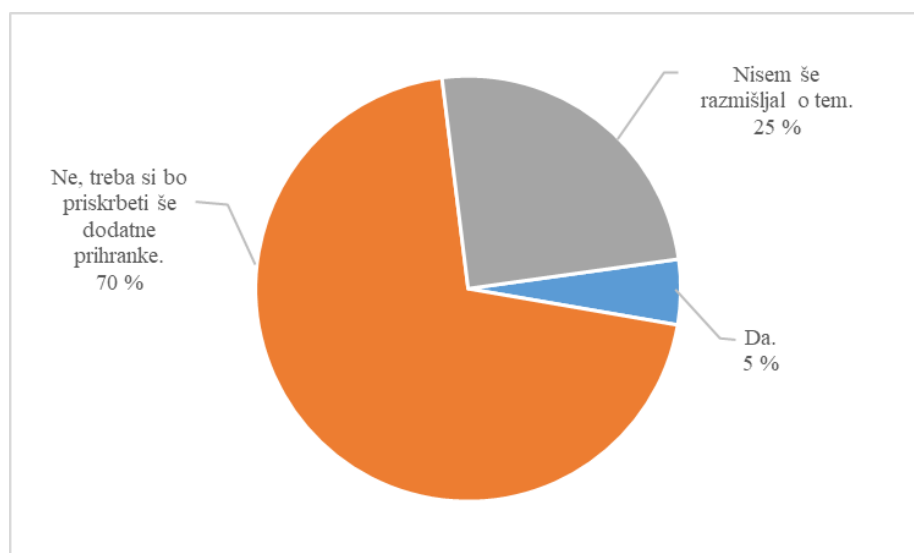
Glede na raziskavo OECD naj bi dostojna pokojnina pomenila vsaj 70 % neto plače pred upokojitvijo. V Sloveniji bi moral imeti upokojenec pokojnino v povprečju 700 €, da bi lahko dostojno živel (Kačič, 2016). Če primerjam podatek iz raziskave OECD ter rezultate ankete, ki so prikazani na sliki 15, lahko povzamem, da rezultati, pridobljeni v okviru moje raziskave, prikazujejo, kolikšna bi morala biti višina pokojnine, vendar trenutna situacija in napovedi pokojninske situacije v Sloveniji ne kažejo na to. Odgovori anketnega vprašalnika na to vprašanje najverjetneje prikazujejo želje anketirancev, ki žal niso realne. Zatorej lahko sklepam, da anketiranci niso seznanjeni s trenutno pokojninsko situacijo.

Slika 15: Kolikšno povprečno mesečno pokojnino pričakujete glede na vašo trenutno mesečno plačo?

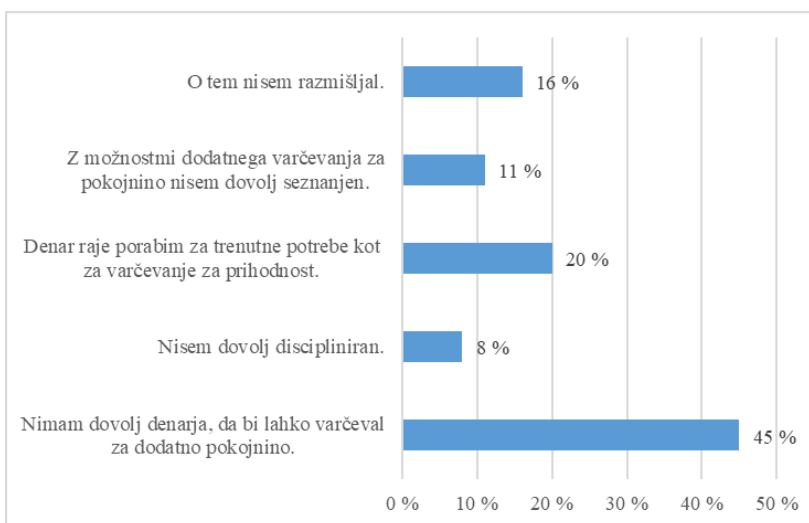
Na vprašanje, ali bodo sredstva iz obveznega pokojninskega zavarovanja zadostovala za finančno brezskrbnost v starosti, jih je kar 70 % odgovorilo, da ne bodo zadostovala, zato si bo treba priskrbeti še dodatne prihranke. 25 % anketirancev o tem še ni razmišljalo, 5 % pa jih meni, da bo obvezno pokojninsko zavarovanje zadostno. Podrobnosti so vidne na sliki 16.

Slika 16: Ali bo pokojnina iz obveznega pokojninskega zavarovanja, zadostovala za vašo finančno brezskrbnost v starosti?

Skoraj dve tretjini anketirancev menita, da si je treba priskrbeti dodatne prihranke. Ne glede na to pa jih več kot polovica še vedno ne varčuje. 54 % vseh anketirancev je namreč odgovorilo, da se še niso odločili za dodatno varčevanje za pokojnino. Glavni razlogi, zakaj se za to ne odločijo, so prikazani na sliki 17.

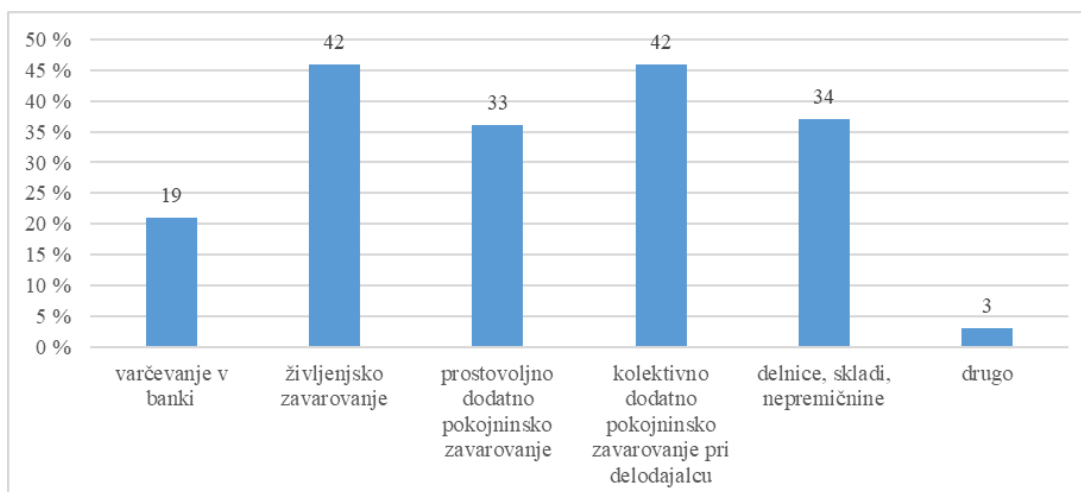
Slika 17: Kateri je glavni razlog, da ne varčujete za pokojnino?

Med vsemi anketiranci, ki ne varčujejo za pokojnino, je 45 % anketirancev kot glavni razlog navedlo, da za to nimajo dovolj denarja. 20 % se raje odloči tako, da svoja sredstva porabi za trenutne potrebe, 16 % pa jih o tem še ni razmišljalo.

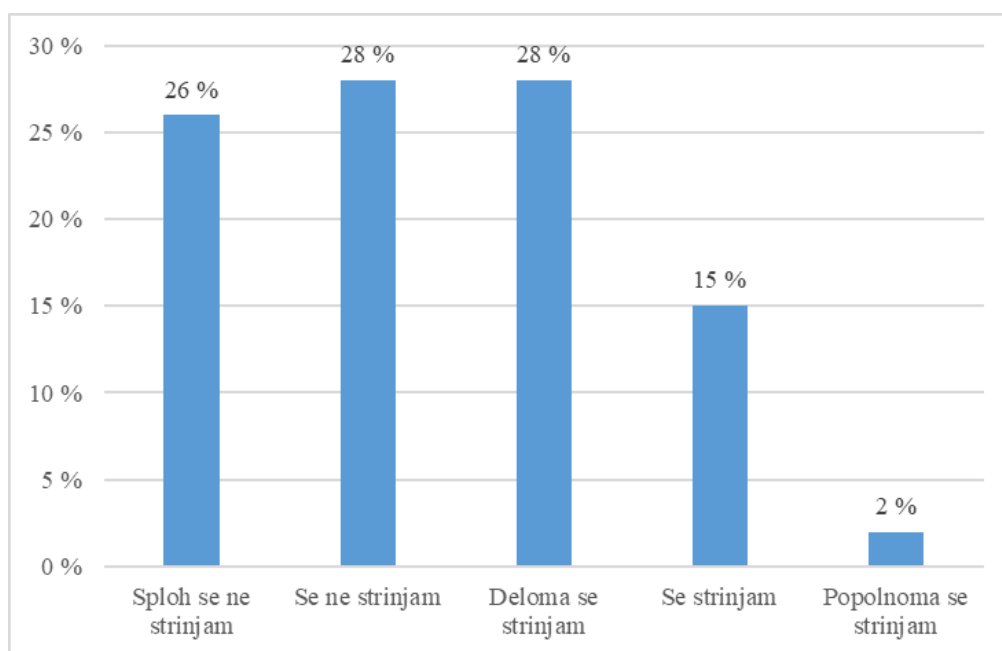
92 vseh anketirancev (46 %) je odgovorilo, da že dodatno varčujejo za pokojnino, na kakšen način, pa je prikazano na sliki 18. Pri tem vprašanju so lahko anketiranci označili več odgovorov, saj lahko varčujejo na več načinov. Največ, tj. 42 odgovorov sta si prislužila tako življenjsko zavarovanje kot tudi dodatno kolektivno pokojninsko zavarovanje pri delodajalcu. Najmanj (19 anketirancev) jih varčuje v banki, 33 s prostovoljnim dodatnim pokojninskim zavarovanjem, 34 pa z delnicami, skladi ali nepremičninami. Trije anketiranci so kot način dodatnega varčevanja izbrali »drugo«, kjer so za dodatno pojasnilo navedli kripto valute. Možno je, da bi ta način varčevanja izbralo več anketirancev, če bi ga imeli na izbiro kot odgovor. Varčevanje s kripto valutami je potencialen nov način varčevanja. V Sloveniji zaenkrat še ni toliko razširjeno, da bi ga lahko priznavali kot način varčevanja za pokojnino.

Slika 18: Na kakšen način že dodatno varčujete za pokojnino? (v %)

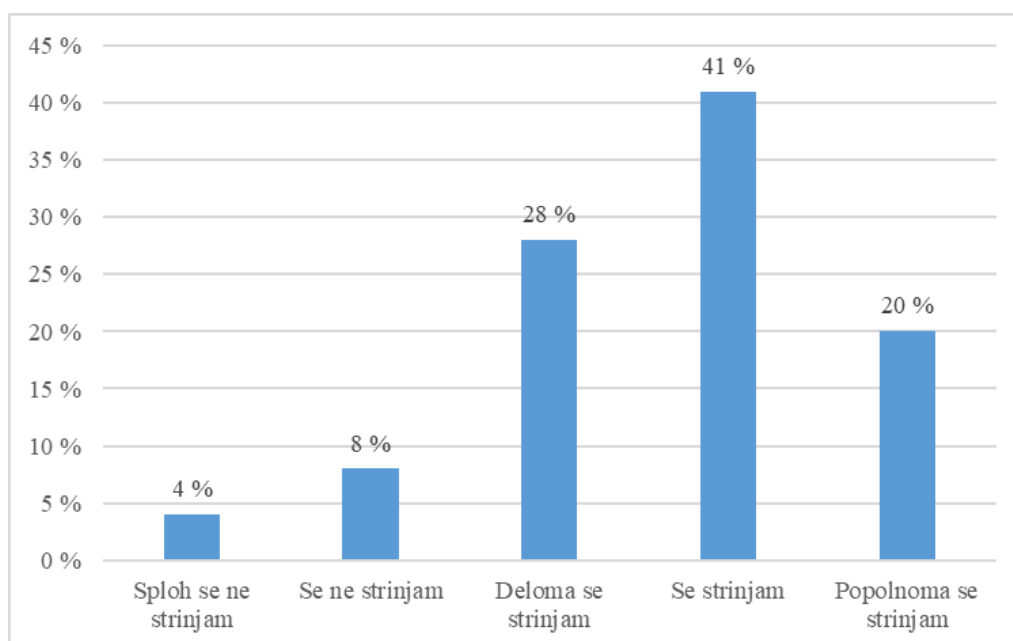

V drugem sklopu anketnega vprašalnika sem se osredotočila na poznavanje anketirancev trenutnega pokojninskega sistema. Pri odgovorih sem uporabila petstopenjsko Likertovo lestvico, kjer so anketiranci izrazili svoje strinjanje oziroma nestrinjanje glede danih trditev. Vrednosti so pomenile: 1 – sploh se ne strinjam, 2 – se ne strinjam, 3 – deloma se strinjam, 4 – strinjam se, 5 – popolnoma se strinjam. Na sliki 19 so prikazani rezultati v povezavi s trditvijo: »Redno spremljam novice glede pokojninskega sistema.« Kar 54 % anketirancev priznava, da novice ne spremlja redno. S slike 20 je razvidno, da 61 % anketirancev ni dobro seznanjenih s pokojninskim sistemom.

Slika 19: Redno spremljam novice glede pokojninskega sistema (v %)

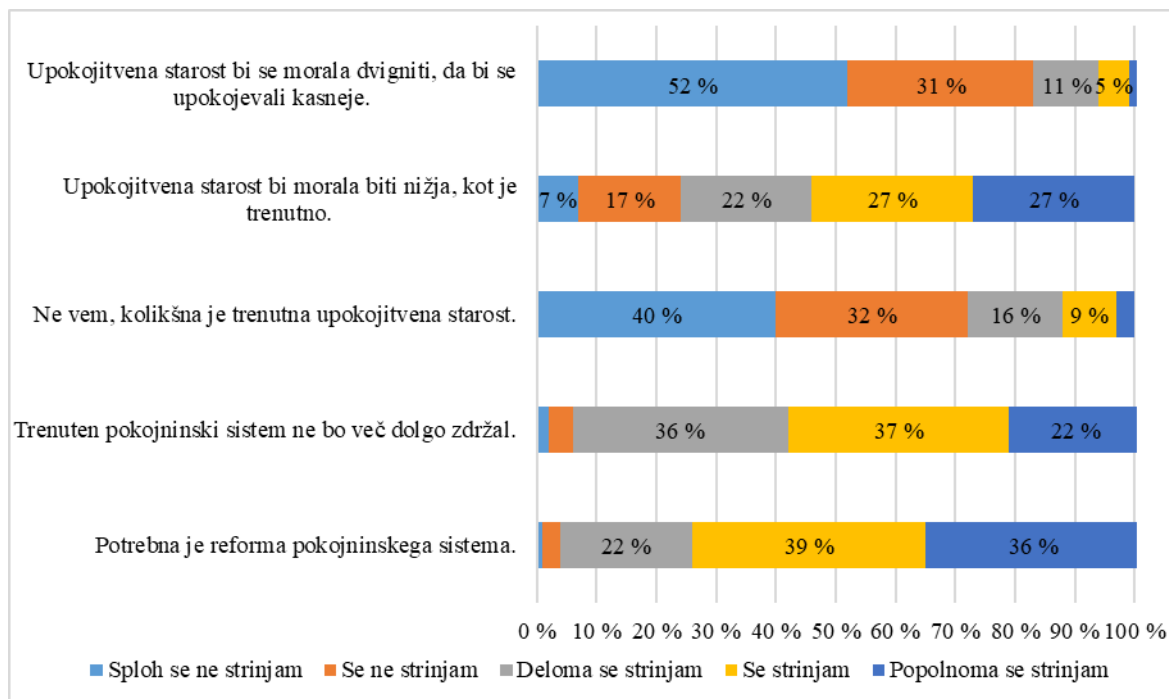
Slika 20: S pokojninskim sistemom nisem dovolj dobro seznanjen (v %)

Z naslednjimi trditvami sem se poglobila v preučevanje seznanjenosti glede pokojninskega sistema oziroma poznavanja upokojitvene starosti. Glede na trenutni trend upokojitvene starosti, ki sem ga že predstavila v začetnih poglavjih magistrskega dela, in v primerjavi z drugimi državami se bo upokojitvena starost kvečjemu podaljševala in ne skrajševala. Anketiranci imajo glede tega drugačno mnenje. Rezultati so prikazani na sliki 21.

Slika 21: Rezultati strinjanja s trditvami o trenutnem pokojninskem sistemu

83 % anketirancev meni, da se upokojitvena starost ne bi smela dvigniti, saj si ne bi želeli kasnejše upokojitve. 54 % jih trdi, da bi upokojitvena starost morala biti celo nižja od trenutne. 72 % anketirancev je seznanjenih s trenutno upokojitveno starostjo, 28 % pa jih ni povsem prepričanih, kolikšna je. 59 % anketirancev se strinja z izjavo, da trenutni pokojninski sistem ne bo več dolgo zdržal, kar 75 % pa jih meni, da bo potrebna nova pokojninska reforma.

Naslednji sklop trditev se nanaša na številne demografske spremembe (staranje prebivalstva, nizke pokojnine), s katerimi se dandanes srečujemo. Z odgovori sem želela preveriti, koliko se anketiranci zavedajo izbrane problematike ter kakšno je njihovo mnenje glede vpliva na pokojninsko blagajno. Zanimalo me je, ali se zavedajo problematike in ali so pripravljeni tudi sami narediti določene spremembe na tem področju. Odgovori na trditve so zbrani v tabeli 3.

Tabela 3: Podrobnejši rezultati posameznih trditvev glede vpliva demografskih sprememb

Trditve	1 – Sploh se ne strinjam	2 – Se ne strinjam	3 – Deloma se strinjam	4 – Se strinjam	5 – Popolnoma se strinjam
Zavedam se problematike staranja prebivalstva.	3 2 %	6 3 %	40 20 %	101 52 %	46 23 %
Zavedam se, da bodo v prihodnosti pokojnine vedno nižje.	4 2 %	16 8 %	39 20 %	94 48 %	43 22 %
Zaradi demografskih sprememb bomo imeli v prihodnosti vse nižje pokojnine.	3 2 %	20 10 %	54 28 %	83 43 %	35 18 %
Ne razmišljam o tem, koliko bom imel/-a pokojnine.	25 13 %	51 26 %	53 27 %	38 19 %	28 14 %
Če bi mi zdravje dopuščalo, bi bil/-a pripravljen/-a delati po doseženi upokojitveni starosti.	32 16 %	43 22 %	48 25 %	54 28 %	17 9 %
Za višjo pokojnino sem pripravljen/-a delati po doseženi upokojitveni starosti.	35 18 %	51 26 %	57 29 %	35 18 %	16 8 %

70 % anketirancev se zaveda, da bodo v prihodnosti pokojnine vedno nižje; v veliki meri (75 %) se zavedajo problematike staranja prebivalstva. Kljub temu jih kar 33 % še vedno ne razmišlja o tem, koliko bo znašala njihova pokojnina.

Delo po upokojitveni starosti pa v večji meri anketirancem ni ravno zanimivo. 38 % se jih ne bi odločilo za delo po upokojitveni starosti, četudi bi jim zdravje to omogočalo, 25 % anketirancev se glede te trditve ni opredelilo. 44 % anketirancev pa tega ne bi sprejelo niti v primeru, če bi to za njih pomenilo višjo pokojnino. Na podlagi prejetih odgovorov je možno sklepati, da ljudje – ne glede na zavest o staranju prebivalstva ter problematiki vedno nižjih pokojnin – niso pripravljeni na spremembe glede upokojitvene starosti.

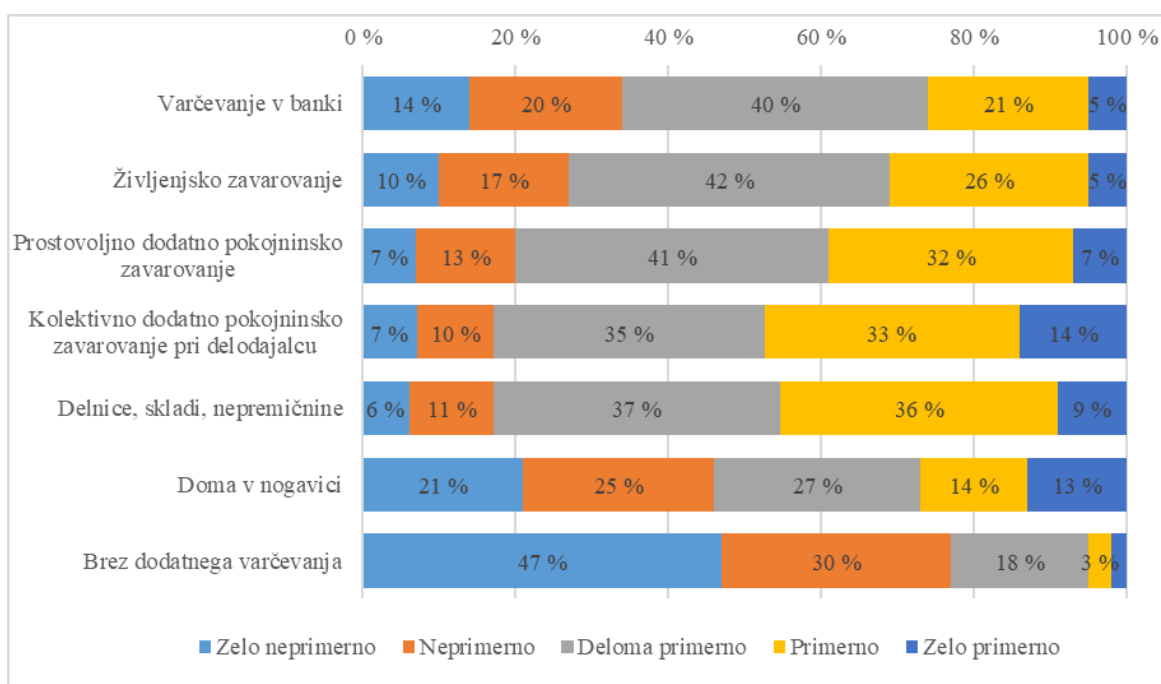
Slovenija izstopa med državami EU po zelo zgodnjem upokojevanju. Po podatkih ministrstva za delo iz leta 2016 se je več kot 70 % upokojeencev upokojilo takoj, ko so imeli za to izpolnjene pogoje, skoraj 15 % upokojeencev pa se je odločilo za predčasno upokožitev. Stopnja delovne aktivnosti starejših (50–64 let) je v Sloveniji ena najnižjih v EU. V letu 2015 je ta stopnja v povprečju znašala 36,6 %. (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2016b). Tudi po podatkih OECD precej zaostajamo za povprečjem. Leta 2016 je bila v Sloveniji povprečna efektivna upokojitvena starost 61,6 leta, kar nas v primerjavi z drugimi državami OECD uvršča šele na 27. mesto. Kasnejšo upokojitveno starost imajo na primer Nemčija (63,2 leta), Švedska (65,2 leta) ter Koreja z najvišjo upokojitveno starostjo (72,1 leta) (OECD, 2016).

Razlogi za zgodnje upokojevanje so največkrat zdravstvene težave, slabi delovni pogoji in premajhne stimulacije. Slovenija v pričakovanih letih zdravega življenja pri 65. letih zaostaja za povprečjem EU. V povprečju imajo starejši pri nas več zdravstvenih težav in

tako slabšo kakovost življenja. Iz evropske raziskave o delovnih pogojih je možno razbrati, da je v Sloveniji veliko več (46 %) starejših prepričano, da delo negativno vpliva na njihovo zdravje. Povprečje EU-27 za primerjavo znaša 27 %. Leta 2010 je le 25,6 % anketirancev v Sloveniji menilo, da bi lahko opravljali delo po 60. letu starosti, medtem ko v EU-27 tako meni 58,7 % anketirancev. Ena izmed posledic zgodnjega upokojevanja je tudi revščina med starejšimi. Stopnja tveganja revščine v starostni skupini 50–64 let je bila v letu 2014 14,7 %. Okoli 6.000 oseb pa je v tej starostni skupini leta 2014 živel pod pragom revščine. Poleg zgodnjega upokojevanja je med starejšimi tudi visoka brezposelnost, saj za delodajalce starejši predstavljajo višji strošek, ki ni nujno sorazmeren s produktivnostjo. Za višjo delovno aktivnost starejših bi bilo treba po predlogu Sveta EU povečati zaposljivost nizkokvalificiranih starejših delavcev, kar bi uvedli z vseživljenjskim učenjem ter aktivacijskimi ukrepi, kot je občasno delo. Leta 2013 se je uvedlo začasno in občasno delo upokojencev, ki ga lahko izvajajo vsi upokojenci, razen tistih, ki so še delovno aktivni, a prejemajo delno starostno ali predčasno pokojnino. Ta vrsta dela je najbolj razširjena v dejavnostih cestnega tovornega prometa, restavracijah in gostilnah ter pri strežbi pijač. V letu 2015 je občasno delo opravljalo 4.997 oseb, največ jih je bilo starih 60 do 64 let (1.837 oseb) (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2016b).

Anketiranci so pri vprašanju, kjer sem jih spraševala, kako primerni se jim zdijo različni načini dodatnega varčevanja za pokojnino, s pomočjo petstopenjske Likertove lestvice označili svoje mnenje. Izbrani načini dodatnega varčevanja so bili: varčevanje v banki, življenjsko zavarovanje, prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje, kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje, delnice/skladi/nepremičnine, varčevanje v nogavici ter možnost brez dodatnega varčevanja. Rezultati so prikazani na sliki 22.

Slika 22: Kako primerni se vam zdijo spodnji načini dodatnega varčevanja za pokojnino?

Kot najbolj prepričljiv način varčevanja se je izkazalo kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje, saj je 14 % anketirancev ta način označilo kot zelo primeren, 33 % pa kot primeren. Dodatno varčevanje za pokojnino z delnicami, skladi ali nepremičninami je po mnenju 45 % anketirancev vsaj primerno. Med manj primernimi načini varčevanja je varčevanje v banki, saj ga je 14 % anketirancev označilo za zelo neprimerne, 20 % pa za neprimerne. Varčevanje v nogavici se 46 % ne zdi primerno, zanimivo pa je, da se zdi kar 13 % anketirancev tak način zelo primeren. Torej so nekateri ljudje manj zaupljivi do drugih načinov varčevanja in denar raje obdržijo doma, kot da bi ga zaupali neki ustanovi. Več kot 70 % anketirancev je prepričanih, da ni pravilno, da se za dodatno varčevanje sploh ne odločimo.

Iz odgovorov bi težko izločila najprimernejši način varčevanja, saj noben odgovor ne izstopa v večji meri. Največjo vrednost (povprečje 3,4) sta prejela odgovora dodatno kolektivno zavarovanje ter varčevanje z delnicami, skladi ali nepremičninami (3,3), sledita jima prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje (3,2) in življenjsko zavarovanje (3). Anketiranci so načine varčevanja največkrat označili kot deloma primerne, kar kaže na njihovo neodločnost ali nepoznavanje. Poleg tega pa prevladuje tudi mnenje, da odločitev brez dodatnega varčevanja ni pravilna; povprečje odgovorov v tem primeru znaša 1,8. Podrobnosti so vidne v tabeli 4.

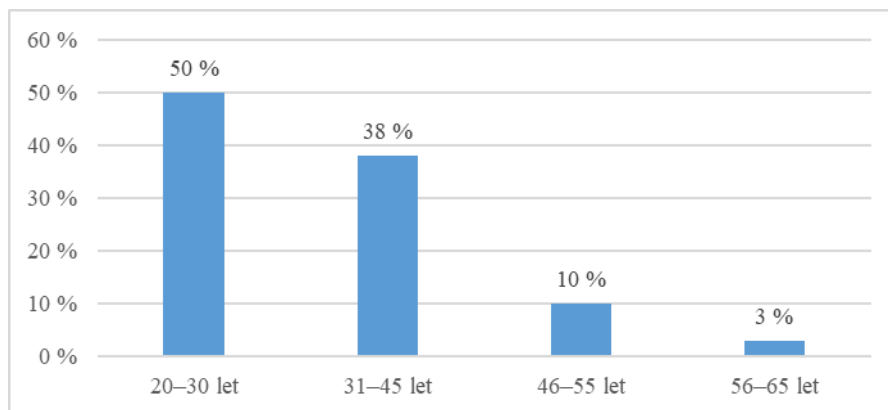
Tabela 4: Podrobnejši rezultati o načinih varčevanja

Način varčevanja	1 – Zelo neprimerno	2 – Neprimerno	3 – Deloma primerno	4 – Primerno	5 – Zelo primerno	Povprečje	Standardni odklon
Varčevanje v banki	28 14 %	41 20 %	80 40 %	42 21 %	10 5 %	2,8	1,07
Življenjsko zavarovanje	20 10 %	34 17 %	82 42 %	52 26 %	9 5 %	3	1,01
Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje	14 7 %	26 13 %	81 41 %	63 32 %	13 7 %	3,2	0,99
Kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje pri delodajalcu	14 7 %	20 10 %	70 35 %	66 33 %	28 14 %	3,4	1,07
Delnice, skladi, nepremičnine	12 6 %	22 11 %	72 37 %	70 36 %	17 9 %	3,3	1
Doma v nogavici	41 21 %	49 25 %	53 27 %	27 14 %	26 13 %	2,7	1,3
Brez dodatnega varčevanja	92 47 %	58 30 %	36 18 %	5 3 %	4 2 %	1,8	0,96

Na vprašanje, kdaj je primeren čas za začetek varčevanja za dodatno pokojnino, jih je največ (50 %) odgovorilo v času med 20. in 30. letom, kar se mi zdi najprimernejši odgovor. Prej kot bomo začeli varčevati, manjše so lahko provizije in bolj bomo lahko

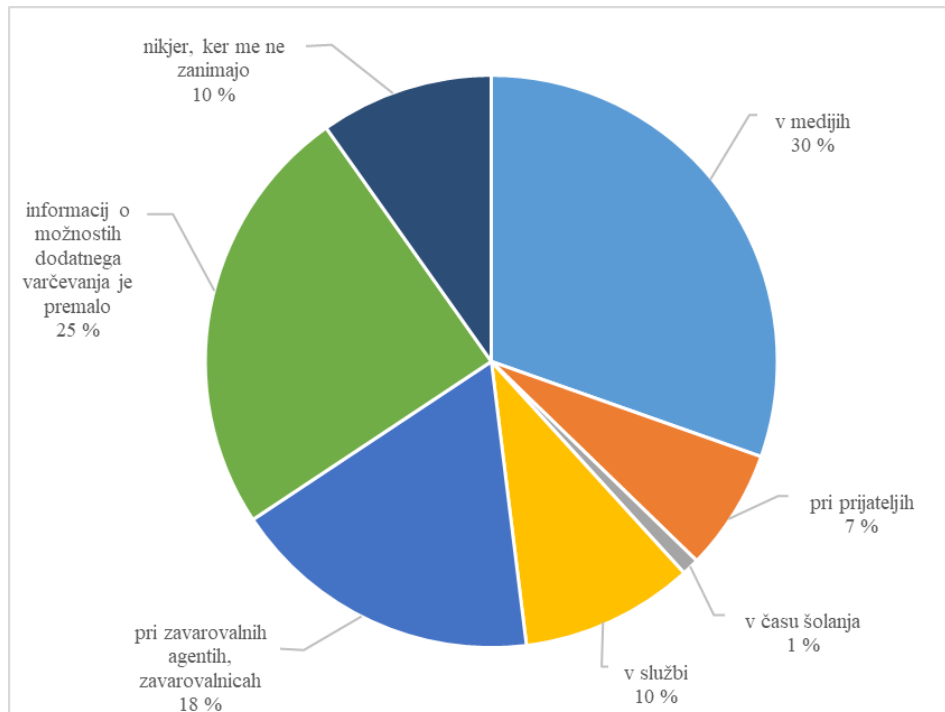
brezskrbni glede naše pokojnine. Skrb za našo pokojnino se mora začeti že takoj z vstopom na trg dela, kar se v povprečju zgodi v teh letih. Ta raziskava je pokazala, da se tudi ljudje tega zavedajo.

Slika 23: Kdaj je primerna starost za začetek dodatnega varčevanja za pokojnino ob predpostavki, da se zaposlimo pri 20. letih?

Slika 24 prikazuje odgovore na vprašanje, s katerim sem preverjala, kje dobijo največ informacij o možnostih dodatnega varčevanja za pokojnino. Največ (30 %) jih pridobi informacije iz medijev, 24 % pa jih meni, da je informacij premalo.

Slika 24: Kje dobite največ informacij o možnostih dodatnega varčevanja za pokojnino?

6.5 Ugotovitve

V Sloveniji se je odstotek povprečne neto pokojnine znižal s 70,2 % v letu 2004 celo na 59,5 % v letu 2016. Nizkim pokojninam ter vedno daljši dobi prejemanja pokojnine sledi potreba po dodatnem varčevanju, saj za finančno stabilnost v starosti samo 59,5 % plače ne bo dovolj. Za dostojno življenje v upokojitvenem času bi morali naši prihodki znašati vsaj 70 % naših prihodkov v aktivni dobi.

Z raziskavo sem ugotovila, da velik delež ljudi (68 %) še vedno državi pripisuje odgovornost glede zadostnih sredstev v obdobju upokojitve. Še več anketirancev (70 %) meni, da sredstva iz obveznega pokojninskega zavarovanja ne bodo zadostovala za finančno stabilno starost. Ljudje se torej zavedajo trenutne pokojninske situacije, vendar odgovornost za dovolj visoke prihodke v upokojitvi v glavnem pripisujejo državi. Zanimiv pa je rezultat, da sta skoraj dve tretjini anketirancev prepričani, da bo njihova pokojnina višja od 60 % plače. Od tega je 44 % še precej bolj optimističnih, saj pričakujejo pokojnino, ki bo višja od 70 % njihove trenutne plače. Ob primerjavi trenutne pokojninske osnove in rezultatih ankete sem prišla do ugotovitve, da imajo ljudje napačno prepričanje, saj pričakujejo višje pokojnine od dejanskih. Anketiranci niso seznanjeni s spremembami v pokojninskem sistemu ter se ne zavedajo potrebe po dodatnem varčevanju.

Več kot polovica anketirancev (54 %) še ne varčuje dodatno za pokojnino. Največ jih je kot razlog za to navedlo pomanjkanje denarja. Problem nastane pri prenizkih plačah, saj se takrat ljudje težko odločijo za varčevanje, ker morajo najprej poskrbeti za svoje redne izdatke. Ljudje že zdaj niso deležni finančne stabilnosti, zato ne morejo razmišljati o finančni stabilnosti v svojem obdobju upokojitve. Pokojninsko zavarovanje iz 1. stebra za njih predstavlja obvezo in nekakšno varnost, saj verjamejo, da bodo sredstva iz tega naslova zadostna. Že samo ime obveznega pokojninskega zavarovanja pove, da se temu načinu varčevanja ne da izogniti, saj predstavlja zakonsko obvezo, samoiniciativno pa je k varčevanju težje pristopiti zaradi drugih trenutnih stroškov. Med tistimi, ki že varčujejo, je najbolj razširjeno življenjsko zavarovanje, kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje pri delodajalcu ter varčevanje z delnicami, skladi ali nepremičninami.

Enak odstotek ljudi, ki še ne varčuje za pokojnino, priznava tudi, da ne spremlja novosti glede pokojninskega sistema. 61 % anketirancev se z izjavo, da s pokojninskim sistemom niso dovolj dobro seznanjeni, strinja oziroma zelo strinja. To potrjuje tudi njihovo prepričanje glede upokojitvene starosti. Velik delež anketirancev nasprotuje zvišanju upokojitvene starosti, 54 % jih je celo prepričanih, da bi se ta morala znižati. Ljudje niso pripravljeni delati dlje, kot je zakonsko predpisano, četudi bi to zanje pomenilo višjo pokojnino. Takšno prepričanje lahko povežemo s slabimi delovnimi pogoji starejših. V Sloveniji namreč veliko starejših delavcev meni, da delo slabo vpliva na njihovo zdravje. Kar 38 % anketirancev se ne bi odločilo za daljše delo, čeprav bi jim zdravje to omogočalo.

Ljudje so pripravljene varčevanju za pokojnino na mesečni ravni nameniti v povprečju 20 do 60 €, le 28 % jih je za finančno stabilnost v starosti pripravljeno varčevati več kot 60 € mesečno. Glede na oceno, da bi bilo treba za pokojnino v povprečju varčevati okoli 80 € na mesec, so anketiranci premalo angažirani v tej smeri.

Večina ljudi se zaveda problematike staranja, trenutne upokojitvene starosti ter dejstva, da bodo pokojnine vedno nižje. Iz tega razloga se v večini zavedajo tudi, da trenutni pokojninski sistem ne bo več dolgo zdržal, 75 % pa jih meni, da bo potrebna reforma pokojninskega sistema. Ljudje se torej strinjajo z reformo pokojninskega sistema, ne pa z negativno spremembo upokojitvene starosti. Ne želijo si delati dlje, zavedajo se, da bodo živeli dlje, kar pomeni, da se bodo morali posledično dlje časa preživljati s pokojnino, poleg tega pa si želijo še višje pokojnine. Zatorej bi lahko sklepala, da se ljudje niso pripravljene prilagoditi spremembam, če te vključujejo njihovo prizadevnost. Pričakujejo, da bodo spremembe prišle le s strani države v korist državljanom. Zvesto o potrebi po dodatnem varčevanju ni dovolj visoka, saj bomo morali za poznejšo finančno stabilnost v upokojitvi nameniti dovolj sredstev že v naši aktivni dobi. Seznanjenost s pokojninsko problematiko v Sloveniji je dovolj visoka, vendar aktivnosti na tem področju še vedno niso dovolj razširjene.

SKLEP

Obvezno pokojninsko zavarovanje je tesno povezano s problematiko demografskih sprememb. Ljudje živimo vedno dlje, kar pomeni, da se število prejemnikov pokojnine povečuje, število delovnega prebivalstva pa upada v primerjavi s številom neaktivnega prebivalstva. Zaradi vedno slabšega koeficienta delovne odvisnosti s prispevki ni več možno v tolikšni meri financirati naraščajočega deleža pokojnin. Država je prisiljena v dvig delovne aktivnosti vseh generacij, s čimer bi preprečila trend prehitrega upokojevanja ter omilila negativne učinke na pokojninske sisteme.

Januarja 2013 so se s sprejetjem novega zakona ZPIZ-2 že izostrili pogoji upokojevanja. Starostna meja za pridobitev starostne pokojnine se je izenačila za oba spola na 65 let. Odmera starostne pokojnine se je ob dopolnitvi polne delovne dobe 40 let znižala na 57,25 % povprečne plače za moške in 60,25 % za ženske. Uvedli so se bonusi za daljšo delovno aktivnost, s čimer so želeli spodbuditi zavarovance, da se ne upokojijo takoj, ko dosežejo pogoje. Zmanjšanje predčasnega upokojevanja pa so želeli doseči tudi z uvedbo malusov oziroma odbitkov pri pokojnini za predčasno upokojitev. Obdobje za izračun pokojninske osnove se je podaljšalo na 24 let, saj se tako pridobi večja povezanost med vplačanimi premijami in izplačano pokojnino.

Spremembe iz ZPIZ-2 pa več ne zadostujejo za nadaljnjo vzdržnost pokojninskega sistema, kar pomeni, da se bodo morali pogoji še naprej »ostriti«. V ta namen je bil že izdan predlog nove reforme pokojninskega sistema v Beli knjigi. Predlaga se, da vsako delo šteje

oziroma se upošteva v pokojninsko dobo. To se je že začelo uresničevati z delnim priznavanjem študentskega dela. Glavni predlog Bele knjige je uvedba daljšega dela ali postopnega upokojevanja. Glede na trenutno situacijo menim, da je podaljševanje upokojitvene starosti primeren ukrep. Danes je telesna pripravljenost 60-letnika v povprečju precej boljša kot pred petdesetimi leti. Če so ljudje zdravstveno sposobni, ne vidim ovire, zakaj ne bi delali dlje na zase primernih delovnih mestih. Daljša delovna aktivnost vsekakor tudi pozitivno vpliva na ohranjanje umske sposobnosti starejših. Država bi morala urediti večje spodbude za zaposlovanje starejšega prebivalstva, saj bi na ta način starejše dlje časa obdržala na trgu dela. V Beli knjigi se predlaga tudi sprememba izračuna pokojninske osnove na točkovni sistem.

Dober vzgled urejenega pokojninskega sistema je Velika Britanija, kjer dajejo velik poudarek dodatnemu pokojninskemu varčevanju. Povprečen Britanec prejme javno pokojnino v višini 38 % svoje neto plače pred upokojitvijo, zraven pa prejme še dodatno pokojnino v višini 40 % plače. Njegovi prihodki ob upokojitvi znašajo skoraj 80 % plače pred upokojitvijo, kar mu predstavlja dovolj prihodkov za dostojno življenje (Račič, 2017).

V nasprotju s prvim pokojninskim stebrom pa drugi in tretji pokojninski steber nista povezana z demografskimi spremembami, saj posamezniki individualno nalagajo sredstva na svoje račune. Zaradi ranljivosti prvega pokojninskega stebra se manjša zaupanje v obvezno pokojninsko zavarovanje, povečati pa bi se morala zavest posameznikov o pomembnosti njihovega prispevka. Vsak bo moral sam poskrbeti, da bo imel dovolj sredstev v starosti ter individualno varčevati za dodatno pokojnino. Menim, da ljudje še vedno niso dovolj seznanjeni s potrebami po dodatnem varčevanju in o njihovih možnostih. Zavedajo se, da se pokojninski sistem spreminja in so pogoji drugačni kot pred desetimi leti. Z empirično raziskavo sem ugotovila, da le 21 % anketirancev pripisuje odgovornost za dostojno finančno stabilnost v starosti sebi, največ pa jih meni, da je za to odgovorna država. Več kot polovica anketirancev še vedno ne varčuje za pokojnino.

V magistrskem delu sem obravnavala dva načina varčevanja za pokojnino: dodatno pokojninsko zavarovanje in življenjsko zavarovanje. Ločimo kolektivno in individualno dodatno pokojninsko zavarovanje, vendar je kolektivno precej bolj razširjeno. V individualno zavarovanje je bilo leta 2016 vključenih le 3,6 % zavarovancev dodatnega zavarovanja. Posamezniki se raje odločajo za dodatno pokojninsko zavarovanje, če jih k temu spodbudi njihov delodajalec s tem, da plačuje prispevke za njihovo pokojnino. Zavarovanci, ki so vključeni v kolektivno zavarovanje, tudi težje zapustijo takšnega delodajalca. Kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje torej nudi ugodnosti tudi za delodajalca. Če se vključi dovolj zaposlenih, zanj to pomeni davčno olajšavo. Menim, da bi se lahko še več delodajalcev odločilo za pristop h kolektivnemu dodatnemu pokojninskemu zavarovanju, vendar bi potrebovali še več spodbud s strani države. Individualno dodatno pokojninsko zavarovanje bi bilo smiselno približati tudi posameznikom, tako da bi bilo zanje privlačnejše.

Za življenjsko zavarovanje se ljudje najbolj odločajo, kadar si želijo zavarovanja svojega življenja, kreditov ali določenih bolezni. O življenjskem zavarovanju začnejo največkrat razmišljati, ko imajo otroke, saj jih skrbi, da bi njihovo finančno breme v primeru njihove smrti padlo na njih. Najpogosteje se ljudje zanj ne odločijo samo kot za način varčevanja, ampak kot kombinacijo z zavarovanjem. Odločitev za življenjsko zavarovanje je odvisna predvsem od tega, v katerem življenjskem obdobju se v tistem trenutku nahajamo, kakšne so naše potrebe in prioritete. Glede na ciljno skupino, v katero spadamo, se odločimo za različno vrsto življenjskega zavarovanja. Najbolj razširjeno je mešano življenjsko zavarovanje, kjer sta vključeni tako komponenti zavarovanja kot varčevanja.

Glavna teza magistrskega dela je bila, da je zavest o potrebi dodatnega varčevanja za pokojnino prenizka. Ugotovila sem, da se ljudje zavedajo problematike, vendar sami niso pripravljeni narediti veliko sprememb. Največ odgovornosti prelagajo na državo in se za dodatno varčevanje še vedno ne odločajo v dovolj visoki meri. Menim, da bi morali dati večji poudarek osveščanju ljudi glede možnosti ter potreb po dodatnem varčevanju za pokojnino. S seznanjanjem bi morali začeti že v šoli, tako da bi se posamezniki že takoj z vstopom na delovni trg zavedali situacije in bi bili pripravljeni na mesečni ravni nameniti dovolj prihodkov za prihodnost.

LITERATURA IN VIRI

1. Berk Skok, A. & Simoneti, M. (2011). Naložbeni pokojninski skladi, dolgoročna vzdržnost javnih financ in finančna stabilnost v Sloveniji. *Management*, 6(1), 61–83.
2. Bešter, H. (1996). *Pokojninski sistemi v svetu in pri nas* (magistrsko delo). Ljubljana: Center Marketing International.
3. Bešter, H. (2013). Pokojninsko zavarovanje. V *Učbenik za zavarovalne zastopnike in zavarovalne posrednike, 3. del: osebna zavarovanja* (str. 57–79). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
4. Bijelić, M. (1998). *Zavarovanje in pozavarovanje*. Ljubljana: Art agencija za Slovenico.
5. Bogataj, D. (2015). *Predčasno upokojevanje v odvisnosti od rasti produktivnosti in življenjskih stroškov*. Šempeter pri Novi Gorici: Medifas.
6. Bogataj, M. (1998). *Življenjska zavarovanja, I. del*. Portorož: Fakulteta za pomorstvo in promet.
7. Budimir, M. (2008). *Priročnik za življenjsko zavarovanje s pravnimi osnovami*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
8. Cvetko, A., Kalčič, M. & Pogačar, P. (2009). *Pregled sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Republiki Sloveniji s sodno prakso*. Maribor: De Vesta.
9. Čok, M., Sambt, J. & Majcen, B. (2010). *Ocene učinkov predlagane pokojninske zakonodaje*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

10. Eurostat. (2015a). *Assumptions for life expectancy by age, sex and type of projection*. Pridobljeno 20. avgusta 2017 iz http://ec.europa.eu/eurostat/data/database?node_code=proj
11. Eurostat. (2015b). *Baseline projections: demographic balances and indicators*. Pridobljeno 20. avgusta 2017 iz http://ec.europa.eu/eurostat/data/database?node_code=proj
12. Fidermuc, K. (2016, 10. april). Iz majhnih plač lahko rastejo le nizke pokojnine. *Delo*. Pridobljeno 5. julija 2017 iz <http://www.delo.si/nedelo/iz-majhnih-plac-lahko-rastejo-le-nizke-pokojnine.html>
13. Jaklič, M. & Pustovrh, A. (2013). *Sistem obveznega dodatnega pokojninskega zavarovanja v Sloveniji* (povzetek izsledkov raziskav projekta dostojna upokojitev). Ljubljana: Alternativa, slovenska zveza sindikatov.
14. Kačar, T. (2010). *Osnove zavarovalništva* (1. izd.). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
15. Kačič, M. (2016, 20. junij). Varčevanje za pokojnino mora postati navada. *Finance*. Pridobljeno 8. februarja 2018 iz <https://pro.finance.si/POKOJNINA/8846387/Varcevanje-za-pokojnino-mora-postati-navada>
16. Krisper, B. & Pondelek, D. (2007). *Naložbe za starost*. Ljubljana: Zveza potrošnikov Slovenije.
17. Krisper, B. & Štrucl, M. (2015). *Življenjska zavarovanja – kaj je dobro vedeti?* Ljubljana: Zveza potrošnikov Slovenije.
18. Lah, L., Svetin, I., Razpotnik, B. (2013). *Starejši na trgu dela*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
19. Lannoo, K., Barslund, M., Chmelar, A. & Von Werder, M. (2014). *Pension schemes*. Brussels: European Parliament. Pridobljeno 20. avgusta 2017 iz [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2014/536281/IPOL_STU\(2014\)536281_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2014/536281/IPOL_STU(2014)536281_EN.pdf)
20. Le Blanc, J. (2011). *The third pillar in Europe: institutional factors and individual decisions* (Discussion Paper Series 1: Economic Studies No 09/2011). Nemčija: Deutsche Bundesbank.
21. Milič, M. (2009, 9. marec). Juhu, dodatna pokojnina. *Finance*. Pridobljeno 18. maja 2017 iz <https://www.finance.si/240348/Juhu-dodatna-pokojnina>
22. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (2013). *Seznam izvajalcev dodatnega pokojninskega zavarovanja*. Pridobljeno 10. januarja 2018 iz http://www.mdds.gov.si/si/delovna_podrocja/delovna_razmerja_in_pravice_iz_dela/pokojninsko_in_invalidsko_zavarovanje/dodatno_pokojninsko_zavarovanje/izvajalci_dodatnega_pokojninskega_zavarovanja/seznam_izvajalcev_dodatnega_pokojninskega_zavarovanja/#sklad
23. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (2016a). *Bela knjiga o pokojninah*. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

24. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (2016b). *Starejši in trg dela v Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.
25. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (2016c). *Dodatno pokojninsko zavarovanje*. Pridobljeno 20. avgusta 2017 iz http://www.mdds.gov.si/si/delovna_podrocja/delovna_razmerja_in_pravice_iz_dela/pokojninsko_in_invalidsko_zavarovanje/dodatno_pokojninsko_zavarovanje/
26. Močivnik, P. (2010). *Osnove aktuarske matematike* (1. izd). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
27. Modic, T. (2010, 31. marec). Za dostojno pokojnino so vplačila v drugi steber nekajkrat prenizka. *Dnevnik*. Pridobljeno 8. februarja 2018 iz <https://www.dnevnik.si/1042349103>
28. Modic, T. (2016, 19. december). Z denarjem za pokojnino bodo lahko tvegali tudi javni uslužbenci. *Siol*. Pridobljeno 5. septembra 2017 iz <http://siol.net/posel-danes/novice/z-denarjem-za-pokojnino-bodo-lahko-tvegali-tudi-javni-usluzbenci-431889>
29. OECD. (2015). *Pensions at a Glance 2015: OECD and G20 indicators*. Pridobljeno 8. julija 2017 iz http://dx.doi.org/10.1787/pension_glance-2015-en
30. OECD. (2016). *Average effective age of retirement in 1970-2016 in OECD countries*. Pridobljeno 9. februarja 2018 iz <http://www.oecd.org/els/emp/average-effective-age-of-retirement.htm>
31. Pak, L. (2017, 2. november). *Podjetja razgrabila denar za zaposlovanje starejših brezposelnih*. Pridobljeno 22. februarja 2018 iz <https://www.rtv slo.si/slovenija/podjetja-razgrabila-denar-za-zaposlovanje-starejsih-brezposelnih/436824>
32. Pogačar, P. (2007, 10. september). *Kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje v podjetjih*. Pridobljeno 5. septembra 2017 iz http://www.kapitalska-druzba.si/_files/412/Peter_Pogacar_HRM18.pdf.
33. Pogačar, P. (2008a). *Oblikovanje pokojninskega načrta v podjetju in vloga delavskih predstavnikov*. Pridobljeno 10. decembra 2017 iz http://www.kapitalska-druzba.si/_files/579/peter_pogacar_clanek_Industrijska_demokracija.pdf
34. Pogačar, P. (2008b). *Zgled iz tujine*. Pridobljeno 7. julija 2017 iz http://www.kapitalska-druzba.si/_files/819/KAD_zbornik_2008_peter_pogacar.pdf
35. Pogačar, P., Rangus, A., Krčmar, J. & Žiher, M. (2013). *Pokojninski sistem po novem: novi zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju v praksi*. Ljubljana: Planet GV.
36. Račič, I. (2017, 22. maj). Bi se morali zgledovati po britanskem sistemu dodatnega varčevanja? *Dnevnik*. Pridobljeno 8. julija 2017 iz <https://www.dnevnik.si/1042772670>
37. Ristin, G. (2013). Zavarovalna pogodba. V *Učbenik za zavarovalne zastopnike in zavarovalne posrednike, 1. del: zavarovalne, etične in pravne osnove* (str. 83–94). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
38. Roser, M. (2017.). *Life Expectancy*. Pridobljeno 14. avgusta 2017 iz <https://ourworldindata.org/life-expectancy/>

39. Slovensko zavarovalno združenje. (2007). *Statistični zavarovalniški bilten 2007*. Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
40. Slovensko zavarovalno združenje. (2016). *Statistični zavarovalniški bilten 2016*. Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
41. Starman, D. (2013). Osnovni zavarovalni in pozavarovalni pojmi. V *Učbenik za zavarovalne zastopnike in zavarovalne posrednike, 1. del: zavarovalne, etične in pravne osnove* (str. 9–16). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
42. Statistični urad Republike Slovenije. (2017a). *Osnovni podatki o rojenih, Slovenija, letno*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
43. Statistični urad Republike Slovenije. (2017b). *Delovno sposobni glede na aktivnost in mere aktivnosti po starostnih skupinah, spolu in kohezijskih regijah, Slovenija, letno*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
44. Šuštar, S., Rici, J. & Cerjanec B. J. (2014). *Statistični pregled, leto 2013*. Ljubljana: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije.
45. Šuštar, S., Rici, J. & Cerjanec B. J. (2017). *Statistični pregled, leto 2016*. Ljubljana: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije.
46. United Nations. (2015a). *World Population Prospects: The 2015 Revision, Key Findings and Advance Tables* (Working Paper No. ESA/P/WP.241). New York: Department of Economic and Social Affairs, Population Division.
47. United Nations. (2015b). *World Population Ageing 2015*. (ST/ESA/SER.A/390). New York: Department of Economic and Social Affairs, Population Division.
48. Urad Republike Slovenije za mladino. (2017). *Mladi v številkah*. Pridobljeno 13. avgusta 2017 iz <http://www.slovenija25.si/mladi-obrazi/mladi-v-stevilkah/>
49. Vaughan, E. J. & Vaughan, T. (2008). *Fundamentals of Risk and Insurance* (10 izd.). Združene države Amerike: John Wiley & Sons, Inc.
50. Vončina, M. & Musil, M. (2013). Življenjsko zavarovanje. V *Učbenik za zavarovalne zastopnike in zavarovalne posrednike, 3. del: osebna zavarovanja* (str. 9–51). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
51. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (2018). *Registrirane brezposelne osebe po starostnih razredih, 2005 – 2018*. Pridobljeno 22. februarja 2018 iz https://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/registrirana_brezposelnost
52. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije. (2005). *Letno poročilo 2005*. Ljubljana: Zavod za invalidsko in pokojninsko zavarovanje Slovenije.
53. Zorko, M. (2015). *Zaposlovanje mladih, gradivo ob mednarodnem dnevu mladih 2015*. Pridobljeno 14. avgusta 2017 iz http://www.mss.si/datoteke/dokumenti/Zaposlovanje_mladih_MDM_2015.pdf
54. Žnidarič, B. (2004). *Zavarovalništvo in varnost: zavarovalništvo kot mehanizem zagotavljanja varnosti posameznika v sodobni družbi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede in Slovensko zavarovalno združenje.
55. Žnidaršič, K. A. (2017). *Dočakal boš pokoj: razmislek o moji starosti*. Ljubljana: Dej.

PRILOGA

Priloga 1: Anketni vprašalnik

Pozdravljeni,

sem Ria Sanda, študentka podiplomskega študija Ekonomske fakultete v Ljubljani. Pred vami je anketni vprašalnik, s katerim v okviru magistrskega dela raziskujem zavarovanje kot način varčevanja za pokojnino. Cilj raziskave je ugotoviti seznanjenost s problematiko pokojninskega sistema ter potrebo po dodatnem varčevanju za pokojnino. Anketno vprašalnik je namenjen starostni skupini od 20 do 65 let, je anonimen in vam bo vzel 7 minut. Prosim vas, da ga iskreno izpolnite. S tem mi boste pomagali, da bodo rezultati ankete odsev dejanskega stanja.

Odgovori, zapisani v moškem spolu, zaradi prostorske in jezikovne ekonomičnosti veljajo tudi za ženski spol.

Hvala za sodelovanje.

1. Spol:

- Moški
- Ženski

2. V katero starostno skupino spadate?

- 20–30 let
- 31–40 let
- 41–55 let
- 55–65 let

3. Kakšen je vaš trenutni status?

- Študent
- Brezposelni
- Zaposlen
- Upokojenec

4. Kakšna je vaša najvišja dosežena formalna izobrazba?

- Osnovna šola
- Srednja poklicna šola
- Gimnazija
- Visoka, višja šola
- Univerzitetna izobrazba

- Magisterij
- Doktorat

5. Kdo bi moral poskrbeti za to, da bi imeli v času upokojitve dovolj sredstev za dostojno življenje?

- Država
- Moj delodajalec
- Vsak sam

6. Koliko ste na mesečni ravni pripravljeni nameniti varčevanju za pokojnino?

- Manj kot 20 €
- 20–40 €
- 40–60 €
- Več kot 60 €

7. Kakšno povprečno mesečno pokojnino pričakujete glede na vašo trenutno mesečno plačo?

- Več kot 80 %
- 70–80 %
- 60–70 %
- 50–60 %
- Manj kot 50 %

8. Preberite spodnje izjave o obveznem pokojninskem zavarovanju v Sloveniji in označite, v kolikšni meri se z njimi strinjate ali ne strinjate.

	Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Deloma se strinjam	Se strinjam	Popolnoma se strinjam
Redno spremljam novice glede pokojninskega sistema.					
S pokojninskim sistemom nisem dovolj dobro seznanjen.					
Upokojitvena starost bi se morala dvigniti, da bi se upokojevali kasneje.	☐	☐	☐	☐	☐
Upokojitvena starost bi morala biti nižja, kot je trenutno.	☐	☐	☐	☐	☐
Ne vem, kolikšna je trenutna upokojitvena starost.	☐	☐	☐	☐	☐
Trenuten pokojninski sistem ne bo več dolgo zdržal.	☐	☐	☐	☐	☐
Potrebna je reforma pokojninskega sistema.	☐	☐	☐	☐	☐

9. Zadnja leta se tudi v Sloveniji srečujemo z mnogimi demografskimi spremembami, kot so: staranje prebivalstva, spremembe rodnosti, napredek v zdravstvu, ekonomski in socialni napredek. Omenjene spremembe pa precej vplivajo tudi na stanje pokojninske blagajne ter posledično na možne spremembe v trenutnem pokojninskem sistemu. Označite, v kolikšni meri se strinjate s spodnjimi izjavami.

	Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Deloma se strinjam	Se strinjam	Zelo se strinjam
Zavedam se problematike staranja prebivalstva.	☐	☐	☐	☐	☐
Zavedam se, da bodo v prihodnosti pokojnine vedno nižje.	☐	☐	☐	☐	☐
Zaradi demografskih sprememb bomo imeli v prihodnosti vse nižje pokojnine.	☐	☐	☐	☐	☐
Ne razmišljam o tem, koliko bom imel pokojnine.	☐	☐	☐	☐	☐
Če mi zdravje dopuščalo, bi bil pripravljen delati po doseženi upokojitveni starosti.	☐	☐	☐	☐	☐
Za višjo pokojnino sem pripravljen delati po doseženi upokojitveni starosti.	☐	☐	☐	☐	☐

10. Ali bo pokojnina iz obveznega pokojninskega zavarovanja zadostovala za vašo finančno brezskrbnost v starosti?

- Da.
- Ne, treba si bo priskrbeti še dodatne prihranke.
- Nisem še razmišljal o tem.

11. Označite, kako primerni se vam zdijo spodnji načini dodatnega varčevanja za pokojnino?

	Zelo neprimerno	Neprimerno	Deloma primerno	Primerno	Zelo primerno
Varčevanje v banki	☐	☐	☐	☐	☐
Življenjsko zavarovanje	☐	☐	☐	☐	☐
Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje	☐	☐	☐	☐	☐
Kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje pri delodajalcu	☐	☐	☐	☐	☐
Delnice, skladi, nepremičnine	☐	☐	☐	☐	☐
Doma v nogavici	☐	☐	☐	☐	☐
Brez dodatnega varčevanja	☐	☐	☐	☐	☐

12. Ali že dodatno varčujete za pokojnino?

- Da
- Ne

12. a) Na kakšen način že dodatno varčujete za pokojnino?

(Možnih je več odgovorov.)

- Varčevanje v banki
- Življenjsko zavarovanje
- Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje
- Kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje pri delodajalcu
- Delnice, skladi, nepremičnine
- Drugo: _____

12. b) Kateri je glavni razlog, zakaj ne varčujete za pokojnino?

- Nimam dovolj denarja, da bi lahko varčeval za dodatno pokojnino.
- Nisem dovolj discipliniran.
- Denar raje porabim za trenutne potrebe kot za varčevanje za prihodnost.
- Z možnostmi dodatnega varčevanja za pokojnino nisem dovolj seznanjen.
- O tem nisem razmišljal.

13. Kdaj je primerna starost za začetek dodatnega varčevanja za pokojnino ob predpostavki, da se zaposlimo pri 20. letih?

- 20–30 let
- 31–45 let
- 46–55 let
- 56–65 let

14. Kje dobite oz. ste dobili največ informacij o možnostih dodatnega varčevanja za pokojnino?

- V medijih
- Pri prijateljih
- V času šolanja
- V službi
- Pri zavarovalnih agentih, zavarovalnicah
- Informacij o možnostih dodatnega varčevanja je premalo.
- Nikjer, ker me ne zanimajo.